

Ειδική έκθεση

Παραπληροφόρηση στην ΕΕ:**υπό αντιμετώπιση όχι όμως και υπό απόλυτο έλεγχο**ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ**Περιεχόμενα**

	Σημείο
Σύνοψη	I-IX
Εισαγωγή	01-13
Εμβέλεια και τρόπος προσέγγισης του ελέγχου	14-18
Παρατηρήσεις	19-107
Το σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης, αν και λυσιτελές κατά τον χρόνο κατάρτισής του, παρουσιάζει ελλείψεις	19-42
Το σχέδιο δράσης της ΕΕ ήταν σε γενικές γραμμές συνεπές με τις απόψεις των εμπειρογνομόνων και των ενδιαφερόμενων μερών σχετικά με την παραπληροφόρηση	20-24
Η ΕΥΕΔ και η Επιτροπή δεν θέσπισαν σαφείς ρυθμίσεις συντονισμού για την εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΕ	25-31
Το αποσπασματικό πλαίσιο παρακολούθησης και αναφοράς στοιχείων και η έλλειψη μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης υπονομεύουν τη λογοδοσία στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης της ΕΕ	32-42
Η εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΕ βρίσκεται σε γενικές γραμμές σε καλό δρόμο, αλλά αναδεικνύονται ορισμένες αδυναμίες	43-107
Οι ειδικές ομάδες στρατηγικής επικοινωνίας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, αλλά δεν διαθέτουν επαρκές προσωπικό ή επαρκή χρηματοδότηση για την αντιμετώπιση αναδυόμενων απειλών	44-64
Το σύστημα ταχείας ειδοποίησης έχει φέρει σε επαφή τα κράτη μέλη, αλλά δεν έχει αποδείξει στην πράξη το πλήρες δυναμικό του	65-76
Ο κώδικας δεοντολογίας έκανε πράγματι τις διαδικτυακές πλατφόρμες να λάβουν θέση κατά της παραπληροφόρησης, δεν κατάφερε όμως να τις καταστήσει υπόλογες	77-89
Η απουσία μιας συνεκτικής στρατηγικής για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας και ο κατακερματισμός των δράσεων της ΕΕ αποδυναμώνουν τον αντίκτυπό τους	90-107
Συμπεράσματα και συστάσεις	108-120

Παραρτήματα

Παράρτημα I – Κύριες υπηρεσίες και γραφεία των θεσμικών οργάνων της ΕΕ που ασχολούνται με την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης

Παράρτημα II – Δαπάνες της ΕΕ για δράσεις κατά της παραπληροφόρησης (σε ευρώ)

Παράρτημα III – Αξιολόγηση έργων για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης (δοκιμαστικά έργα, προπαρασκευαστικές ενέργειες, πρόγραμμα «Ορίζων 2020»)

Παράρτημα IV – Αξιολόγηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο σχέδιο δράσης της ΕΕ για την παραπληροφόρηση

Παράρτημα V – Ο κώδικας δεοντολογίας για την παραπληροφόρηση

Παράρτημα VI – Χρονολόγιο των κύριων δράσεων της ΕΕ για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19 και της «πληροφοριοδημίας» του 2020

Ακρωνύμια και συντομογραφίες**Γλωσσάριο****Απαντήσεις της Επιτροπής και της ΕΥΕΔ****Κλιμάκιο ελέγχου****Χρονογραμμή****Σύνοψη**

I Η παρουσία φαινομένων παραπληροφόρησης στην επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων διατρέχει όλη την πορεία του ανθρώπινου πολιτισμού, από τη γέννησή του και τη δημιουργία οργανωμένων κοινωνιών. Ωστόσο, αυτό που έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια είναι η κλίμακα και η ταχύτητα με την οποία ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες μπορούν να φτάσουν τόσο στο κοινό στο οποίο απευθύνονται όσο και σε τρίτους μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των νέων τεχνολογιών. Είναι επομένως πιθανόν να προκληθεί δημόσια ζημία.

II Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στα συμπεράσματά του της 28ης Ιουνίου 2018, κάλεσε την τότε ύπατη εκπρόσωπο της ΕΕ για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας και την Επιτροπή να υποβάλουν σχέδιο δράσης με συγκεκριμένες προτάσεις για συντονισμένη αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Το σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης, που παρουσιάστηκε στις 5 Δεκεμβρίου 2018, περιλαμβάνει δέκα ειδικές δράσεις που βασίζονται σε τέσσερις τομείς προτεραιότητας ή «πυλώνες», και συγκεντρώνει τις προσπάθειες της ΕΕ για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Οι δαπάνες της ΕΕ για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης είναι μέχρι σήμερα σχετικά χαμηλές: 50 εκατομμύρια ευρώ μεταξύ 2015 και 2020.

III Σκοπός του ελέγχου ήταν να αξιολογηθεί κατά πόσο το σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης ήταν λυσιτελές κατά τον χρόνο κατάρτισής του και κατά πόσον επιτεύχθηκαν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Ο έλεγχος κάλυψε την περίοδο από την πορεία προς την έγκριση του σχεδίου δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης τον Δεκέμβριο του 2018 έως τον Σεπτέμβριο του 2020. Η παρούσα έκθεση αποτελεί την πρώτη διεξοδική και ανεξάρτητη αξιολόγηση της λυσιτελείας του σχεδίου και των αποτελεσμάτων που επιτεύχθηκαν. Συνολικά, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, αν και λυσιτελές, το σχέδιο δράσης της ΕΕ παρουσιάζει ελλείψεις, και παρά το γεγονός ότι η εφαρμογή του προχωρεί αρκετά ικανοποιητικά και υπάρχουν στοιχεία θετικών εξελίξεων, ορισμένα αποτελέσματα δεν επιτεύχθηκαν όπως είχε σχεδιαστεί.

IV Το σχέδιο δράσης της ΕΕ περιλαμβάνει τόσο προδραστικά μέτρα όσο και μέτρα απόκρισης για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης που εξυπηρετούν τον σκοπό τους. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι οι τακτικές και οι παράγοντες της παραπληροφόρησης, όπως και η χρησιμοποιούμενη τεχνολογία, εξελίσσονται συνεχώς, το σχέδιο δράσης της ΕΕ δεν έχει επικαιροποιηθεί από τότε που παρουσιάστηκε το 2018. Δεν περιλαμβάνει συνολικές ρυθμίσεις που να διασφαλίζουν

τον καλό συντονισμό και την αποτελεσματικότητα της αντίδρασης της ΕΕ στην παραπληροφόρηση, καθώς και την αναλογικότητα της προς το είδος και την κλίμακα της απειλής. Επιπλέον, το σχέδιο δράσης της ΕΕ δεν συνοδεύεται από πλαίσιο παρακολούθησης, αξιολόγησης και αναφοράς στοιχείων, με αποτέλεσμα να υπονομεύεται η λογοδοσία.

V Οι τρεις ειδικές ομάδες στρατηγικής επικοινωνίας της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης βελτίωσαν την ικανότητα της ΕΕ να προβλέπει και να αντιμετωπίζει την παραπληροφόρηση στις γειτονικές χώρες. Ωστόσο, δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους ούτε αξιολογούνται καταλλήλως και οι εντολές τους δεν καλύπτουν ορισμένες αναδυόμενες απειλές.

VI Το έργο EUNSDisinfo συνέβαλε καθοριστικά στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τη ρωσική παραπληροφόρηση. Ωστόσο, το γεγονός ότι φιλοξενείται από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης εγείρει ορισμένα ερωτήματα σχετικά με την ανεξαρτησία του και τον απώτερο σκοπό του, καθώς θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αντιπροσωπεύει την επίσημη θέση της ΕΕ. Το σύστημα ταχείας ειδοποίησης διευκόλυνε την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Παρ' όλα αυτά, τα κράτη μέλη δεν αξιοποιούν πλήρως το σύστημα για τον συντονισμό των κοινών αντιδράσεων και της κοινής δράσης σε φαινόμενα παραπληροφόρησης.

VII Με τον κώδικα δεοντολογίας, η Επιτροπή καθιέρωσε ένα πρωτοποριακό πλαίσιο για την αλληλεπίδραση με τις διαδικτυακές πλατφόρμες. Διαπιστώσαμε ότι ο κώδικας δεοντολογίας δεν κατάφερε να φέρει εις πέρας τον στόχο του να καταστήσει τις διαδικτυακές πλατφόρμες υπόλογες για τις ενέργειές τους και για τον ρόλο τους στην ενεργό αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης.

VIII Στην έκθεση υπογραμμίζεται επίσης η απουσία στρατηγικής για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας, η οποία να περιλαμβάνει την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, και ο κατακερματισμός της πολιτικής και των δράσεων για την αύξηση της ικανότητας πρόσβασης, κατανόησης και αλληλεπίδρασης με τα μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας. Τέλος, διαπιστώσαμε ότι υπήρχε κίνδυνος το νεοσυσταθέν Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων να μην επιτύχει τους στόχους του.

IX Βάσει των συμπερασμάτων αυτών, απευθύνουμε σειρά συστάσεων προς την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης και την Επιτροπή:

- ο (προς την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης και την Επιτροπή) να βελτιώσουν τον συντονισμό και τη λογοδοσία των δράσεων της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης³
- ο (προς την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης) να βελτιώσει τις επιχειρησιακές ρυθμίσεις του τμήματος στρατηγικής επικοινωνίας (StratCom) και των ειδικών ομάδων του·
- ο (προς την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης) να αυξήσει τη συμμετοχή των κρατών μελών και των διαδικτυακών πλατφορμών στο σύστημα ταχείας ειδοποίησης⁴
- ο (προς την Επιτροπή) να βελτιώσει την παρακολούθηση και τη λογοδοσία των διαδικτυακών πλατφορμών⁵
- ο (προς την Επιτροπή) να εγκρίνει στρατηγική της ΕΕ για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας, η οποία να περιλαμβάνει την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης⁶
- ο (προς την Επιτροπή) να λάβει μέτρα προκειμένου να διευκολύνει το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων να εκπληρώσει τους φιλόδοξους στόχους του.

Εισαγωγή

01 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹ ορίζει την «παραπληροφόρηση» ως τη δημιουργία, την παρουσίαση και τη διάδοση επαληθεύσιμα ψευδών και παραπλανητικών πληροφοριών με σκοπό την αποκόμιση οικονομικού οφέλους ή την εσκεμμένη εξαπάτηση του κοινού που μπορεί να προκαλέσει δημόσια ζημία. Αυτή η δημόσια ζημία περιλαμβάνει απειλές για τις δημοκρατικές πολιτικές διαδικασίες και διαδικασίες χάραξης πολιτικής, καθώς και για την προστασία της υγείας των πολιτών, του περιβάλλοντος και της ασφάλειας της ΕΕ.

02 Σύμφωνα με τον ορισμό της Επιτροπής, η παραπληροφόρηση δεν περιλαμβάνει την παραπλανητική διαφήμιση, τα ακούσια λάθη στην αναφορά στοιχείων, τη σάτυρα και την παρωδία ή τις απόψεις και τον σχολιασμό με σαφή κομματική ταυτότητα. Σε αντίθεση με τη ρητορική μίσους ή το τρομοκρατικό περιεχόμενο, η ψευδής ή παραπλανητική πληροφόρηση, παραδειγματος χάριν, δεν είναι από μόνη της παράνομη.

03 Η νομιμοποίηση και ο σκοπός της ΕΕ εδράζονται στη δημοκρατία, θεμέλιο λίθο της οποίας αποτελεί η δημοκρατική έκφραση της βούλησης του ενημερωμένου εκλογικού σώματος μέσω ελεύθερων και δίκαιων εκλογών. Συνεπώς, οποιαδήποτε απόπειρα για κακόβουλη και σκόπιμη υπονόμευση ή χειραγώγηση της κοινής γνώμης αποτελεί σοβαρή απειλή για την ίδια την ΕΕ. Ταυτόχρονα, η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης αποτελεί μείζονα πρόκληση, καθώς δεν θα πρέπει να θίγει την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης που κατοχυρώνεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

04 Ο όρος «παραπληροφόρηση» εμφανίστηκε στις αρχές του 20ού αιώνα και έκτοτε χρησιμοποιείται εκτενώς. Τα τελευταία χρόνια, λόγω του διαδικτύου, έχει κλιμακωθεί τόσο το εύρος όσο και η ταχύτητα με την οποία διαδίδονται οι ψευδείς πληροφορίες στο κοινό, συχνά ανώνυμα και με ελάχιστο κόστος.

05 Οι προσπάθειες της ΕΕ για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης χρονολογούνται από τον Μάρτιο του 2015, όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο² κάλεσε την τότε ύπατη εκπρόσωπο της ΕΕ για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής

¹ Ανακοίνωση σχετικά με την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο: μια Ευρωπαϊκή Προσέγγιση, COM(2018) 236 final της 26ης Απριλίου 2018.

² EUCO 11/15 (σημείο 13) – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (19 και 20 Μαρτίου 2015) – Συμπεράσματα.

Ασφαλείας («ύπατη/ύπατος εκπρόσωπος»), σε συνεργασία με τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, να αναπτύξει σχέδιο δράσης σχετικά με τη στρατηγική επικοινωνία για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων εκστρατειών παραπληροφόρησης της Ρωσίας. Απόρροια αυτού του καλέσματος ήταν η σύσταση του τμήματος στρατηγικής επικοινωνίας («StratCom») και της πρώτης από τις ειδικές ομάδες του στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (EYED), με εντολή να αντιμετωπίζει την παραπληροφόρηση που δεν προέρχεται από την ΕΕ (Ρωσία) και να σχεδιάσει και να διαδώσει θετικές στρατηγικές επικοινωνίες στην Ανατολική Γειτονία της ΕΕ –γνώστη ως ειδική ομάδα για τις στρατηγικές επικοινωνίες στην Ανατολική Γειτονία («East StratCom»). Το 2017 συγκροτήθηκαν δύο ακόμη ειδικές ομάδες «StratCom»: η μία για τη Νότια Γειτονία και η άλλη για τα Δυτικά Βαλκάνια (βλέπε επίσης σημεία 45-49).

06 Στα τέλη του 2017, η Επιτροπή συγκρότησε ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου για να προσφέρει συγκεκριμένες συμβουλές σχετικά με την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Η έκθεση που υπέβαλε η ομάδα τον Μάρτιο του 2018³ αποτέλεσε τη βάση για την ανακοίνωση της Επιτροπής «Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο: μια ευρωπαϊκή προσέγγιση»⁴ (Απρίλιος 2018). Στην ανακοίνωση αυτή περιγράφονται οι κύριες γενικές αρχές και στόχοι που θα πρέπει να καθοδηγούν τις δράσεις για την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με την παραπληροφόρηση, καθώς και τα συγκεκριμένα μέτρα που προτίθενται να λάβει η Επιτροπή.

07 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στα συμπεράσματά του της 28ης Ιουνίου 2018⁵, κάλεσε την τότε ύπατη εκπρόσωπο της ΕΕ για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας και την Επιτροπή να υποβάλουν μέχρι τον Δεκέμβριο του 2018 «σχέδιο δράσης με συγκεκριμένες προτάσεις για συντονισμένη ενωσιακή ανταπόκριση στην πρόκληση της παραπληροφόρησης, που θα περιλαμβάνει μεταξύ άλλων κατάλληλες εξουσιοδοτήσεις και επαρκείς πόρους για τις σχετικές ομάδες στρατηγικών επικοινωνιών της EYED».

08 Με βάση την ανακοίνωση του Απριλίου του 2018, η Επιτροπή δημοσίευσε τον Δεκέμβριο του 2018 σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης (εφεξής: σχέδιο δράσης της ΕΕ). Στο σχέδιο αυτό καθορίζονται δέκα ειδικές δράσεις με βάση

³ Final report of the High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation.

⁴ Βλέπε υποσημείωση 1.

⁵ EUCO 9/18 Σύνοδος Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (28 Ιουνίου 2018) – Συμπεράσματα.

τέσσερις τομείς προτεραιότητας ή «πυλώνες» που στοχεύουν στην κοινωνία στο σύνολό της, όπως φαίνεται στον **πίνακα 1** κατωτέρω.

Πίνακας 1 – Οι πυλώνες και οι δράσεις του σχεδίου δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης

Πυλώνας	Δράσεις
I. Βελτίωση των ικανοτήτων των θεσμικών οργάνων της ΕΕ όσον αφορά τον εντοπισμό, την ανάλυση και την αποκάλυψη υλικού παραπληροφόρησης	1) Ενίσχυση των ειδικών ομάδων στρατηγικής επικοινωνίας και των αντιπροσωπειών της ΕΕ με πρόσθετους πόρους (ανθρώπινους και χρηματοδοτικούς) για τον εντοπισμό, την ανάλυση και την αποκάλυψη δραστηριοτήτων παραπληροφόρησης 2) Επανεξέταση των εντολών των ειδικών ομάδων στρατηγικής επικοινωνίας για τα Δυτικά Βαλκάνια και για τη Νότια Γεωτονία.
II. Ενίσχυση των συντονισμένων και κοινών αντιδράσεων στην παραπληροφόρηση	3) Έως τον Μάρτιο του 2019, δημιουργία ενός συστήματος ταχείας ειδοποίησης μεταξύ των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, το οποίο θα λειτουργεί σε στενή συνεργασία με υφιστάμενα δίκτυα (όπως το NATO και η Ομάδα των 7) 4) Εντατικοποίηση των δραστηριοτήτων επικοινωνίας πριν από τις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο του 2019 5) Ενίσχυση της στρατηγικής επικοινωνίας στην περιοχή γειτονίας της Ένωσης.
III. Κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης	6) Στενή και διαρκής παρακολούθηση της εφαρμογής του κώδικα δεοντολογίας για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης , συμπεριλαμβανομένης της άσκησης πίεσης για ταχεία και αποτελεσματική συμμόρφωση, με ολοκληρωμένη αξιολόγηση μετά από 12 μήνες
IV. Αύξηση της ευαισθητοποίησης και βελτίωση της ανθεκτικότητας της κοινωνίας	7) Σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, διοργάνωση στοχευμένων εκστρατειών για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις αρνητικές συνέπειες της παραπληροφόρησης, και στήριξη του έργου των ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης και της ποιοτικής δημοσιογραφίας 8) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να στηρίζουν τη δημιουργία πολυεπιστημονικών ομάδων ανεξάρτητων ελεγκτών γεγονότων και ερευνητών, ώστε να εντοπίζουν και να αποκάλυπτουν τις εκστρατείες παραπληροφόρησης 9) Προώθηση της παδείας στα μέσα επικοινωνίας , μεταξύ άλλων μέσω της διοργάνωσης της Εβδομάδας για την Παιδεία στα Μέσα (Μάρτιος 2019) και της ταχείας εφαρμογής των σχετικών διατάξεων της οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων 10) Αποτελεσματική παρακολούθηση της δέσμης μέτρων για τις εκλογές , ιδίως της σύστασης, συμπεριλαμβανομένης της παρακολούθησής από την Επιτροπή της εφαρμογής της

Πηγή: ΕΕΣ, Βάσει του σχεδίου δράσης της ΕΕ.

09 Δεν υπάρχει νομικό πλαίσιο της ΕΕ που να διέπει την παραπληροφόρηση, πέραν του άρθρου 11 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων σχετικά με την ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης και μιας σειράς πολιτικών πρωτοβουλιών. Τα κράτη μέλη είναι κατεξοχήν αρμόδια για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης⁶. Ο ρόλος της ΕΕ είναι να στηρίζει τα κράτη μέλη με ένα κοινό όραμα και με δράσεις που ασπασκούν στην ενίσχυση του συντονισμού, της επικοινωνίας και της υιοθέτησης ορθών πρακτικών. Στο **παράρτημα I** παρουσιάζονται οι κύριες υπηρεσίες και γραφεία των θεσμικών οργάνων της ΕΕ που συμμετέχουν στην υλοποίηση του σχεδίου δράσης της ΕΕ. Όπως προκύπτει από το **παράρτημα II**, οι δαπάνες της ΕΕ για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης κινούνται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα μέχρι σήμερα: 50 εκατομμύρια ευρώ μεταξύ 2015 και 2020.

10 Τον Δεκέμβριο του 2019⁷, το Συμβούλιο επιβεβαίωσε ότι το σχέδιο δράσης της ΕΕ «παρμένει στον πυρήνα των προσπαθειών της ΕΕ» για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, και ζήτησε την τακτική αναθεώρηση και την επικαιροποίηση του, κατά περίπτωση. Κάλεσε επίσης την ΕΥΕΔ να ενισχύσει το έργο της στη στρατηγική επικοινωνία και σε άλλες περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της υποσχάριας Αφρικής. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει επίσης επανειλημμένα διατρανώσει τη σημασία της ενίσχυσης των προσπαθειών για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης⁸.

11 Στις αρχές του 2020, σχεδόν αμέσως μετά την έξαρση της νόσου COVID-19, ξεσηκώθηκε στο διαδίκτυο ένα άνευ προηγουμένου κύμα εσθμισμένων πληροφόρησης, παραπληροφόρησης και παραπληρητικών διαδοχικών στον

⁶ Άρθρα 2 έως 6 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁷ Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με συμπληρωματικές προσπάθειες για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και την αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών, σημείο 30 (10 Δεκεμβρίου 2019).

⁸ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 15ης Ιουνίου 2017 σχετικά με τις επιπαραμικρές πλατφόρμες και την ψηφιακή ενιαία αγορά [2016/2276(INI)]: Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 3ης Μαΐου 2018, σχετικά με την πολυφωνία και την ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση [2017/2209(INI)]: Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2018 σχετικά με τη χρήση των δεδομένων των χρηστών του Facebook από την Cambridge Analytica και τον αντίκτυπο στην προστασία των δεδομένων [2018/2855(RSP)]: Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την ξένη παρέμβαση σε εκλογικές διαδικασίες και την παραπληροφόρηση σε εθνικές και ευρωπαϊκές δημοκρατικές διαδικασίες [2019/2810(RSP)].

ψηφιακό χώρο, το οποίο ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας χαρακτήρισε «πληροφοριοδημία»⁹. Το φαινόμενο αυτό συνιστούσε άμεση απειλή για τη δημόσια υγεία και την οικονομική ανάκαμψη. Τον Ιούνιο του 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ο ύπατος εκπρόσωπος δημοσίευσαν ανακοίνωση με τίτλο «Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για την COVID-19 - Αγώνας για τη σωστή παρουσίαση των γεγονότων»¹⁰, στην οποία εξετάστηκαν τα μέτρα που έχουν ήδη ληφθεί και τα συγκεκριμένα μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατά της παραπληροφόρησης όσον αφορά τη νόσο COVID-19.

12 Στις 4 Δεκεμβρίου 2020, η Επιτροπή παρουσίασε το «ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για τη δημοκρατία»¹¹, μέρος του οποίου είναι αφιερωμένο στην ενίσχυση της καταπολέμησης της παραπληροφόρησης. Το σχέδιο αυτό βασίζεται σε υφιστάμενες πρωτοβουλίες του σχεδίου δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης. Επιπλέον, η Επιτροπή παρουσίασε επίσης πρόταση πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες¹², με την οποία προτείνονταν «η δημιουργία ενός οριζόντιου πλαισίου κανονιστικής εποπτείας, λογοδοσίας και διαφάνειας του διαδικτυακού χώρου για την αντιμετώπιση των αναδυόμενων κινδύνων».

⁹ Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας «Let's flatten the infodemic curve».

¹⁰ JOIN(2020) 8 final, 10 Ιουνίου 2020.

¹¹ Ανακοίνωση σχετικά με το ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για τη δημοκρατία, COM(2020) 790 final της 3ης Δεκεμβρίου 2020.

¹² Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ενιαία αγορά ψηφιακών υπηρεσιών (πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες) και την τροποποίηση της οδηγίας 2000/31/ΕΚ, COM(2020) 825 final, της 15ης Δεκεμβρίου 2020.

13 Στο **γράφημα 1** παρουσιάζονται σε χρονολογική σειρά οι κύριες πρωτοβουλίες της ΕΕ από το 2015.

Γράφημα 1 – Χρονογραμμή των κυριότερων πρωτοβουλιών της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης

Πηγή: ΕΕΣ.

Εμβέλεια και τρόπος προσέγγισης του ελέγχου

14 Η παρούσα έκθεση ελέγχου δημοσιεύεται δύο έτη μετά την έγκρισή του σχεδίου δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης. Πρόκειται για την πρώτη διεξοδική, ανεξάρτητη αξιολόγηση της λυσιτελείας του και των αποτελεσμάτων που επιτεύχθηκαν, συμβάλλοντας έτσι στην τακτική επανεξέταση του σχεδίου δράσης της ΕΕ, όπως ζήτησε το Συμβούλιο.

15 Στόχος του ελέγχου μας ήταν να εξακριβώσουμε κατά πόσον το σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης εξυπηρετεί τον σκοπό του και αποφέρει τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα αυτό, διατυπώθηκαν τα εξής δύο επιμέρους ερωτήματα:

- ο Εξυπηρετεί το σχέδιο δράσης της ΕΕ τον σκοπό της αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης και στηρίζεται σε ένα άρτιο πλαίσιο λογοδοσίας;
- ο Υλοποιούνται οι δράσεις του σχεδίου δράσης της ΕΕ σύμφωνα με τον προγραμματισμό; Για να απαντήσουμε σε αυτό το επιμέρους ερώτημα, αξιολογήσαμε την κατάσταση προόδου των δράσεων στο πλαίσιο καθενός από τους τέσσερις πυλώνες του σχεδίου.

16 Ο έλεγχος κάλυψε την περίοδο από την πορεία προς την έγκρισή του σχεδίου δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης τον Δεκέμβριο του 2018 έως τον Σεπτέμβριο του 2020. Όπου είναι δυνατόν, η παρούσα έκθεση κάνει αναφορά και στις πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα αυτό, μετά την ως άνω περίοδο, όπως στην παρουσίαση από την Επιτροπή του ευρωπαϊκού σχεδίου δράσης για τη δημοκρατία και στην πρόταση πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες του Δεκεμβρίου 2020 (βλέπε σημείο 12). Οστόσο, δεδομένου ότι τα εν λόγω έγγραφα δημοσιεύθηκαν μετά την ολοκλήρωση των ελεγκτικών εργασιών μας, δεν εμπίπτουν στην εμβέλεια του εν προκειμένω ελέγχου.

17 Στο πλαίσιο του ελέγχου διενεργήθηκε εκτενής εξέταση βάσει εγγράφων και ανάλυση όλης της διαθέσιμης τεκμηρίωσης σχετικά με τις δομές που έχουν δημιουργηθεί, καθώς και των δράσεων που σχεδιάζονται και υλοποιούνται μέσω του σχεδίου δράσης της ΕΕ. Αποστείλαμε ερωτηματολόγιο στα 27 σημεία επαφής του συστήματος ταχείας ειδοποίησης των κρατών μελών, και το ποσοστό απόκρισης ήταν 100 %. Πραγματοποιήσαμε επίσης συναντήσεις με πολυάριθμους ενδιαφερόμενους φορείς, όπως η ΕΥΕΔ και οι σχετικές Γενικές Διευθύνσεις (ΓΔ) της Επιτροπής, το

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, αντιπροσωπείες της Επιτροπής, το ΝΑΤΟ, το συνδεδεμένο με το ΝΑΤΟ κέντρο αριστείας στρατηγικής επικοινωνίας στη Λετονία, εθνικές αρχές, διαδικτυακές πλατφόρμες, δημοσιογραφικοί οργανισμοί και οργανισμοί ελέγχου γεγονότων, ρυθμιστικοί φορείς υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων που παρέχουν συμβουλές στην Επιτροπή, πανεπιστημιακοί και εμπειρογνώμονες, διαχειριστές/συντονιστές έργων και ένας εξωτερικός εμπειρογνώμονας.

18 Αξιολογήσαμε επίσης 20 από τα 23 έργα που η Επιτροπή έκρινε ότι συνδέονται άμεσα με την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης μέσω της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας. Στο **παράρτημα III** παρουσιάζεται συνοπτικά η αξιολόγησή μας των εν λόγω έργων.

Παρατηρήσεις

Το σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης, αν και λυσιτελές κατά τον χρόνο κατάρτισής του, παρουσίαζε ελλείψεις

19 Για τους σκοπούς της παρούσας ενότητας, εξετάσαμε κατά πόσον το σχέδιο δράσης της ΕΕ ήταν λυσιτελές κατά τον χρόνο κατάρτισής του, ήτοι κατά πόσον ανταποκρινόταν στις ανάγκες που είχαν εντοπίσει εμπειρογνώμονες και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Αξιολογήσαμε επίσης κατά πόσον είχε υποβληθεί σε επανεξέταση και επικαιροποίηση. Εξετάσαμε τα γεγονότα και τις πηγές στα οποία βασίστηκε και αξιολογήσαμε κατά πόσον περιλαμβάνει επαρκείς ρυθμίσεις συντονισμού για την επικοινωνία και τα στοιχεία που απαιτούνται για τη μέτρηση των επιδόσεων υλοποίησης και τη διασφάλιση της λογοδοσίας.

Το σχέδιο δράσης της ΕΕ ήταν σε γενικές γραμμές συνεπές με τις απόψεις των εμπειρογνώμωνων και των ενδιαφερόμενων μερών σχετικά με την παραπληροφόρηση

20 Η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης είναι ένας εξαιρετικά τεχνικός τομέας που απαιτεί τη συμβολή και την εμπειρογνομωσία επαγγελματιών από ευρύ φάσμα τομέων. Η δημόσια διαβούλευση είναι επίσης απαραίτητη τόσο προκειμένου να γίνουν γνωστές οι απόψεις και οι προτεραιότητες των ενδιαφερόμενων μερών όσο και για την καλύτερη κατανόηση της απειλής.

21 Διαπιστώσαμε ότι η Επιτροπή βασίστηκε σε κατάλληλη εξωτερική εμπειρογνομωσία και πραγματοποιήσε εκτενή δημόσια διαβούλευση¹³ ως βάση για το σχέδιο δράσης της ΕΕ. Το σχέδιο δράσης της ΕΕ κάλυψε σε μεγάλο βαθμό τις προτάσεις και τους προβληματισμούς που είχαν διατυπωθεί στα εν λόγω έγγραφα.

22 Κατά τον χρόνο δημοσίευσής του τον Δεκέμβριο του 2018, το σχέδιο δράσης της ΕΕ παρουσίαζε μια διαρθρωμένη προσέγγιση για την αντιμετώπιση ζητημάτων που απαιτούν τόσο αντίδραση (ανασκευή και μείωση της προβολής περιεχομένου παραπληροφόρησης) όσο και προδραστικές περισσότερο μακροπρόθεσμες προσπάθειες (παιδεία στα μέσα επικοινωνίας και μέτρα για τη βελτίωση της

ανθεκτικότητας των κοινωνιών). Τόνιζε τον στόχο της προστασίας των επικείμενων εκείνη την εποχή ευρωπαϊκών εκλογών του 2019, καθώς και τις μακροπρόθεσμες κοινωνικές προκλήσεις που απαιτούν τη συμμετοχή πολλών διαφορετικών παραγόντων.

23 Εκτός από τον τομέα της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας, η Επιτροπή προσδιόρισε συγκεκριμένες δράσεις για την εφαρμογή των βασικών συστάσεων της έκθεσης της ανεξάρτητης «ομάδας εμπειρογνώμωνων υψηλού επιπέδου για τις ψευδείς ειδήσεις και την παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο» (ΟΕΥΕ). Η ΟΕΥΕ, απαρτιζόμενη από 39 εμπειρογνώμονες προερχόμενους από διαφορετικούς χώρους, συστάθηκε τον Ιανουάριο του 2018 από την Επιτροπή με σκοπό να παρέχει συμβουλές σχετικά με πρωτοβουλίες πολιτικής για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο. Η έκθεση αυτή, μαζί με την ανακοίνωση της Επιτροπής του Απριλίου 2018, αποτέλεσαν τη βάση για το σχέδιο δράσης της ΕΕ.

24 Η λυσιτελία του σχεδίου δράσης της ΕΕ αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι οι δράσεις του αποσκοπούσαν στη συμμετοχή ευρέος φάσματος βασικών ενδιαφερόμενων μερών στον τομέα, συμπεριλαμβανομένων όχι μόνο των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των κρατών μελών, αλλά και άλλων, όπως ο ιδιωτικός τομέας, η κοινωνία των πολιτών, οι ελεγκτές γεγονότων, οι δημοσιογράφοι και η πανεπιστημιακή κοινότητα.

Η ΕΥΕΔ και η Επιτροπή δεν θέσπισαν σαφείς ρυθμίσεις συντονισμού για την εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΕ

25 Το σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης δεν συνοδευόταν από ένα γενικό συντονιστικό πλαίσιο που θα εξασφάλιζε την αποτελεσματικότητα και την αναλογικότητα της οποίας αντίδρασης της ΕΕ προς το είδος και την κλίμακα της απειλής. Παραδείγματος χάριν, ο καθορισμός και ο συντονισμός των ροών εργασιών για την επικοινωνία θα διευκόλυναν τον προσδιορισμό των περιπτώσεων στις οποίες χωρεί συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και την κοινωνία των πολιτών για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις απειλές παραπληροφόρησης.

26 Μια επικοινωνιακή στρατηγική διασφαλίζει τη συνοχή της αντίδρασης όταν εμπλέκονται διάφοροι φορείς. Καθένας από τους τέσσερις πυλώνες του σχεδίου δράσης της ΕΕ τελεί υπό την αρμοδιότητα διαφορετικής ΓΔ της Επιτροπής, ή της ΕΥΕΔ. Η συνθήκη αυτή ενέχει τον κίνδυνο της δημιουργίας «στεγανών» (δηλαδή εκ παραλλήλου εργασιών χωρίς συνεργασία ή συντονισμό) όσον αφορά την επικοινωνία, απουσία ενός ενιαίου οργάνου που να είναι υπεύθυνο ή να έχει πλήρη εποπτεία της επικοινωνίας για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.

¹³ Δημόσια διαβούλευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις και την παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο.

27 Η Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας (ΓΔ COMM) της Επιτροπής είναι αρμόδια για την επικοινωνία του θεσμικού οργάνου με τρίτους. Το σχέδιο διαχείρισης της ΓΔ COMM για το 2019 αναγνωρίζει τον ρόλο της στην αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και τονίζει την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των γενικών διευθύνσεων και άλλων θεσμικών οργάνων, κάνοντας ειδική μνεία στη Γενική Διεύθυνση Επικοινωνιακών Δικτύων, Περιεχομένου και Τεχνολογιών (ΓΔ CNECT) και στο Κοινό Κέντρο Ερευνών. Ωστόσο, δεν γίνεται καμία αναφορά στην ΕΥΕΔ ή στις ειδικές ομάδες StratCom, των οποίων το μερίδιο συμμετοχής στη θετική προβολή και στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης είναι επίσης μεγάλο.

28 Η ΓΔ COMM έχει δημιουργήσει ένα εσωτερικό δίκτυο κατά της παραπληροφόρησης (δίκτυο IND). Στους στόχους του δικτύου αυτού περιλαμβάνονται η βελτίωση του συντονισμού των επικοινωνιακών δραστηριοτήτων για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, η δημιουργία ηλεκτρονικού αποθετηρίου με επιβεβαιωμένες διαφύσεις, ο συστηματικός εντοπισμός περιπτώσεων παραπληροφόρησης και ο συντονισμός της αντίδρασης, καθώς και η προώθηση της διάδοσης θετικών μηνυμάτων. Μετά από Μαΐου 2018, οπότε συστάθηκε, και 1ανουαρίου 2020 το δίκτυο συνεδρίασε έντεκα φορές. Σε αυτές τις ευρείας συμμετοχής συνεδριάσεις παρίστανται εκπρόσωποι πολλών υπηρεσιών και αντιπροσωπειών της Επιτροπής, της ΕΥΕΔ και άλλων θεσμικών οργάνων, καθώς και άλλοι εμπειρογνώμονες. Ωστόσο, μέχρι στιγμής, οι συνεδριάσεις αυτές περιορίζονται στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εκπροσώπων σχετικά με τα μέτρα που έχουν ληφθεί, χωρίς να επιχειρείται σύνδεση με τη χάραξη πολιτικής, ενώ τίποτε δεν μαρτυρά την ανάληψη συγκεκριμένων επακόλουθων ενεργειών ή τη λήψη αποφάσεων για να καταστεί το δίκτυο IND αποτελεσματικός μηχανισμός συντονισμού.

29 Το σχέδιο διαχείρισης της ΓΔ COMM για το 2019 περιλάμβανε μόνο έναν δείκτη σχετικά με την παραπληροφόρηση (επί συνόλου 102), ο οποίος μετρά μόνο τον αριθμό των συνεδριάσεων του δικτύου IND.

30 Επιπλέον, οι αντιπροσωπείες της Επιτροπής καλούνται να διαδραματίσουν καίριο ρόλο στην εξωτερική επικοινωνία της Επιτροπής, μέσω της διάδοσης θετικών μηνυμάτων και δράσεων προβολής, της ενημέρωσης των μέσων ενημέρωσης, της κατάρτισης μυθευμάτων και της καταπολέμησης της παραπληροφόρησης, καθώς και να συμμετέχουν ενεργά στο δίκτυο IND. Οι δραστηριότητές τους όσον αφορά την κατάρτιση μυθευμάτων παρουσιάζονται σε σχετική σελίδα στον επίσημο δικτυακό τόπο της εκάστοτε αντιπροσωπείας. Η πρόσβαση μάλιστα στις σελίδες αυτές δεν ήταν εύκολη, καθώς οι διάφορες αντιπροσωπείες τις είχαν τοποθετήσει σε διαφορετικά σημεία των ιστοτόπων τους: ορισμένες (π.χ. της Ελλάδας και της Ισπανίας) την είχαν

συμπεριλάβει στο τμήμα με τα νέα, ενώ άλλες (π.χ. της Πολωνίας και της Ιρλανδίας) όχι. Επίσης, οι σελίδες αυτές δεν ενημερώνονταν τακτικά. Ορισμένες σελίδες παρέχαν περιορισμένες, συχνά αδησώστες πληροφορίες και δεν υπήρχαν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των επισκεπτών τους.

31 Τέλος, η ΓΔ COMM ανέπτυξε έναν κεντρικό διαδικτυακό κόμβο για την παραπληροφόρηση ως κεντρική πύλη που θα συγκεντρώνει όλες τις πτυχές του έργου των θεσμικών οργάνων της ΕΕ σχετικά με την παραπληροφόρηση. Η εγκατάστασή του αναμενόταν στις αρχές του 2020, αλλά ακυρώθηκε χωρίς σαφή αιτιολόγηση.

Το αποσπασματικό πλαίσιο παρακολούθησης και αναφοράς στοιχείων και η έλλειψη μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης υπονομεύουν τη λογοδοσία στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης της ΕΕ

32 Προκειμένου να εξασφαλιστεί η λογοδοσία, ένα σχέδιο δράσης χρειάζεται σαφείς στόχους και χρονικά προσδιορισμένες δράσεις, συνοδευόμενες από σειρά δεικτών για την παρακολούθηση των επιδόσεων. Επίσης ουσιάει στοιχεία ενός σχεδίου δράσης είναι οι προβλέψεις για χρηματοδότηση, τακτική αναφορά στοιχείων, αξιολόγηση και αναθεώρηση.

33 Ορισμένοι στόχοι του σχεδίου δράσης της ΕΕ διατυπώνονται γενικόλογα με εκφράσεις όπως εντατικοποίηση ή ενίσχυση, γεγονός που δεν τους καθιστά πρόσφορους για μέτρηση. Δεν προβλέπονται γενικοί βασικοί δείκτες επιδόσεων (ΒΔΕ) για το σχέδιο δράσης της ΕΕ στο σύνολό του. Επιπλέον, οι μισές δράσεις (δράσεις 1, 2, 4, 5 και 8) δεν συνοδεύονται από ΒΔΕ, ενώ γενικά οι δράσεις είτε δεν είναι σαφώς καθορισμένες είτε δεν συνοδεύονται από συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο (βλέπε επίσης [παράρτημα IV](#)).

34 Το χρονοδιάγραμμα των δράσεων ποικίλλει, με άλλες δράσεις να είναι βραχυπρόθεσμες και άλλες μακροπρόθεσμες, ενώ ορισμένες είναι συγκεκριμένες και χρονικά προσδιορισμένες (π.χ. «έως τα τέλη Μαρτίου 2019, η Επιτροπή και η ύπατη εκπρόσωπος, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, θα δημιουργήσουν ένα σύστημα ταχείας ειδοποίησης»), ενώ άλλες είναι ασαφείς (π.χ. «τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενισχύουν σημαντικά τις δικές τους προσπάθειες προβολής των αξιών και των πολιτικών της Ένωσης»).

35 Το σχέδιο δράσης της ΕΕ δεν συνοδεύεται από ειδικό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης (αυτό ισχύει και για το προσφάτως δημοσιευθέν ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για τη δημοκρατία). Δεν περιλαμβάνονται πρόβλεψη για την αξιολόγηση του σχεδίου στο σύνολό του, ενώ μέχρι στιγμής δεν έχει πραγματοποιηθεί συνολική αξιολόγηση. Η αναπληροφόρηση από την εφαρμογή του σχεδίου στα κράτη μέλη δεν καταγράφεται κεντρικά ούτε συγκεντρώνεται με οποιονδήποτε τρόπο. Κάθε αντιπροσωπεία διεξάγει τη δική της επικοινωνιακή εκστρατεία και συλλέγει στατιστικά στοιχεία, ωστόσο δεν εντοπίσαμε στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι τα εν λόγω στατιστικά στοιχεία χρησιμοποιήθηκαν από την Επιτροπή για την άντληση διδαγμάτων, την καταγραφή βέλτιστων πρακτικών ή ως βάση αναφοράς. Δεν προβλέπεται η υποβολή στοιχείων πέραν της αναφοράς ότι ορισμένες δραστηριότητες εμπίπτουν στην κατηγορία των προσπαθειών για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Παραδείγματος χάριν, για εργαλεία όπως ο εσωτερικός ιστότοπος τύπου «wiki» της Επιτροπής περί κατάρτισης μυθευμάτων ή το ενημερωτικό δελτίο για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης δεν προβλέπεται παρακολούθηση της συμμετοχής σε αυτά των κρατών μελών (π.χ. με τη χρήση ερωτηματολογίων, στατιστικών στοιχείων των χρηστών ή δεικτών).

36 Η Επιτροπή και η ΕΥΕΔ ενημερώνουν τακτικά διάφορες ομάδες εργασίας του Συμβουλίου και προπαρασκευαστικά όργανα σχετικά με την πρόοδο ως προς την υλοποίηση δράσεων στο πλαίσιο συγκεκριμένων πυλώνων του σχεδίου δράσης της ΕΕ και υποβάλλουν σχετικά στοιχεία. Ωστόσο, τα εν λόγω στοιχεία δεν είναι δημοσιώς διαθέσιμα, ενώ δεν καλύπτουν το σχέδιο δράσης της ΕΕ στο σύνολό του.

37 Μολονότι έχουν υποβληθεί χωριστές εκθέσεις που καλύπτουν συγκεκριμένες πτυχές του σχεδίου δράσης της ΕΕ (αξιολόγηση του κώδικα δεοντολογίας και έκθεση της Επιτροπής σχετικά με τις ευρωπαϊκές εκλογές), σχετικά με την εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΕ στο σύνολό του έχει δημοσιευθεί μόνο μία έκθεση, και μάλιστα στις 14 Ιουνίου 2019, έξι μήνες μετά την παρουσίαση του σχεδίου δράσης της ΕΕ.

38 Μολονότι η εν λόγω πρώτη έκθεση σχετικά με την εφαρμογή κάλυπτε όλους τους πυλώνες του σχεδίου δράσης της ΕΕ, εμφανίζει ορισμένες ελλείψεις:

- δεν παρέχει κανένα τρόπο μέτρησης επιδόσεων·
- με την εξαίρεση του κώδικα δεοντολογίας, τα στοιχεία που αναφέρονται για κάθε πυλώνα αποδίδονται ως επί το πλείστον με έναν γενικό αφηγηματικό τρόπο, χωρίς να παρέχονται λεπτομερείς πληροφορίες για κάθε επιμέρους δράση·

- δεν υπάρχει παράρτημα με στοιχεία για τα επιμέρους έργα που συνδέονται με το σχέδιο δράσης της ΕΕ·

- δεν αναφέρει ποτέ αναμένεται να καταρτιστεί η επόμενη έκθεση εφαρμογής.

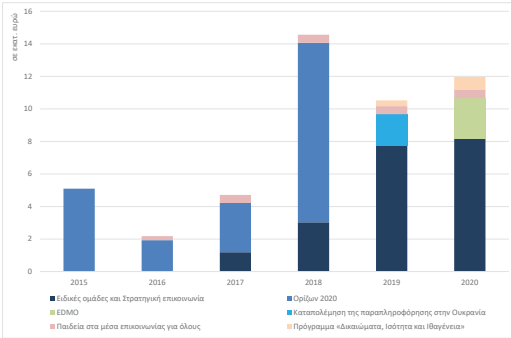
39 Δεδομένου ότι η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης είναι ένας τομέας με διαρκείς εξελίξεις, κρίνεται σκόπιμη η τακτική αναφορά στοιχείων. Στην κοινή ανακοίνωση για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για την COVID-19 αναγνωρίζεται η ανάγκη τακτικής αναφοράς στοιχείων¹⁴.

40 Το σχέδιο δράσης της ΕΕ δεν περιλαμβάνει συγκεκριμένο χρηματοδοτικό προγραμματισμό που να καλύπτει το κόστος όλων των δραστηριοτήτων που ανατίθενται σε διαφορετικές οντότητες. Η χρηματοδότηση προέρχεται από διάφορες πηγές και δεν περιλαμβάνονται προβλέψεις για εξασφάλιση μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης, παρά το γεγονός ότι ορισμένες από τις εκδηλώσεις που αναφέρονται στο σχέδιο δράσης της ΕΕ είναι επαναλαμβανόμενες. Στο [παράρτημα II](#) παρουσιάζεται ο προϋπολογισμός που διατίθεται για τις διάφορες δράσεις που στοχεύουν στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Όπως φαίνεται, κάθε χρόνο, η κύρια πηγή χρηματοδότησης είναι διαφορετική, γεγονός που καταδεικνύει έλλειψη χρηματοδοτικού προγραμματισμού (βλέπε επίσης σημεία [50-51](#)). Η Επιτροπή και η ΕΥΕΔ δεν δεσμεύουν πάντα πιστώσεις ειδικά για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης (δεν προβλέπεται ειδικός κωδικός παρέμβασης) – οι σχετικές πληροφορίες συγκεντρώθηκαν αποκλειστικά για τους σκοπούς του εν προκειμένω ελέγχου. Στο [γράφημα 2](#) παρουσιάζεται επισκόπηση του συνόλου της χρηματοδότησης της ΕΕ για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης από το 2015 έως το 2020 (δεν περιλαμβάνονται δραστηριότητες που συμβάλλουν έμμεσα στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, και συγκεκριμένα οι προδραστικές δραστηριότητες επικοινωνίας στις γειτονικές χώρες της ΕΕ).

¹⁴ Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για την COVID-19 – Αγώνας για τη σωστή παρουσίαση των γεγονότων, σ. 7, [JOIN\(2020\) 8 final](#) της 10ης Ιουνίου 2020.

Γράφημα 2 – Συνολικοί πόροι χρηματοδότησης της ΕΕ για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης την περίοδο 2015-2020

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει στοιχείων από την Επιτροπή και την ΕΥΕΔ.

41 Επιπλέον, το σχέδιο δράσης της ΕΕ δεν έχει επικαιροποιηθεί ακόμη από το 2018 που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά. Παραδείγματος χάριν, ορισμένες δράσεις συνδέονται αποκλειστικά με τις ευρωπαϊκές εκλογές του 2019 ή την Εβδομάδα για την Παιδεία στα Μέσα του 2019, που ανήκουν πλέον στο παρελθόν. Η παραπληροφόρηση εξελίσσεται συνεχώς. Οι τακτικές που χρησιμοποιούνται, η τεχνολογία πίσω από τις εκστρατείες παραπληροφόρησης και οι εμπλεκόμενοι παράγοντες αλλάζουν διαρκώς¹⁵. Το Συμβούλιο τόνισε επίσης την ανάγκη τακτικής επανεξέτασης και επικαιροποίησης του σχεδίου δράσης της ΕΕ (βλέπε σημείο 10).

42 Μολονότι τόσο στην ανακοίνωση σχετικά με την παραπληροφόρηση για την COVID-19 (Ιούνιος 2020), όσο και στο σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή δημοκρατία αλλά και στην πρόταση για την έκδοση πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες παρατείνεται η εφαρμογή ορισμένων δράσεων που είχαν αρχικά προβλεφθεί στο σχέδιο δράσης της ΕΕ, δεν μπορούν αυτά καθαυτά να θεωρηθούν ολοκληρωμένη επικαιροποίηση. Επιπλέον, η ύπαρξη δράσεων που επιδιώκουν παρόμοιους στόχους

¹⁵ «Automated tackling of disinformation», μελέτη της EPRS, Μάρτιος 2019.

σε διαφορετικά σχέδια δράσης και πρωτοβουλίες περιττέκει τον συντονισμό, αυξάνοντας τον κίνδυνο μη αποδοτικών πρακτικών.

Η εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΕ βρίσκεται σε γενικές γραμμές σε καλό δρόμο, αλλά αναδεικνύονται ορισμένες αδυναμίες

43 Στην παρούσα ενότητα αξιολογείται η υλοποίηση των δράσεων στο πλαίσιο καθενός από τους τέσσερις πυλώνες του σχεδίου δράσης της ΕΕ και ο βαθμός στον οποίο έχουν βελτιώσει τον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ αντιμετωπίζει την παραπληροφόρηση.

Οι ειδικές ομάδες στρατηγικής επικοινωνίας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, αλλά δεν διαθέτουν επαρκές προσωπικό ή επαρκή χρηματοδότηση για την αντιμετώπιση αναδυόμενων απειλών

44 Εξετάσαμε τις ειδικές ομάδες «StratCom» της ΕΥΕΔ, στο πλαίσιο του πυλώνα Ι του σχεδίου δράσης της ΕΕ. Συγκεκριμένα, εξετάσαμε την εντολή τους και εξακριβώσαμε την επάρκεια της στελέχωσης και της χρηματοδότησής τους. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάσαμε επίσης τον ρόλο και τη θέση του EUvsDisinfo, ενός εμβληματικού έργου της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης.

Οι εντολές των ειδικών ομάδων StratCom δεν καλύπτουν επαρκώς ολόκληρο το φάσμα των παραγόντων παραπληροφόρησης

45 Εκτός από τη βελτίωση της ικανότητας της ΕΕ να προβλέπει και να αντιδρά σε εξωτερικές δραστηριότητες παραπληροφόρησης (οι εντολές των ειδικών ομάδων StratCom δεν καλύπτουν την παραπληροφόρηση που παράγεται εντός της ΕΕ), οι ειδικές ομάδες StratCom συνέβαλαν σημαντικά στην αποτελεσματική επικοινωνία και την προώθηση των πολιτικών της ΕΕ στις γειτονικές περιοχές.

46 Οι εντολές των τριών ειδικών ομάδων StratCom («East», «Western Balkans» και «South») αποτελούν απόρροια σειράς συμπερασμάτων του Συμβουλίου, ενώ διαφέρουν ως προς τα καθήκοντα και την εστίαση. Παραδείγματος χάριν, η εντολή της ειδικής ομάδας «East StratCom» καλύπτει συγκεκριμένα την «αντίδραση στις συνεχιζόμενες εκστρατείες παραπληροφόρησης της Ρωσίας»¹⁶. Η εντολή της ειδικής

¹⁶ Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τις εξωτερικές σχέσεις (19 Μάρτιου 2015), έγγραφο του Συμβουλίου EUCO 11/15.

ομάδας «East StratCom» ορίστηκε με γνώμονα έναν συγκεκριμένο, εξωτερικό κακόβουλο παράγοντα και όχι την προστασία της Ευρώπης από την παραπληροφόρηση ανεξαρτήτως πηγής.

47 Αυτό δεν ισχύει στην περίπτωση των δύο άλλων ειδικών ομάδων StratCom, των οποίων η αρχική εστίαση ήταν η ενίσχυση των δραστηριοτήτων επικοινωνίας στις αντίστοιχες περιφέρειές τους. Η ειδική ομάδα «South StratCom» συστάθηκε για να καλύψει τις χώρες της Νότιας Γειτονίας της ΕΕ και την περιοχή του Περσικού Κόλπου, ενώ η ειδική ομάδα για τα Δυτικά Βαλκάνια συστάθηκε για την ενίσχυση των στρατηγικών επικοινωνιών στην εν λόγω περιοχή. Μέχρι τα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2019¹⁷, η αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης δεν αποτελούσε κεντρική προτεραιότητα καμίας από τις δύο ειδικές ομάδες. Μόνο η ειδική ομάδα «East StratCom» είχε ως ρητό στόχο την ενίσχυση της ικανότητας πρόβλεψης και αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης όπως και της αντίδρασης σε αυτή. Στον **πίνακα 2** κατωτέρω περιγράφονται οι στόχοι κάθε ειδικής ομάδας StratCom ως είχαν κατά τον χρόνο του ελέγχου.

¹⁷ Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με συμπληρωματικές προσπάθειες για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και την αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών (10 Δεκεμβρίου 2019), έγγραφο του Συμβουλίου 14972/19.

Πίνακας 2 - Σύγκριση των στόχων των ειδικών ομάδων StratCom

Ειδική ομάδα StratCom	«East»	«Western Balkans»	«South»
Στόχος	- Αποτελεσματική επικοινωνία και προώθηση των πολιτικών της ΕΕ στις χώρες της ανατολικής εταιρικής σχέσης (Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Γεωργία, Μολδαβία και Ουκρανία) - Ενίσχυση του συνολικού περιβάλλοντος των μέσων ενημέρωσης στην Ανατολική Γειτονία της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων της στήριξης της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης και της ενίσχυσης των ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης - Βελτίωση της ικανότητας της ΕΕ να προβλέπει, να αντιμετωπίζει και να αντιδρά σε δραστηριότητες παραπληροφόρησης που προέρχονται από τη Ρωσία	Ενίσχυση της επικοινωνίας της ΕΕ στην περιοχή για τη στήριξη της πολιτικής διεύθυνσης της ΕΕ και της διαδικασίας σταθεροποίησης και σύνδεσης Συμβολή στον τεκμηριωμένο διάλογο σχετικά με την ΕΕ και την περιοχή, μεταξύ άλλων αντιμετωπίζοντας την παραπληροφόρηση	- Αποτελεσματική και στρατηγική επικοινωνία και προώθηση των πολιτικών της ΕΕ - Γεφύρωση του χάσματος επικοινωνίας-πολιτικής - Στήριξη και προώθηση της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης στην περιοχή - Αντιμετώπιση εσφαλμένων αντιλήψεων για την ΕΕ και της παραπληροφόρησης στην περιοχή

Πηγή: ΕΥΕΔ.

48 Οι τρεις ειδικές ομάδες StratCom καλύπτουν ευρείες και διαφορετικές περιοχές, ενώ ασχολούνται με διαφορετικούς παράγοντες παραπληροφόρησης. Παρ' όλα αυτά, οι δραστηριότητες παρακολούθησης των μέσων ενημέρωσης από τις ειδικές ομάδες StratCom εστιάζουν σε μεγάλο βαθμό στα ρωσικά διεθνή μέσα ενημέρωσης, στους ρωσικούς επίσημους διαύλους επικοινωνίας, στα ελεγχόμενα μέσα ενημέρωσης ή/και σε μέσα ενημέρωσης που εμπνέονται / καθοδηγούνται από το ρωσικό αφήγημα, τα οποία δραστηριοποιούνται στην ΕΕ και στις γειτονικές της χώρες. Ωστόσο, σύμφωνα με την ανάλυση της ΕΥΕΔ, έχουν αναδυθεί και άλλοι παράγοντες, όπως η Κίνα, που αντιπροσωπεύουν σε διαφορετικό βαθμό καθέναν σοβαρή απειλή παραπληροφόρησης. Στο πλαίσιο αυτό, η νέα επιτροπή του Ευρωπαϊκού

Κοινοβουλίου για τις εξωτερικές παρεμβάσεις (INGE) πραγματοποιήσει επίσης ακρόασεις με θέμα δυνητικές απειλές από τρίτες χώρες¹⁸.

49 Η εντολή των ειδικών ομάδων StratCom είναι πολιτική. Δεν περιγράφει συγκεκριμένα τους στόχους πολιτικής τους και δεν ερείδεται σε συγκεκριμένη νομική βάση. Στο πλαίσιο της δράσης 2 του σχεδίου δράσης της ΕΕ, η ύπατη εκπρόσωπος θα έπρεπε να επανεξετάσει τις εντολές των ειδικών ομάδων StratCom «South» και «West Balkans» (όχι όμως της ειδικής ομάδας «East»). Εντούτοις, οι εν λόγω εργασίες δεν πραγματοποιήθηκαν ποτέ. Η ΕΥΕΔ θεωρεί ότι τα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2019, στα οποία δηλώνεται ρητά ότι «και οι τρεις ειδικές ομάδες θα πρέπει να είναι σε θέση να εντοπίζουν, να αναλύουν και να αμφισβητούν συνεχώς τις δραστηριότητες παραπληροφόρησης»¹⁹, αποτελούν επαρκή βάση για την (επανεπιβεβαίωση των εντολών τους. Το Συμβούλιο κάλεσε επίσης την ΕΥΕΔ να αξιολογήσει τις ανάγκες της και τις επιλογές επέκτασής και σε άλλες γεωγραφικές περιοχές, γεγονός που αποδεικνύει ότι υπάρχει πολιτική στήριξη για τη διεύρυνση του πεδίου δράσης των ειδικών ομάδων StratCom.

Οι ειδικές ομάδες StratCom δεν διαθέτουν ειδική και σταθερή πηγή χρηματοδότησης

50 Όταν συστάθηκε το 2015, η ειδική ομάδα «East StratCom» δεν διέθετε δικούς της πόρους και χρηματοδοτούνταν από τις διοικητικές δαπάνες της ΕΥΕΔ και της Υπηρεσίας Μέσων Εξωτερικής Πολιτικής της Επιτροπής. Το σχέδιο δράσης της ΕΕ ενίσχυσε τη διαθέσιμη χρηματοδότηση για τις ειδικές ομάδες StratCom της ΕΥΕΔ. Πράγματι, η στρατηγική επικοινωνία αποτελεί το μόνο σκέλος του σχεδίου δράσης, του οποίου ο ειδικός προϋπολογισμός έχει αυξηθεί. Όπως φαίνεται στο **γράφημα 2** ανωτέρω, ο προϋπολογισμός για τις ειδικές ομάδες StratCom και τη στρατηγική επικοινωνία σχεδόν τετραπλασιάστηκε μετά την έγκριση του σχεδίου δράσης.

51 Μολονότι η παραπληροφόρηση δεν αποτελεί απλώς μια βραχυπρόθεσμη απειλή, οι ειδικές ομάδες StratCom δεν διαθέτουν σταθερή πηγή χρηματοδότησης, γεγονός που θα μπορούσε να απειλήσει τη βιωσιμότητά τους. Παραδείγματος χάριν, σημαντική πηγή χρηματοδότησης για τις ειδικές ομάδες StratCom υπήρξε μια

¹⁸ Ακρόαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με θέμα τις εξωτερικές παρεμβάσεις, 25 και 26 Ιανουαρίου 2021: Κίνα, Ιράν, Ινδία και Σαουδική Αραβία και Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα; Ακρόαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με θέμα τις εξωτερικές παρεμβάσεις, 1η Φεβρουαρίου 2021: Τουρκία και Ρωσία.

¹⁹ Συμπληρωματικές προσπάθειες για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και την αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών, Συμπεράσματα του Συμβουλίου (10 Δεκεμβρίου 2019), Έγγραφο του Συμβουλίου 14972/19.

προπαρασκευαστική ενέργεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με την ονομασία «StratCom Plus» (βλέπε **παράρτημα II**). Από τη φύση τους, οι προπαρασκευαστικές ενέργειες αποσκοπούν στην προετοιμασία νέων δράσεων, όπως πολιτικές, νομοθετικές πράξεις και προγράμματα. Στο **γράφημα 3** παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο διατέθηκε η πρόσθετη χρηματοδότηση για τη βελτίωση των διαφόρων δυνατοτήτων.

Γράφημα 3 - Χρηματοδότηση διαφόρων ικανοτήτων StratCom της ΕΥΕΔ από την προπαρασκευαστική ενέργεια «StratCom Plus» (2018-2020)

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει στοιχείων της ΕΥΕΔ.

52 Η σημασία της χρηματοδότησης και της διάθεσης επαρκών πόρων έχει τονιστεί επανειλημμένα²⁰, μεταξύ άλλων από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο²¹, τα κράτη μέλη²²

²⁰ Συμπεράσματα του Συμβουλίου του Ιουνίου 2018 και του Δεκεμβρίου 2019 σχετικά με συμπληρωματικές προσπάθειες για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και την αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών.

²¹ P8_TA(2019) 0187, P9_TA(2019) 0031.

²² Information Manipulation: a Challenge for Our Democracies. Έκθεση του Κέντρου ανάλυσης, σχεδιασμού και στρατηγικής (CAPS, Υπουργείο Ευρώπης και Εξωτερικών Υποθέσεων) και του Ινστιτούτου στρατηγικών ερευνών (IRSEM- Υπουργείο Ενόπλων Δυνάμεων), Γαλλία, Αύγουστος 2018.

και την κοινωνία των πολιτών²³. Ωστόσο, οι απόψεις των ενδιαφερόμενων μερών διαφέρουν ως προς τον τρόπο κατανομής της διαθέσιμης χρηματοδότησης της ΕΕ για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Σύμφωνα με τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήσαμε, ορισμένα κράτη μέλη θεωρούν ότι θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην ανάλυση και την παρακολούθηση των πηγών και των φορέων στους οποίους μπορεί να αποδοθεί ευκολότερα η παραπληροφόρηση. Άλλα πάλι θεωρούν ότι θα πρέπει να διατεθούν περισσότεροι πόροι για τη θετική επικοινωνία.

Οι ανάγκες σε προσωπικό δεν έχουν ακόμη καλυφθεί

53 Το σχέδιο δράσης της ΕΕ προέβλεπε την ενίσχυση του τμήματος StratCom με την προσθήκη 11 θέσεων ενόψει των ευρωπαϊκών εκλογών, την πρόσληψη μόνιμων υπαλλήλων σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα και την τοποθέτηση νέου προσωπικού στις αντιπροσωπείες της ΕΕ «με αποτέλεσμα την αύξηση του προσωπικού σε 50-55 μέλη συνολικά» έως το τέλος του 2020. Το σχέδιο προσλήψεων υλοποιήθηκε σε τρεις φάσεις: 1) αναδιάρθρωση συμβασιούχων υπαλλήλων εντός της ΕΥΕΔ· 2) πρόσληψη προσωπικού στην ομάδα StratCom· και 3) πρόσληψη πρόσθετων υπαλλήλων σε 27 αντιπροσωπείες της ΕΕ στις χώρες γειτονίας της ΕΕ.

54 Το τμήμα StratCom βρίσκεται ακόμη στη διαδικασία πρόσληψης και τοποθέτησης προσωπικού. Σύμφωνα με στοιχεία του Οκτωβρίου 2020, απασχολούσε 37 υπαλλήλους και, ως εκ τούτου, δεν είχε ακόμη επιτύχει τη συνολική αύξηση σε 50-55 υπαλλήλους, όπως προβλέπει το σχέδιο δράσης της ΕΕ. Ένας από τους λόγους για τους οποίους ήταν δύσκολο να επιτευχθεί ο στόχος αυτός είναι ότι πολλοί υπάλληλοι του StratCom είναι αποσπασμένοι από το Συμβούλιο, την Επιτροπή και τα κράτη μέλη και ορισμένοι ανακλήθηκαν.

55 Σχεδόν όλοι οι πρόσθετοι υπάλληλοι (συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αναδιτάχθηκαν) είναι συμβασιούχοι: η ΕΥΕΔ αναγνώρισε ότι δεν είναι εύκολο να προσληφθούν μόνιμοι υπάλληλοι με την αναγκαία εμπειρογνώσια και τις απαραίτητες δεξιότητες για την εκτέλεση των απαιτούμενων καθηκόντων. Βέβαια, παρά τη σημαντική συμβολή τους, οι συμβασιούχοι υπάλληλοι απασχολούνται για μέγιστο χρονικό διάστημα έξι ετών.

56 Η άλλη ομάδα που αποτελεί σημαντικό μέρος της ικανότητας του StratCom απαρτίζεται από αποσπασμένους εθνικούς εμπειρογνώμονες. Αυτοί υποστηρίζαν κατά κύριο λόγο το έργο της «East StratCom» και πρόσφατα επίσης της ειδικής ομάδας «Western Balkans StratCom». Πέραν του οφέλους για την ΕΥΕΔ, η απόσπασή τους ωφέλει τις χώρες καταγωγής τους, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να ενισχύσουν την εμπειρογνώσια τους και να δημιουργήσουν στενότερους δεσμούς με την ΕΥΕΔ. Ωστόσο, η υπερβολική εξάρτηση από τις αποσπάσεις μπορεί να δημιουργήσει αβεβαιότητα όσον αφορά το προσωπικό και περιοδική απώλεια θεσμικής μνήμης και εμπειρογνώσιας λόγω των συχνών εναλλαγών. Όλοι αυτοί οι παράγοντες ενδέχεται να υπονομεύσουν την οικοδόμηση θεσμικής μνήμης και εμπειρογνώσιας.

57 Υπό το πρίσμα της πανδημίας COVID-19 και του πρόσθετου φόρτου εργασίας που δημιουργήσε για τις ειδικές ομάδες, υπάρχει κίνδυνος η ΕΥΕΔ, με την τρέχουσα κατανομή προσωπικού και τον τρέχοντα αριθμό υπαλλήλων, να μην διαθέτει την επαρκή ικανότητα προκειμένου να συμβαδίζει με τις νέες τάσεις και εξελίξεις, όπως οι πηγές αναδυόμενων απειλών και οι στρατηγικές και τακτικές παραπληροφόρησης. Επιπλέον, το αίτημα του Συμβουλίου για ενίσχυση του έργου στρατηγικής επικοινωνίας σε άλλες περιοχές (βλέπε σημείο 10) ενδέχεται να ακινητοποιήσει περαιτέρω πιέσεις στην ήδη περιορισμένη στελέχωση του τμήματος.

58 Η αποτελεσματική ανάλυση δεδομένων είναι καθοριστικής σημασίας όχι μόνο για την παρακολούθηση, τον εντοπισμό και την ανάλυση της παραπληροφόρησης, αλλά και ως βάση για την ανάπτυξη στρατηγικού οράματος και τη χάραξη πολιτικών βάσει αξιόπιστων, τεκμηριωμένων πληροφοριών. Κατά τον χρόνο του ελέγχου, η μονάδα ανάλυσης δεδομένων του τμήματος StratCom περιλάμβανε εσωτερικούς αναλυτές πλήρους απασχόλησης, οι οποίοι υποστηρίζονται από εξωτερικούς αναδόχους. Η μονάδα, που άρχισε να λειτουργεί στα μέσα του 2019, υποστηρίζει το έργο των ειδικών ομάδων StratCom και του συστήματος ταχείας ειδοποίησης στο πλαίσιο του πυλώνα II του σχεδίου δράσης της ΕΕ. Οι αναλύσεις της πραγματοποιούνται κυρίως κατόπιν αιτήματος, σε ad hoc βάση. Επιπλέον, το έργο της δεν ενσωματώνεται με διαρθρωμένο τρόπο στις εργασίες όλων των ειδικών ομάδων StratCom. Αν και η στήριξη σε εξωτερικούς αναδόχους μπορεί να παρέχει ευελιξία, η ύπαρξη εσωτερικής ικανότητας είναι κρίσιμα σημασίας για τη διεξαγωγή αναλύσεων ευαίσθητου χαρακτήρα σε σύντομο χρονικό διάστημα και για την οικοδόμηση θεσμικής μνήμης και εμπειρογνώσιας.

²³ Παραδείγματος χάριν, Democratic Defense against Disinformation, Atlantic Council, Φεβρουάριος 2018· GMF Policy Paper No. 21, Αύγουστος 2019· Winning the Information War, CEPA, Αύγουστος 2016.

Η μέτρηση του αντικτύπου του έργου των ειδικών ομάδων StratCom εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση

59 Για τον τομέα της στρατηγικής επικοινωνίας, οι μεγαλύτερες προκλήσεις παραμένουν η μέτρηση της τριτοβάθμιας στην παραπληροφόρηση και του αντικτύπου της, καθώς και οι προσπάθειες για την κατανόηση, την ανάλυση και την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού. Η Επιτροπή χρησιμοποιεί τις δημοσκοπήσεις ως μέσο για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της στρατηγικής επικοινωνίας στο να επηρεάζει τις αντιλήψεις σχετικά με την ΕΕ. Ωστόσο, είναι δύσκολο τα αποτελέσματα αυτών των δημοσκοπήσεων να αποδοθούν σε δράσεις της ΕΕ.

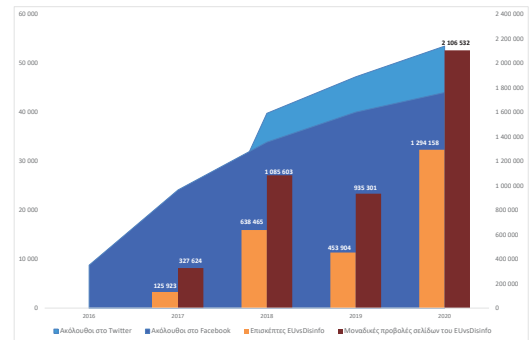
60 Πέρα από τις επικοινωνιακές εκστρατείες, οι ειδικές ομάδες StratCom δεν προέβαιναν σε ολοκληρωμένη μέτρηση του αντικτύπου των εργασιών τους. Επιπλέον, καμία εξ αυτών δεν διέθετε λειτουργία αξιολόγησης προκειμένου να αποτιμή την αποτελεσματικότητά της και να εντοπίζει τους τομείς στους οποίους υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης.

Η φιλοξενία του EUvsDisinfo από την EYED δημιουργεί αβεβαιότητα σχετικά με τον απώτερο σκοπό του έργου

61 Το EUvsDisinfo βρίσκεται στην προμετωπίδα των ενωσιακών προσπαθειών για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, αποτελεί δε το κύριο προϊόν της ειδικής ομάδας «East» για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Διαθέτει βάση δεδομένων ανοικτής πηγής με δυνατότητα αναζήτησης, με περισσότερες από 9 700 περιπτώσεις παραπληροφόρησης έως την 1η Οκτωβρίου 2020. Το βασικό υλικό στον ιστότοπο EUvsDisinfo δημοσιεύεται σε πέντε γλώσσες της ΕΕ, ενώ το υπόλοιπο περιεχόμενο διατίθεται μόνο στα αγγλικά και στα ρωσικά. Σύμφωνα με την EYED, η αρχική εστίαση στα φαινόμενα παραπληροφόρησης στη Ρωσία έθεσε τις βάσεις για μια μοναδική και πρωτοποριακή προσέγγιση. Παρόμοιες πρωτοβουλίες δεν υπάρχουν από μέρους των κυβερνήσεων των κρατών μελών.

62 Από τότε που δρομολογήθηκε το 2015, ο ιστότοπος EUvsDisinfo έχει αναπτύξει με σταθερά βήματα την προβολή του στο διαδίκτυο (βλέπε **γράφημα 4** κατωτέρω) με την καταλογογράφηση, την ανάλυση και τη δημοσίευση παραδειγμάτων ρωσικής παραπληροφόρησης. Πολλά ενδιαφερόμενα μέρη επιβεβαίωσαν ότι το έργο EUvsDisinfo συνέβαλε καθοριστικά στην αύξηση της ευαισθητοποίησης και στον επηρεασμό των αντιλήψεων σχετικά με τη ρωσική απειλή παραπληροφόρησης για την ΕΕ και τα κράτη μέλη της.

Γράφημα 4 – EUvsDisinfo: Αριθμός επισκεπτών, μοναδικές προβολές σελίδων και ακόλουθοι στο Twitter και το Facebook

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει στοιχείων της EYED.

63 Ωστόσο, κατά το παρελθόν το έργο EUvsDisinfo έχει υπάρξει και αντικείμενο κριτικής. Παραδείγματος χάριν, το 2018 το ολλανδικό κοινοβούλιο το κατηγόρησε²⁴ ότι απέδωσε εσφαλμένα σε ολλανδική εφημερίδα τη διάδοση ρωσικής παραπληροφόρησης. Επιπλέον, ορισμένα δημοσιεύματα που αναρτήθηκαν στο EUvsDisinfo δεν συνιστούν απειλή για τις δημοκρατίες της ΕΕ.

64 Ο ρόλος και η αποστολή του έργου EUvsDisinfo στο μέλλον δεν είναι σαφείς, πέραν της παρουσίασης περισσότερων παραδειγμάτων ρωσικής παραπληροφόρησης –μια πλέον εδρα화된 και αναγνωρισμένη απειλή. Παρά τους ισχυρισμούς της EYED ότι το EUvsDisinfo είναι ανεξάρτητο και δεν αντιπροσωπεύει την επίσημη θέση της ΕΕ, η υπαγωγή του στην EYED εγείρει αμφιβολίες. Ανακύπτει έτσι το ερώτημα κατά πόσον ένα τέτοιο μέσο θα πρέπει να φιλοξενείται από δημόσια αρχή (όπως η EYED) και να υπάγεται διοικητικά σε αυτή ή εάν θα πρέπει να υπάγεται στην αρμοδιότητα κάποιας οργάνωσης της κοινωνίας των πολιτών.

²⁴ Officiële bekendmakingen.

Το σύστημα ταχείας ειδοποίησης έχει φέρει σε επαφή τα κράτη μέλη, αλλά δεν έχει αποδείξει στην πράξη το πλήρες δυναμικό του

65 Η δημιουργία του συστήματος ταχείας ειδοποίησης αποτελεί τη βασική δράση στο πλαίσιο του πυλώνα II του σχεδίου δράσης της ΕΕ (δράση 3). Σύμφωνα και με το σχέδιο, «οι πρώτες ώρες μετά τη δημοσιοποίηση υλικού παραπληροφόρησης έχουν ζωτική σημασία για τον εντοπισμό της παραπληροφόρησης, την ανάλυσή της και την αντίδραση σε αυτήν». Το σύστημα ταχείας ειδοποίησης συστάθηκε τον Μάρτιο του 2019, εντός της προθεσμίας που ορίζεται στο σχέδιο. Περιλαμβάνει δύο βασικά σκέλη: ένα δίκτυο εθνικών σημείων επαφής και μια διαδικτυακή πλατφόρμα, με στόχο «να παρέχει ειδοποιήσεις σε πραγματικό χρόνο σχετικά με εκστρατείες παραπληροφόρησης, μέσω ειδικής τεχνολογικής υποδομής», προκειμένου να «διευκολυνθεί η ανταλλαγή δεδομένων και αξιολογήσεων, ώστε να είναι δυνατή η κοινή επίγνωση της κατάστασης, ο συντονισμός του καταλόγισμού και της αντίδρασης και η αποδοτική χρήση του χρόνου και των πόρων»²⁵. Η EYED παρέχει γραμματειακή υποστήριξη στο σύστημα ταχείας ειδοποίησης και φιλοξενεί τον οικείο ιστότοπο.

Αν και χρήσιμο εργαλείο για την ανταλλαγή πληροφοριών, το σύστημα ταχείας ειδοποίησης δεν είχε ακόμη κοινοποιήσει καμία ειδοποίηση κατά τον χρόνο του ελέγχου ούτε έχει χρησιμοποιηθεί για τον συντονισμό κοινών δράσεων

66 Προκειμένου να λειτουργεί αποτελεσματικά, το σύστημα ταχείας ειδοποίησης πρέπει να είναι σε θέση να κοινοποιεί εγκαίρως προειδοποιήσεις, να συντονίζει τον κοινό καταλογοισμό και την αντίδραση και να διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Εξετάσαμε κατά πόσο το σύστημα ταχείας ειδοποίησης είχε τεθεί σε λειτουργία πριν από τις ευρωπαϊκές εκλογές του 2019, όπως προβλεπόταν στο σχέδιο δράσης της ΕΕ. Αξιολογήσαμε επίσης τη δραστηριότητά του και το επίπεδο ενεργού συμμετοχής των συμμετεχόντων σε αυτό.

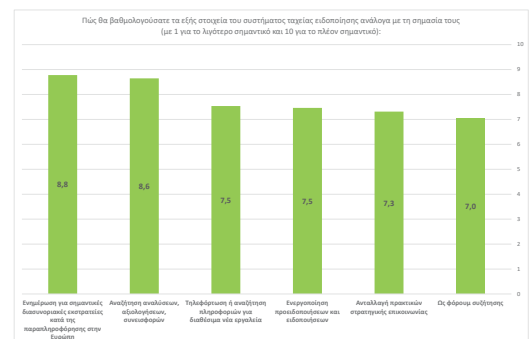
67 Διαπιστώσαμε ότι το σύστημα ταχείας ειδοποίησης δημιουργήθηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα τον Μάρτιο του 2019, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο σχέδιο δράσης της ΕΕ. Διευκόλυνε τις επαφές μεταξύ κρατών μελών και θεσμικών οργάνων της ΕΕ, καθώς και την ανταλλαγή πληροφοριών, αλλά, κατά τον χρόνο του ελέγχου, δεν είχε κοινοποιηθεί καμία ειδοποίηση ούτε είχε επιτευχθεί συντονισμός καταλογοισμού και αντίδρασης, σύμφωνα με τα αρχικώς προβλεπόμενα.

68 Τα περισσότερα από τα ενδιαφερόμενα μέρη των οποίων ζητήθηκε η γνώμη τους κατά τον έλεγχό μας εκφράστηκαν θετικά για το σύστημα ταχείας ειδοποίησης.

²⁵ Όροι αναφοράς του συστήματος ταχείας ειδοποίησης.

Κατά τη γνώμη τους, καλύπτει ένα σημαντικό κενό στο οικοσύστημα καταπολέμησης της παραπληροφόρησης, καθώς δημιουργεί μια κοινότητα. Αυτό είναι κάτι που επιβεβαιώθηκε και από την έρευνά μας μεταξύ των κρατών μελών: με το σύστημα ταχείας ειδοποίησης τούς παρέχεται η δυνατότητα ανταλλαγής πληροφοριών, απόκτησης νέων δεδομένων και αμοιβαίας ενίσχυσης των ικανοτήτων τους. Στο **γράφημα 5** κατωτέρω παρουσιάζονται οι πτυχές του συστήματος ταχείας ειδοποίησης που χαιρούν της μεγαλύτερης εκτίμησης από τα εθνικά σημεία επαφής.

Γράφημα 5 – Βαθμολογική κατάταξη της σημασίας που αποδίδουν τα κράτη μέλη στα διάφορα στοιχεία του συστήματος ταχείας ειδοποίησης

Πηγή: ΕΕΣ.

69 Παρά τη θετική αυτή αποτίμηση του συστήματος ταχείας ειδοποίησης ως εργαλείου ανταλλαγής πληροφοριών, δεν εντοπίσαμε στοιχεία από τα οποία να προκύπτει ότι οι πληροφορίες που ανταλλάσσονται μέσω αυτού είχαν κινητοποιήσει σημαντικές εξελίξεις πολιτικής σε επίπεδο κρατών μελών. Η πορεία του συστήματος ταχείας ειδοποίησης προς την ανάπτυξη κοινής επίγνωσης της κατάστασης είναι ακόμη μακρά, καθώς προσκοπεί στην απουσία εναρμονισμένων και συνεκτικών ορισμών (π.χ. του όρου παραπληροφόρηση αυτού καθ'αυτού, και διαφορετικών απόψεων σχετικά με τις πηγές, τις αντιδράσεις, τα επίπεδα ετοιμότητας κ.λπ.) και την έλλειψη κοινής εκτίμησης του κινδύνου.

70 Όταν τέθηκε σε λειτουργία το σύστημα ταχείας ειδοποίησης, η κοινοποίηση ειδοποιήσεων σε πραγματικό χρόνο για την ταχεία αντίδραση σε εκστρατείες

παραπληροφόρησης είχε αναχθεί σε πρωταρχικό σκοπό του, λόγω των επικείμενων ευρωπαϊκών εκλογών. Ωστόσο, όσον αφορά την ομάδα StratCom, βασικός στόχος ήταν να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο επαφής για τους επαγγελματίες του τομέα και να αναπτυχθεί μια κοινότητα, δεδομένου ότι δεν είχε υπάρξει μέχρι τότε στην ΕΕ αντίστοιχος μηχανισμός. Τα εν λόγω αποκλίνοντα μεταξύ τους κίνητρα θόλωσαν το τοπίο με αποτέλεσμα τόσο οι ενδιαφερόμενοι όσο και το ευρύτερο κοινό να μην κατανοήσουν επακριβώς ποιος είναι ο σκοπός που επιτελεί το σύστημα ταχείας ειδοποίησης.

71 Έχει αναπτυχθεί ένας μηχανισμός προειδοποίησης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, ο οποίος ωστόσο δεν είχε ενεργοποιηθεί κατά τον χρόνο του ελέγχου. Για την ενεργοποίηση του συστήματος ειδοποίησης τέθηκε ένα όριο με βάση το εξής ποιοτικό κριτήριο: εκστρατεία παραπληροφόρησης με «διακρατικό σημαντικό αντίκτυπο» (δηλαδή στοχευμένη επίθεση σε αρκετές χώρες). Ωστόσο, δεν είναι δυνατή η ποσοτική εκτίμηση αυτού του ορίου.

72 Εκτός από τη λειτουργία της κοινοποίησης ειδοποιήσεων, το σύστημα ταχείας ειδοποίησης σχεδιάστηκε για να βοηθήσει στον καταλογισμό των επιθέσεων παραπληροφόρησης στην πηγή τους και να προωθήσει μια συντονισμένη αντίδραση. Ωστόσο, αυτή η ικανότητα συντονισμού του συστήματος ταχείας ειδοποίησης δεν έχει δοκιμαστεί.

Είναι περιορισμένος ο αριθμός των κρατών μελών που συντηρούν τη δραστηριότητα του συστήματος ταχείας ειδοποίησης και που συμμετέχουν ενεργά σε αυτό

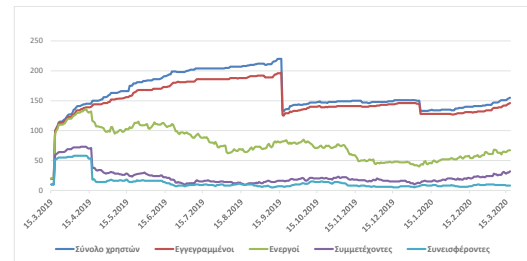
73 Το σύστημα ταχείας ειδοποίησης συγκεντρώνει τα σημεία επαφής των κρατών μελών, το Κέντρο Πληροφοριών και Επιχειρήσεων της ΕΥΕΔ, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ιδίως οι ΓΑ CNECT, JUST και COMM), το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου. Στο σύστημα ταχείας ειδοποίησης συμμετέχουν εκπρόσωποι του NATO και του μηχανισμού ταχείας αντίδρασης της ομάδας των 7. Ενίοτε, στις συναντήσεις του συστήματος ταχείας ειδοποίησης παρίστανται και εξωτερικοί εμπειρογνώμονες, μεταξύ άλλων από την κοινωνία των πολιτών και τις διαδικτυακές πλατφόρμες. Γενικά, οι συνεδριάσεις των εθνικών σημείων επαφής πραγματοποιούνται ανά τρίμηνο, αλλά ο βαθμός συμμετοχής διαφέρει μεταξύ των κρατών μελών. Το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων συντηρείται από το ένα τρίτο των κρατών μελών, τα οποία συμμετέχουν τακτικότερα και έχουν περισσότερο ενεργό συμμετοχή στις συνεδριάσεις.

Τα τελευταία στατιστικά στοιχεία δείχνουν πτωτική τάση στα επίπεδα δραστηριότητας

74 Τα στατιστικά στοιχεία που παράγονται από την πλατφόρμα αποτυπώνουν διάφορες τάσεις. Πρώτον, η δραστηριότητα κινείται από μικρό αριθμό βασικών χρηστών, ενώ άλλοι χρήστες έχουν παθητικότερη στάση. Δεύτερον, από την έναρξη λειτουργίας του, τα επίπεδα δραστηριότητας κορυφώθηκαν γύρω από δύο κύρια συμβάντα: τις ευρωπαϊκές εκλογές και τις πρώτες εβδομάδες μετά το γενικό απαγορευτικό στα μέσα Μαρτίου του 2020. Ωστόσο, στη δεύτερη περίπτωση, τα επίπεδα μειώθηκαν και σταθεροποιήθηκαν στα τέλη Αυγούστου του 2020, στη μέση σχεδόν του επιπέδου που είχαν φτάσει τον Μάιο.

75 Οι στατιστικές χρήσης δείχνουν πτωτική τάση στα επίπεδα δραστηριότητας. Παραδείγματος χάριν, οι μέσες καθημερινές προβολές –ακόμη και στα συγκεκριμένα τμήματα του συστήματος που επικεντρώνονται στην παραπληροφόρηση σχετικά με την COVID-19– έχουν μειωθεί, όπως φαίνεται στο **γράφημα 6**. Επιπλέον, ο αριθμός των χρηστών με ενεργό συμμετοχή σημειώνει σταθερή πτώση από τις ευρωπαϊκές εκλογές στα τέλη Μαΐου 2019 και έπειτα. Αν και οι παράμετροι αυτές δεν δίνουν την πλήρη εικόνα, φανερώνουν ότι η πλατφόρμα δεν αξιοποιεί πλήρως τις δυνατότητές της.

Γράφημα 6 – Μέσος αριθμός χρηστών του συστήματος ταχείας ειδοποίησης μεταξύ Μαρτίου 2019 και Μαρτίου 2020

Πηγή: StratCom της ΕΥΕΔ. Οι δύο σημαντικές μειώσεις στον αριθμό χρηστών είναι αποτέλεσμα της πολιτικής που εφαρμόστηκε τον Αύγουστο για την απενεργοποίηση των λογαριασμών χρήστη που δεν ήταν ενεργοί για διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών.

Η συνεργασία με διαδικτυακές πλατφόρμες και υφιστάμενα δίκτυα είναι ως επί το πλείστον άτυπη

76 Σύμφωνα με το σχέδιο δράσης της ΕΕ, οι διαδικτυακές πλατφόρμες θα πρέπει να συνεργάζονται με τα σημεία επαφής του συστήματος ταχείας ειδοποίησης, ιδίως κατά τη διάρκεια των εκλογικών περιόδων, για την παροχή χρήσιμων και έγκαιρων πληροφοριών. Ωστόσο, δεν υπάρχει πρωτόκολλο συνεργασίας μεταξύ του συστήματος ταχείας ειδοποίησης και των διαδικτυακών πλατφορμών και, δεδομένου ότι η ομάδα StratCom δεν παρακολουθεί τον αριθμό των επιστρεφόμενων υποθέσεων, δεν είναι δυνατή η αξιολόγηση των επιδόσεων του συστήματος ταχείας ειδοποίησης στον εν λόγω τομέα.

Ο κώδικας δεοντολογίας έκανε πράγματι τις διαδικτυακές πλατφόρμες να λάβουν θέση κατά της παραπληροφόρησης, δεν κατάφερε όμως να τις καταστήσει υπόλογες

77 Ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους η παραπληροφόρηση έχει τόσο έντονη παρουσία είναι η ευρεία χρήση του διαδικτύου, σε συνδυασμό με την εμφάνιση νέων τεχνολογιών και τη διαρκώς αυξανόμενη χρήση διαδικτυακών πλατφορμών για την πρόσβαση σε πληροφορίες. Αυτό διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό τη δημιουργία, την ενίσχυση και τη διάδοση ψευδών πληροφοριών. Σύμφωνα με τον δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας, το 2020 το 85 % των πολιτών της ΕΕ χρησιμοποιούσε το διαδίκτυο. Οι περισσότερες πλατφόρμες χρησιμοποιούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των χρηστών τους για την εξασφάλιση εσόδων από τις υπηρεσίες τους (κυρίως βάσει διαφημιστικών μοντέλων). Δημιουργήθηκε έτσι γόνιμο έδαφος και για τους παράγοντες παραπληροφόρησης, καθώς τους δόθηκε η δυνατότητα καλύτερης στόχευσης των δράσεών τους.

78 Στην περίπτωση των διαδικτυακών πλατφορμών, φαινόμενα παραπληροφόρησης εμφανίζονται κυρίως ως αποτέλεσμα ανταλλαγής ψευδών πληροφοριών από τους χρήστες, οι οποίες στη συνέχεια μπορούν να προωθηθούν από τους αλγόριθμους των πλατφορμών που προτεραιοποιούν την εμφάνιση περιεχομένου. Οι αλγόριθμοι αυτοί καθορίζονται από το επιχειρηματικό μοντέλο των διαδικτυακών πλατφορμών και ευνοούν την εμφάνιση εξατομικευμένου και δημοφιλούς περιεχομένου, καθώς αυτό είναι πιθανότερο να προσελκύσει την προσοχή. Η παραπληροφόρηση επηρεάζει επίσης τα αποτελέσματα αναζήτησης στο διαδίκτυο, θέτοντας για τους χρήστες ακόμη περισσότερους φραγμούς στην αναζήτηση και ανάγνωση αξιόπιστων πληροφοριών²⁸. Στην **εικόνα 1** κατωτέρω

²⁸ Automated Tackling of Disinformation, μελέτη του EPRS, Μάρτιος 2019.

παρουσιάζεται ένα παράδειγμα με προβλέψεις αναζήτησης που εμφανίστηκαν σε διαδικτυακή πλατφόρμα όταν αναζητήθηκε η φράση «the EU is» (η ΕΕ είναι), οι οποίες σχεδόν στο σύνολό τους έχουν αρνητική χροιά.

Εικόνα 1 – Παράδειγμα προβλέψεων αναζήτησης από διαδικτυακή πλατφόρμα για τη φράση «the EU is»

Πηγή: Πραγματική αναζήτηση του ΕΕΣ στο διαδίκτυο στις 18 Οκτωβρίου 2019 στις 11:55 (GMT + 1). Το σήμα «Google» είναι κατοχυρωμένο εμπορικό σήμα της Google LLC.

79 Οι ψευδείς λογαριασμοί, τα διαδικτυακά «τρολ» και τα κακόβουλα μολτο συμβάλλουν επίσης στη διάδοση ψευδών πληροφοριών.

Ο κώδικας δεοντολογίας παρέχει ένα πλαίσιο για την αλληλεπίδραση της Επιτροπής με πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης

80 Σε συνέχεια της ανακοίνωσης της Επιτροπής του Απριλίου 2018 και των προτάσεων της ΟΕΥΕ, η Επιτροπή αποφάσισε να συνεργαστεί με διαδικτυακές πλατφόρμες και άλλες επαγγελματικές ενώσεις για το ζήτημα της παραπληροφόρησης. Απόρροια αυτής της συνεργασίας ήταν η δημιουργία του κώδικα δεοντολογίας (βλέπε **παράρτημα V**), με τον οποίο υιοθετείται μια εθελοντική προσέγγιση βασισμένη στην αυτορρύθμιση από τους υπογράφοντες. Ο κώδικας δεοντολογίας υπεγράφη τον Οκτώβριο του 2018, προτού ενσωματωθεί στο σχέδιο

δράσης της ΕΕ στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα. Επί του παρόντος έχει υπογραφεί από 16 μέλη.

81 Βάσει του κώδικα δεοντολογίας, οι διαδικτυακές πλατφόρμες και οι επαγγελματίες ενώσεις που εκπροσωπούν τον τομέα της διαφήμισης δεσμεύθηκαν να υποβάλλουν εκθέσεις στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις οποίες θα παρουσιάζεται η τρέχουσα κατάσταση ως προς τα μέτρα που λαμβάνουν για την τήρηση των δεσμεύσεών τους. Τα μέτρα αυτά κυμαίνονταν από τη διαφύλαξη της διαφάνειας στην πολιτική διαφήμιση έως το κλείσιμο ψευδών λογαριασμών και την αποτροπή πορισμού οικονομικού οφέλους από τους προμηθευτές παραπληροφόρησης. Η Επιτροπή παρακολούθησε στενά τη συμμόρφωσή τους με τις εν λόγω δεσμεύσεις.

82 Τα περισσότερα ενδιαφερόμενα μέρη με τα οποία συνομιλήσαμε κατά τη διάρκεια του ελέγχου τόνισαν ότι η συνεργασία της Επιτροπής με τις διαδικτυακές πλατφόρμες ήταν μοναδική στο είδος της και απαραίτητη πρωτοβουλία. Πολλοί από αυτούς που προέρχονταν από χώρες εκτός της ΕΕ των οποίων τη γνώμη ζητήσαμε παρακολούθησαν εκ του σύνεγγυς τις προσπάθειες της Επιτροπής. Θεωρούν την ΕΕ τον πρώτο παγκόσμιο παράγοντα που προσπαθεί να επιτύχει τη λεπτή ισορροπία μεταξύ της προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης και του περιορισμού της κακόβουλης διάδοσης επιβλαβούς περιεχομένου παραπληροφόρησης.

83 Ο κώδικας δεοντολογίας παρέχει ένα πλαίσιο για την αλληλεπίδραση της Επιτροπής με πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης το διάστημα πριν από τις ευρωπαϊκές εκλογές τον Μάιο του 2019 και αργότερα κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, με σκοπό τον μετριασμό των αρνητικών συνεπειών της σχετικής «πληροφοριοδημίας». Στο [πλαίσιο 1](#) παρουσιάζονται οι προσπάθειες της ΕΕ για τον περιορισμό της παραπληροφόρησης που σχετίζεται με τη νόσο COVID-19 μέσω του κώδικα δεοντολογίας (βλέπε επίσης [παράρτημα VI](#)).

Πλαίσιο 1

Οι προσπάθειες της ΕΕ για τον περιορισμό της «πληροφοριοδημίας» σε σχέση με την COVID-19 μέσω του κώδικα δεοντολογίας

Τον Μάρτιο του 2020, όταν ο αντίκτυπος της πανδημίας COVID-19 κατέστη εμφανέστερος, η Επιτροπή πραγματοποίησε συναντήσεις με εκπροσώπους των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης και τους ζήτησε να προβάλλουν περισσότερο πληροφορίες από έγκυρες πηγές και να αφαιρούν τις ψευδείς διαφημίσεις.

Τον Ιούνιο του 2020, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα δημοσίευσαν κοινή ανακοίνωση με τίτλο «Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για την COVID-19 -

Αγώνας για τη σωστή παρουσίαση των γεγονότων», στην οποία υπογραμμίζεται ο ρόλος του σχεδίου δράσης της ΕΕ.

Οι υπογράφοντες τον κώδικα δεοντολογίας για την παραπληροφόρηση παρουσίασαν τις προσπάθειές τους σε ειδικές εκθέσεις, οι οποίες δημοσιεύθηκαν τον Σεπτέμβριο²⁷ και τον Οκτώβριο του 2020²⁸. Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα τέτοιων προσπαθειών, όπως παρουσιάζονται στις εκθέσεις των πλατφορμών:

- Τους πρώτους οκτώ μήνες του 2020, η Google απέκλεισε ή αφαίρεσε περισσότερες από 82,5 εκατομμύρια διαφημίσεις που σχετίζονταν με την COVID-19, ενώ μόνο τον Αύγουστο του 2020 η Microsoft Advertising εμπόδισε την προβολή 1 165 481 διαφημιστικών μηνυμάτων σχετικών με την COVID-19 σε χρήστες στις ευρωπαϊκές αγορές.
- Τον Αύγουστο του 2020, περισσότεροι από 4 εκατομμύρια χρήστες της ΕΕ επισκέφθηκαν έγκυρες πηγές για τη νόσο COVID-19, όπως προέκυψε από τα ερωτήματα αναζήτησης στη μηχανή αναζήτησης Bing της Microsoft. Το Facebook και το Instagram ανέφεραν ότι περισσότεροι από 13 εκατομμύρια χρήστες από κράτη μέλη της ΕΕ επισκέφθηκαν το «κέντρο πληροφόρησης» τους για την COVID-19 τον Ιούλιο και 14 εκατομμύρια τον Αύγουστο.
- Το Facebook προέβαλε προειδοποιητικά μηνύματα για εσφαλμένη πληροφόρηση σε σχέση με τους ελέγχους γεγονότων που σχετίζονται με την COVID-19 σε περισσότερα από 4,1 εκατομμύρια στοιχεία περιεχομένου στην ΕΕ τον Ιούλιο και σε 4,6 εκατομμύρια τον Αύγουστο.

Οι πλατφόρμες εφαρμόζουν διαφορετικές πολιτικές ελέγχου του περιεχομένου. Τα σχετικά στοιχεία παρουσιάζονται σε διαφορετικές μορφές εκθέσεων και η σύγκριση των δεδομένων δεν είναι εύκολη, καθώς η ορολογία που χρησιμοποιούν οι διάφορες εταιρείες διαφέρει. Το Facebook αναλύει τη «συντονισμένη μη αυθεντική συμπεριφορά» και τις «δράσεις άσκησης επιρροής», ενώ το Twitter παρουσιάζει στοιχεία για «συμπεριφορές χειραγώγησης». Ενώ η Google και η Microsoft ανέφεραν την αφαίρεση εκατομμυρίων διαφημίσεων, το Twitter δήλωσε ότι δεν εντόπισε ούτε ένα διαφημιστικό tweet που να περιέχει εσφαλμένη πληροφόρηση. Παρά τις εν λόγω αποκλίσεις, η Επιτροπή έκρινε ότι, σε γενικές γραμμές, οι εκθέσεις παρέχουν μια ικανοποιητική εικόνα των μέτρων που έλαβαν οι πλατφόρμες για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης σχετικά με την COVID-19.

²⁷ Πρώτες βασικές εκθέσεις – Fighting COVID-19 disinformation Monitoring Programme.

²⁸ Δεύτερη δέσμη εκθέσεων – Fighting COVID-19 disinformation Monitoring Programme.

Η αξιολόγηση του κώδικα δεοντολογίας αποκάλυψε περιορισμούς στις απαιτήσεις αναφοράς στοιχείων

84 Ο κώδικας δεοντολογίας αξιολογήθηκε στο πλαίσιο σειράς επισκοπήσεων και αξιολογήσεων, οι οποίες αποκάλυψαν αρκετές αδυναμίες όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο η Επιτροπή καθόρισε τις απαιτήσεις αναφοράς στοιχείων για τους φορείς που τον έχουν υπογράψει (βλέπε [πλαίσιο 2](#)). Οι αξιολογήσεις αυτές δεν οδήγησαν σε τροποποίηση του κώδικα δεοντολογίας.

Πλαίσιο 2

Αξιολογήσεις του κώδικα δεοντολογίας

Μια πρώτη αξιολόγηση του κώδικα δεοντολογίας, πριν από την υπογραφή του, πραγματοποιήθηκε από την ομάδα διαβούλευσης (Sounding Board) του πολυμερούς φόρουμ για την παραπληροφόρηση²⁹ στις 24 Σεπτεμβρίου 2018. Σε αυτή την αξιολόγηση αναφέρεται ότι ο κώδικας δεοντολογίας, όπως παρουσιάστηκε από την ομάδα εργασίας, δεν βασίζεται σε μια κοινή προσέγγιση ούτε περιέχει σαφείς και ουσιαστικές δεσμεύσεις, μετρήσιμους στόχους ή ΒΔΕ και, ως εκ τούτου, δεν παρέχει τη δυνατότητα παρακολούθησης της προόδου ούτε εργαλεία συμμόρφωσης ή επιβολής. Επισημαίνεται επίσης ότι σε καμία περίπτωση δεν συνιστά αυτορρύθμιση και, ως εκ τούτου, οι πλατφόρμες, παρά τις προσπάθειές τους, δεν κατόρθωσαν κώδικα δεοντολογίας. Ορισμένα στοιχεία της εν λόγω γνώμης παραμένουν επίκαιρα και συμπεριελήφθησαν σε μεταγενέστερες αποτιμήσεις και αξιολογήσεις του κώδικα δεοντολογίας.

Η ομάδα των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων (ERGA) εξέδωσε τη γνώμη της σχετικά με τον κώδικα δεοντολογίας τον Απρίλιο του 2020³⁰. Τρεις είναι οι βασικές αδυναμίες που εντόπισε:

- έλλειψη διαφάνειας όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι υπογράφοντες εφαρμόζουν τον κώδικα δεοντολογίας·
- τα μέτρα που προβλέπονται στον κώδικα δεοντολογίας είναι υπερβολικά αόριστα ως προς το περιεχόμενο και τη δομή τους·
- ο αριθμός των υπογραφόντων είναι περιορισμένος.

Η αξιολόγηση του κώδικα δεοντολογίας από την ίδια την Επιτροπή ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 2020. Το γενικό συμπέρασμά της ήταν ότι ο κώδικας είχε αποφέρει θετικά αποτελέσματα³¹. Στην έκθεση αυτή τονιζόταν ότι ο κώδικας δεοντολογίας είχε δημιουργήσει ένα κοινό πλαίσιο και είχε βελτιώσει τη συνεργασία μεταξύ των υπευθύνων για τη χάραξη πολιτικής και των υπογραφόντων. Οι κύριες αδυναμίες που διαπιστώθηκαν ήταν οι εξής:

- ο αυτορρυθμιστικός χαρακτήρας του·
- η έλλειψη ομοιομορφίας στην εφαρμογή (άνιση πρόοδος στην παρακολούθηση)·
- η έλλειψη σαφήνειας όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής του και ορισμένες από τις βασικές έννοιες.

Οι υπογράφοντες δεν κατόρθωσαν να προβούν στην ετήσια επανεξέταση του κώδικα δεοντολογίας όπως είχε συμφωνηθεί αρχικά. Λόγω της έλλειψης κοινού εκπροσώπου των υπογραφόντων, ο συντονισμός είναι χρονοβόρος και άτυπος και η επίτευξη συναίνεσης σχετικά με τον τρόπο διενέργειας αυτής της ετήσιας επανεξέτασης και το ποιος θα την διενεργήσει έχει αποδειχθεί δύσκολο εγχείρημα.

Τον Σεπτέμβριο του 2020, η Επιτροπή παρουσίασε έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών³² της στο οποίο γινόταν απολογισμός του συνόλου των διαθέσιμων μέχρι εκείνη τη στιγμή αξιολογήσεων του κώδικα δεοντολογίας. Στο έγγραφο αυτό, η Επιτροπή αναγνώριζε ότι εξακολουθεί να είναι δυσχερής η ακριβής εκτίμηση του έγκαιρου χαρακτήρα, της πληρότητας και του αντικτύπου των ενεργειών των πλατφορμών. Επισημαίνει επίσης την ανάγκη για τη διατύπωση κοινών ορισμών και την ανάπτυξη σαφέστερων διαδικασιών, καθώς και την ανάγκη για ακριβέστερες και περισσότερο ολοκληρωμένες δεσμεύσεις, καθώς και για διαφανείς βασικούς δείκτες επιδόσεων (ΒΔΕ) και κατάλληλη παρακολούθηση.

85 Οι εργασίες μας επιβεβαιώνουν ότι τα στοιχεία που παρουσιάζουν οι υπογράφοντες ποικίλλουν, ανάλογα με το επίπεδο δέσμευσής τους και το αν πρόκειται για διαδικτυακή πλατφόρμα ή επαγγελματική ένωση. Επιπλέον, οι εκθέσεις των διαδικτυακών πλατφορμών δεν είναι πάντοτε συγκρίσιμες και η έκτασή τους ποικίλλει σημαντικά.

²⁹ Πολυμερές φόρουμ για την παραπληροφόρηση.

³⁰ ERGA Report on disinformation: Assessment of the implementation of the Code of Practice.

³¹ Αξιολόγηση του κώδικα δεοντολογίας από την ίδια την Επιτροπή.

³² Αξιολόγηση του κώδικα δεοντολογίας για την παραπληροφόρηση – Επιτεύγματα και τομείς που επιδέχονται περαιτέρω βελτίωση.

86 Αυτές οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των υπογραφόντων δυσχέραναν επίσης τον καθορισμό γενικών ΒΔΕ. Οι εν λόγω ΒΔΕ κατέστησαν δυνατή την παρακολούθηση των ενεργειών ορισμένων υπογραφόντων, όχι όμως όλων. Παραδείγματος χάριν, στην ενότητα «Ακεραιότητα των υπηρεσιών», η Επιτροπή πρότεινε τον δείκτη «Αριθμός αναρτήσεων, εικόνων, βίντεο ή σχολίων κατά των οποίων ελήφθη δράση λόγω παραβίασης των πολιτικών της πλατφόρμας περί κακόβουλης χρήσης αυτοματοποιημένων μπιστ». Αυτός ο δείκτης εκροής έχει νόημα μόνο για συγκεκριμένες διαδικτυακές πλατφόρμες.

87 Σύμφωνα με την ανάλυση από την Επιτροπή των εκθέσεων των υπογραφόντων για τον κώδικα δεοντολογίας, οι μετρήσεις που έχουν παρασχεθεί μέχρι στιγμής καλύπτουν μόνο τους δείκτες εκροής. Παραδείγματος χάριν, οι πλατφόρμες αναφέρουν ότι έχουν απορρίψει διαφημίσεις ή έχουν αφαιρέσει ορισμένους λογαριασμούς ή μηνύματα που συντελούσαν στην παραπληροφόρηση σε σχέση με την COVID-19 (βλέπε επίσης [πλαιοιο 1](#)). Εάν οι εν λόγω πληροφορίες δεν ενταχθούν στο κατάλληλο πλαίσιο (εάν δηλαδή δεν αντιπαραβληθούν με δεδομένα αναφοράς και άλλες σχετικές πληροφορίες, όπως η δημιουργία λογαριασμών συνολικά) και η Επιτροπή αδυνατεί να επαληθεύσει την ακρίβειά τους, η χρησιμότητά τους είναι περιορισμένη.

88 Η αξιολόγηση του κώδικα δεοντολογίας που διενεργήθηκε για λογαριασμό της Επιτροπής δεν περιορίζεται στην εξέταση της τρέχουσας κατάστασης όσον αφορά την υποβολή στοιχείων, αλλά συνιστά επίσης πιθανούς δείκτες μέτρησης για το μέλλον. Στο έγγραφο αυτό προτείνονται δύο επίπεδα δεικτών:

- «διαρθρωτικοί» δείκτες για τον κώδικα συνολικά, οι οποίοι μετρούν τα συνολικά αποτελέσματα, τον επιπολασμό της παραπληροφόρησης μέσω του διαδικτύου και τον αντίκτυπο του κώδικα εν γένει. Οι δείκτες αυτοί συμβάλλουν στην παρακολούθηση, σε γενικό επίπεδο, των τάσεων όσον αφορά την παραπληροφόρηση (αύξηση, σταθερότητα, μείωση),
- «προσαρμοσμένοι στην εκάστοτε υπηρεσία» δείκτες, καταναμημένοι ανά πύλωνα, για τη μέτρηση των αποτελεσμάτων που επιτυγχάνει κάθε υπογράφουσα πλατφόρμα όσον αφορά την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.

Κατά τον χρόνο του ελέγχου, η Επιτροπή δεν είχε παράσχει στους υπογράφοντες νέο υπόδειγμα για την αναφορά στοιχείων ή λυσιτελεστέους νέους δείκτες.

89 Τα ζητήματα που περιγράφονται ανωτέρω δείχνουν ότι οι διαδικτυακές πλατφόρμες δεν λογοδοτούν για τις ενέργειές τους ή για τον ρόλο τους στην ενεργό καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.

Η απουσία μιας συνεκτικής στρατηγικής για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας και ο κατακερματισμός των δράσεων της ΕΕ αποδυναμώνουν τον αντίκτυπό τους

90 Ο τέταρτος πύλωνας του σχεδίου δράσης της ΕΕ εστιάζει στην ευαισθητοποίηση και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας της κοινωνίας στην παραπληροφόρηση. Αποσκοπεί στη βελτίωση των δράσεων για την προώθηση της παιδείας στα μέσα, όπως η Εβδομάδα για την Παιδεία στα Μέσα που διοργανώθηκε το 2019, και στη στήριξη των ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης και της ερευνητικής δημοσιογραφίας. Καλεί επίσης τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν με ταχείς ρυθμούς τις διατάξεις της οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων που αναφέρονται στην παιδεία στα μέσα και να δημιουργήσουν, ενόψει των ευρωπαϊκών εκλογών του 2019, πολυεπιστημονικές ομάδες ανεξάρτητων ελεγκτών γεγονότων.

91 Η «παιδεία στα μέσα» αναφέρεται στις δεξιότητες, τις γνώσεις και τη δυνατότητα κατανόησης των πολιτών, προκειμένου να μπορούν να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά και με ασφάλεια τα μέσα επικοινωνίας, να αναπτύσσουν την κρίση τους ώστε να αξιολογούν με κριτική σκέψη, να αναλύουν σύνθετες πραγματικότητες και να αναγνωρίζουν τη διαφορά μεταξύ απόψεων και γεγονότων³³. Την ευθύνη για την παιδεία στα μέσα, η οποία άπτεται τόσο της εκπαιδευτικής πολιτικής όσο και του ψηφιακού θεματολογίου της ΕΕ, φέρουν τα κράτη μέλη. Ο ρόλος της Επιτροπής συνίσταται στην ενθάρρυνση της συνεργασίας και στη διευκόλυνση της πρόόδου στον τομέα αυτό. Ωστόσο, η παραπληροφόρηση δεν γνωρίζει σύνορα και, ως εκ τούτου, η ανάπτυξη κοινών εργαλείων και η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών σε επίπεδο ΕΕ έχουν μεγάλη σημασία.

³³ Οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων (ΕΕ) 2018/1808.

92 Προκειμένου να αξιολογήσουμε τις δράσεις στο πλαίσιο αυτού του πύλωνα, εξετάσαμε την εκδήλωση «Εβδομάδα για την Παιδεία στα Μέσα» που διοργανώθηκε το 2019, καθώς και κατά πόσον υπήρχε σαφώς καθορισμένη στρατηγική για τις διάφορες πρωτοβουλίες στον τομέα αυτό. Υποβάλαμε σε επισκόπηση την έκθεση της Επιτροπής σχετικά με τις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο του 2019³⁴ και αξιολογήσαμε 20 έργα που σχετίζονται άμεσα με την παιδεία στα μέσα και την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.

93 Στην έκθεση της Επιτροπής σχετικά με τις ευρωπαϊκές εκλογές του 2019 αναφέρεται ότι «[ε]νώ οι [...] προσπάθειες χειραγώγησης επικεντρώνονταν επανειλημμένα σε πολιτικούς ευαίσθητα θέματα και στόχευαν πολίτες στην ΕΕ ενόψει των εκλογών, μέχρι σήμερα δεν έχει εντοπιστεί μεγάλη κλίμακα μυστική επιχείρηση παρέμβασης στις εκλογές του 2019».

Τα κράτη μέλη δεν συμμετέχουν στον ίδιο βαθμό στην Ευρωπαϊκή Εβδομάδα για την Παιδεία στα Μέσα

94 Η Ευρωπαϊκή Εβδομάδα για την Παιδεία στα Μέσα συνίσταται σε μια σειρά δράσεων ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης σε ολόκληρη την ΕΕ σχετικά με την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας (βλέπε [πλαιοιο 3](#)). Εντούτοις, δεν είναι σαφές αν αποτυπώνει κάποια συνεκτική ενωσιακή στρατηγική στον τομέα αυτό· αν και περιλαμβάνει συζητήσεις υψηλού επιπέδου, χρησιμεύει κυρίως για την παρουσίαση συγκεκριμένων πρωτοβουλιών σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο. Η ευρωπαϊκή εβδομάδα για το 2020 επρόκειτο να διοργανωθεί από κοινού από την Επιτροπή και το Συμβούλιο, γεγονός που ενδεχομένως θα είχε κινητοποιήσει μεγαλύτερο ενδιαφέρον και συμμετοχή από πλευράς των κρατών μελών, ωστόσο ακυρώθηκε λόγω της COVID-19.

Πλαιοιο 3

Ευρωπαϊκή Εβδομάδα για την Παιδεία στα Μέσα

Η Εβδομάδα για την Παιδεία στα Μέσα του 2019 ήταν μία από τις δύο ειδικές δράσεις που προβλέπονταν για τον συγκεκριμένο τομέα στο σχέδιο δράσης της ΕΕ. Πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του 2019 στις Βρυξέλλες και στα κράτη μέλη και, μεταξύ άλλων, διοργανώθηκε μία διάσκεψη υψηλού επιπέδου. Εκείνη την περίοδο διοργανώθηκαν περισσότερες από 320 εκδηλώσεις, ενώ έως το τέλος Σεπτεμβρίου του 2020 έφτασαν τις 360.

Το ήμισυ σχεδόν αυτών των εκδηλώσεων πραγματοποιήθηκε στη Γαλλία, με το Βέλγιο (κυρίως τις Βρυξέλλες) να ακολουθεί με απόσταση.

Όπως φαίνεται από τη γεωγραφική κατανομή των εκδηλώσεων (βλέπε εικόνα), ένας μικρός αριθμός κρατών μελών δεν φιλοξένησε καμία απολύτως εκδήλωση. Όπως ήταν αναμενόμενο οι περισσότερες έλαβαν χώρα γύρω από τον χρόνο της επίσημης έναρξης. Ωστόσο, δεν είναι διαθέσιμα περαιτέρω στατιστικά στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των ατόμων που συμμετείχαν στις εν λόγω εκδηλώσεις, τη θεματική κατανομή τους και τον βαθμό στον οποίο αφορούσαν συγκεκριμένα την παραπληροφόρηση.

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει στοιχείων της Επιτροπής.

Δεν υπάρχει γενική στρατηγική για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας, η οποία να καλύπτει την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης

95 Διαπιστώσαμε ότι υπήρχε πληθώρα πρωτοβουλιών σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο, οι οποίες κάλυπταν και το θέμα της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας, καθώς και πληθώρα εγγράφων πολιτικής. Αυτό καθίσταται σαφές και από τα συμπεράσματα

³⁴ COM(2020) 252 final της 19ης Ιουνίου 2020.

του Συμβουλίου «σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας»³⁵, τα οποία περιλαμβάνουν παράρτημα με τα κύρια έγγραφα πολιτικής. Ωστόσο, οι δράσεις αυτές δεν συντονίζονται στο πλαίσιο μιας γενικής στρατηγικής για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας της κοινωνίας, ιδίως όσον αφορά την παιδεία στα μέσα, η οποία θα κάλυπτε την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Παρά τη σημασία που έχουν για την επίτευξη αντίκτυπου σε τοπικό επίπεδο οι δράσεις για την αντιμετώπιση των ειδικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη όσον αφορά την παιδεία στα μέσα, η στήριξη της ΕΕ για την παιδεία στα μέσα δεν περιλαμβάνει τα ακόλουθα βασικά στοιχεία, τα οποία θα συνέβαλλαν στη χρηστή δημοσιονομική διαχείρισή της:

- ο τακτική επικαιροποίηση, σε συνεργασία με την ομάδα εμπειρογνομώνων για τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης (MLEG), των σημαντικότερων πρακτικών και δράσεων στον τομέα αυτό, τόσο σε ενωσιακό όσο και σε εθνικό επίπεδο (το Συμβούλιο της Ευρώπης πρόβη στην πρώτη τέτοιου είδους απογραφή το 2016, η οποία έκτοτε δεν έχει επικαιροποιηθεί³⁶).
- ο σαφή καθορισμό στόχων βάσει συστηματικής και τακτικής έρευνας σχετικά με την παιδεία στα μέσα και τον αντίκτυπο των μέσων επικοινωνίας και των ψηφιακών πλατφορμών, συνοδευόμενων από σειρά δεικτών για τη μέτρηση των επιδόσεων.
- ο τους αναγκαίους μηχανισμούς συντονισμού για τη δημιουργία συνεργιών και την αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων μεταξύ πρωτοβουλιών και δράσεων στο πλαίσιο, παραδείγματος χάριν, της οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, τον σχεδίου δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση, του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη», του πλαισίου ψηφιακών ικανοτήτων και του θεματολογίου δεξιοτήτων, του προσφάτως δημοσιευθέντος σχεδίου δράσης για την ευρωπαϊκή δημοκρατία και της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες, του σχεδίου δράσης για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και τον οπτικοακουστικό τομέα κ.λπ.
- ο ενοποιημένη παρακολούθηση των πρωτοβουλιών της ΕΕ για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας.

³⁵ Βλέπε Παράρτημα των συμπερασμάτων του Συμβουλίου σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας σε έναν συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο (2020/C 193/06).

³⁶ *Mapping of media literacy practices and actions in EU-28*, Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο του Οπτικοακουστικού Τομέα, Συμβούλιο της Ευρώπης, Ιανουάριος 2016.

Πλαίσιο 4

Παραδείγματα χρηματοδοτηθέντων από την ΕΕ έργων που πέτυχαν θετικά αποτελέσματα

Με βάση τη θεωρητική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου αριθ. 2, το οποίο διερεύνησε τον τρόπο με τον οποίο ανταλλάσσονται οι πληροφορίες που παράγονται από αλγόριθμους και άλλες εφαρμογές λογισμικού, το έργο αριθ. 1 παρήγαγε, ως «απόδειξη της δυνατότητας υλοποίησης», ένα διαδραστικό διαδικτυακό εργαλείο σχεδιασμένο για να συμβάλει στην αύξηση της διαφάνειας όσον αφορά τη φύση και τον όγκο των ψευδών ειδήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τον βαθμό αλληλεπίδρασης των χρηστών, και να χρησιμεύσει ως εργαλείο ενίσχυσης της παιδείας στα μέσα, διαθέσιμο στο κοινό.

Το έργο αριθ. 11 αποσκοπούσε στη δημιουργία μιας διαδικτυακής πλατφόρμας διδασκαλίας και μάθησης σχετικά με τη σύγχρονη προπαγάνδα. Η εν λόγω εκπαιδευτική, πολύγλωσση (σε οκτώ γλώσσες της ΕΕ) πλατφόρμα θα χρηματοδοτείτο μέσω πληθοπορισμού. Η δράση αυτή συνοδευόταν από δέσμες προσαρμοσμένων εκπαιδευτικών πόρων, καθώς και από «διαδικτυακά και μη-εργαστήρια και σεμινάρια για εκπαιδευτικούς, βιβλιοθηκονόμους και ηγέτες στον τομέα των μέσων ενημέρωσης. Το έργο είχε σχεδιαστεί ορθά και παρήγαγε απτά αποτελέσματα, με την ενεργό συμμετοχή έξι χωρών της ΕΕ. Παρόλο που έληξε την 1η Ιανουαρίου 2019, η πλατφόρμα και οι συναφείς πόροι παραμένουν ενεργοί.

100 Εντούτοις, σε 10 από τα 20 έργα εντοπίσαμε αδυναμίες, οι οποίες αποτελούσαν ως επί το πλείστον απόρροια της μικρής κλίμακας και της περιορισμένης εμβέλειάς τους. Επτά έργα δεν προσέγγισαν ή δεν αναμένεται να προσεγγίσουν το κοινό στο οποίο απευθύνονται, και τα αποτελέσματα που απέφεραν τρία έργα ήταν δύσκολο να αναπαραχθούν, γεγονός που περιόρισε τον αντίκτυπό τους. Στο **πλαίσιο 5** παρουσιάζονται ορισμένα έργα ενδοεθνικά των εν λόγω προβλημάτων:

96 Σύμφωνα με την Επιτροπή, για τη στήριξη της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας έχει δεσμευθεί από το επόμενο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο (2021-2027) ενωσιακή χρηματοδότηση ύψους περίπου 14 εκατομμυρίων ευρώ, στο πλαίσιο του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη»³⁷ –2 εκατομμύρια ευρώ ετησίως. Ωστόσο, όπως αναφέρεται και στα Συμπεράσματα του Συμβουλίου, θα χρειαστεί να αναπτυχθούν πρόσθετες πηγές χρηματοδότησης.

Τα περισσότερα από τα έργα που εξετάστηκαν παρήγαγαν απτά αποτελέσματα, αν και η κλίμακα και η εμβέλεια πολλών εξ αυτών υστερούσαν

97 Επί συνόλου 20 έργων που αξιολογήσαμε, δέκα χρηματοδοτήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων 2020» και τα υπόλοιπα δέκα ήταν δοκιμαστικά έργα και προπαρασκευαστικές ενέργειες χρηματοδοτούμενα από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (βλέπε πίνακα στο **παράρτημα III**).

98 Η πρόσκληση υποβολής προτάσεων «Παιδεία στα μέσα επικοινωνίας για όλους», η οποία δρομολογήθηκε το 2016 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, περιλάμβανε δοκιμαστικά έργα και προπαρασκευαστικές ενέργειες για τη συγχρηματοδότηση καινοτόμων ιδεών νεοφών επιχειρήσεων από ολόκληρη την ΕΕ στον συγκεκριμένο τομέα. Η διάρκεια των δοκιμαστικών έργων είναι διετής, και ακολουθεί τριετής προπαρασκευαστική ενέργεια. Τα έργα του προγράμματος «Ορίζων 2020» είναι έργα έρευνας και καινοτομίας που καλύπτουν εξόχως τεχνικές πτυχές της αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης, όπως η χρήση και ο εντοπισμός μωτ ή η ανάπτυξη εργαλείων επαλήθευσης περιεχομένου νέας γενιάς.

99 Στο πλαίσιο της ανάλυσής μας (βλέπε **παράρτημα III**) διαπιστώσαμε ότι 12 από τα 20 έργα παρήγαγαν απτά αποτελέσματα. Τα περισσότερα θετικά αποτελέσματα επιτεύχθηκαν στο πλαίσιο έργων που αξιοποιούσαν τα αποτελέσματα προηγούμενων έργων για την ανάπτυξη εργαλείων σχετικών με τον έλεγχο γεγονότων, ή στο πλαίσιο έργων για τη δημιουργία διδακτικού και μαθησιακού υλικού κατά της παραπληροφόρησης (βλέπε **πλαίσιο 4**).

³⁷ Επί του συνολικού προτεινόμενου προϋπολογισμού ύψους 61 εκατομμυρίων ευρώ του διατομεακού σκέλους του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη» (κονδύλιο του προϋπολογισμού 07 05 03).

Πλαίσιο 5

Παραδείγματα χρηματοδοτηθέντων από την ΕΕ έργων των οποίων οι δράσεις χαρακτηρίζονταν από περιορισμένη εμβέλεια ή κλίμακα

Το έργο αριθ. 10 αποσκοπούσε στη δημιουργία ενός συστήματος αυτόματου εντοπισμού ψευδών πληροφοριών από τον τρόπο διάδοσής τους μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Το έργο ήταν επιτυχές και σύντομα μια διαδικτυακή πλατφόρμα προσέλαβε τα άτομα που συμμετείχαν στο έργο και τον διαχειριστή του, προκειμένου να αποκτήσει την τεχνολογία. Αποδεικνύεται έτσι ότι επρόκειτο για ένα ορθά σχεδιασμένο ερευνητικό έργο που απέφερε ικανοποιητικά αποτελέσματα. Ωστόσο, η επακόλουθη εξαγορά του από αμερικανική διαδικτυακή πλατφόρμα περιόρισε το κοινό-στόχο το οποίο θα ωφέλουσε, και δεν συμβάλλει στην ανάπτυξη ανεξάρτητης ενωσιακής ικανότητας στον εν λόγω τομέα.

Ένα άλλο έργο (αριθ. 14) εστίαζε στην εκπροσώπηση των γυναικών στα μέσα επικοινωνίας. Στο πλαίσιο του έργου αυτού δημιουργήθηκε μία διαδικτυακή πύλη που παρουσίαζε ειδήσεις τις οποίες γυναίκες δημοσιογράφοι και επιμελήτριες ύλης έκριναν ως τις σημαντικότερες στις περιφέρειές τους, ενώ παράλληλα επιχειρούσε να ελέγξει την ακρίβεια ειδήσεων για θέματα γυναικών και μειονοτήτων. Αν και το έργο έγινε ασθετό από ευρύ κοινό, μέσω του Facebook και του Twitter, και χάρη στην εστίασή του στο ζήτημα του φύλου, το κύριο προϊόν του ήταν ένας ιστότοπος που δεν είναι πλέον διαθέσιμος.

Ένα άλλο έργο (αριθ. 16) αποσκοπούσε επίσης στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων και της κριτικής σκέψης. Ωστόσο, αποτελείτο από διάφορα ετερογενή μέρη που εστίαζαν στη δημιουργικότητα, χωρίς σαφή σύνδεση μεταξύ τους και με πολύ αδύναμη εννοιολογική σύνδεση με την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας. Παραδείγματος χάριν, μαθητές σχολείων δημιούργησαν κινούμενα σχέδια ή απτά παιχνίδια με θέμα τον καθαρισμό ενός σχολικού γυμναστηρίου ή την προστασία ενός αυτόματου πωλητή. Οι δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν δεν είναι εύκολα αναπαραζήμες.

101 Συνολικά, δεν υπήρχαν αρκετά στοιχεία που να τεκμηριώνουν τη διενέργεια συγκριτικής ανάλυσης των αποτελεσμάτων των έργων, ιδίως όσον αφορά το τι λειτουργήσει αποτελεσματικά και γιατί. Επίσης, δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η Επιτροπή διαδραμάτισε συντονιστικό ρόλο στην ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και υλικού για την παιδεία στα μέσα σε όλη την ΕΕ και αποτυπάζει ένα πλαίσιο αξιολόγησης. Ένα τέτοιο πλαίσιο είναι ζωτικής σημασίας για τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της ανθεκτικότητας της κοινωνίας, καθώς διασφαλίζει ότι τα αντληθέντα διδάγματα αξιοποιούνται άμεσα στο πλαίσιο μελλοντικών δράσεων, πολιτικών και στρατηγικών. Η συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων για τον άμεσο αντίκτυπο των μέτρων για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας είναι δυσχερής,

και οι προσπάθειες βρίσκονται ακόμη σε πρώιμο στάδιο³⁸. Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας ζητήθηκε επίσης η ανάπτυξη συστηματικών κριτηρίων και διαδικασιών αξιολόγησης, καθώς και μιας ενιαίας και συγκριτικής μεθοδολογίας «για την υποβολή εκθέσεων των κρατών μελών σχετικά με την ανάπτυξη γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας»³⁹.

Τα έργα SOMA και EDMO προσέλκυσαν περιορισμένο ενδιαφέρον από τους ειδικούς στον τομέα της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας και τους ελεγκτές γεγονότων

102 Όπως αναφέρεται στο σχέδιο δράσης της ΕΕ, στο πλαίσιο του τέταρτου πυλώνα, οι ανεξάρτητοι ελεγκτές γεγονότων και ερευνητές διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην καλύτερη κατανόηση των δομών που στηρίζουν την παραπληροφόρηση και των μηχανισμών που διαμορφώνουν τους τρόπους διάδοσής της στο διαδίκτυο. Η Επιτροπή χρηματοδότησε το έργο «Κοινωνικό παρατηρητήριο για την παραπληροφόρηση και την ανάλυση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης» (Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis, SOMA), μια ψηφιακή πλατφόρμα που στόχος ήταν να αποτελέσει τη βάση για ένα ευρωπαϊκό δίκτυο επαλήθευσης γεγονότων. Το SOMA χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων 2020», με συνολικό προϋπολογισμό σχεδόν 990 000 ευρώ. Το έργο άρχισε τον Νοέμβριο του 2018 και προβλέπεται να ολοκληρωθεί στις 30 Απριλίου 2021.

103 Από την ανάλυσή μας προέκυψε ότι το SOMA κατόρθωσε να προσελκύσει δύο μόνον ελεγκτές γεγονότων αναγνωρισμένους από το Διεθνές Δίκτυο Ελέγχου Γεγονότων⁴⁰. Κατά τον χρόνο του ελέγχου (Οκτώβριος 2020) το SOMA είχε 48 εγγεγραμμένα μέλη. Αρκετοί από αυτούς με τους οποίους επικοινωνήσαμε παραδέχθηκαν ότι δεν είχαν χρησιμοποιήσει ποτέ την πλατφόρμα. Παρότι η τεχνολογία στην οποία βασίζεται το SOMA έχει αξιολογηθεί θετικά, το έργο εξακολουθεί να μην χρησιμοποιείται ευρέως από την κοινότητα των ελεγκτών γεγονότων.

104 Αρκετά πριν από τη λήξη του έργου, και χωρίς να περιμένει να διενεργηθεί αξιολόγηση προκειμένου να εντοπιστούν και αξιοποιηθούν τυχόν διδάγματα, η Επιτροπή εγκαινίασε, τον Ιούνιο του 2020, την πρώτη φάση (αξίας 2,5 εκατομμυρίων

³⁸ *Exploring Media Literacy Education as a Tool for Mitigating Truth Decay*, RAND Corporation, Ιανουάριος 2019.

³⁹ Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με το γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο (2020/С 193/06).

⁴⁰ Δημιουργήθηκε από το Ινστιτούτο Roynter. Επί του παρόντος, έχει 82 ενεργά μέλη.

Συμπεράσματα και συστάσεις

108 Εξετάσαμε τη λυσιστέλεια του σχεδίου δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης κατά τον χρόνο της κατάρτισής του, καθώς και αν επιτεύχθηκαν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, αν και λυσιστέλεια, το σχέδιο δράσης της ΕΕ παρουσίαζε ελλείψεις, και παρά το γεγονός ότι η εφαρμογή του προχωρεί αρκετά ικανοποιητικά και υπάρχουν στοιχεία θετικών εξελίξεων, ορισμένα αποτελέσματα δεν επιτεύχθηκαν όπως είχε σχεδιαστεί.

109 Διαπιστώσαμε ότι το σχέδιο δράσης της ΕΕ συνάδει με τις απόψεις και τις προτεραιότητες των ειδικών και των ενδιαφερόμενων μερών. Περιλαμβάνει τόσο προδραστικά μέτρα όσο και μέτρα απόκρισης για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης που εξυπηρετούν τον σκοπό τους. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι οι τακτικές και οι παράγοντες της παραπληροφόρησης, όπως και η χρησιμοποιούμενη τεχνολογία, εξελίσσονται συνεχώς, το σχέδιο δράσης της ΕΕ δεν έχει επικαιροποιηθεί από τότε που παρουσιάστηκε το 2018. Τον Δεκέμβριο του 2020, η Επιτροπή δημοσίευσε το σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή δημοκρατία, το οποίο περιλαμβάνει δράσεις για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, χωρίς να διευκρινίζει επακριβώς τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται με το σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης (βλέπε σημεία 20-24 και 41-42).

110 Το σχέδιο δράσης της ΕΕ δεν περιλαμβάνει συντονιστικό μηχανισμό που να διασφαλίζει τη συνοχή των αντιδράσεων της ΕΕ στην παραπληροφόρηση και την αναλογικότητά τους προς το είδος και την κλίμακα της απειλής. Καθώς από τους πυλώνες του σχεδίου δράσης της ΕΕ τελεί υπό την αρμοδιότητα διαφορετικής Γενικής Διεύθυνσης της Επιτροπής ή της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης, και δεν υπάρχει ένα και μόνο όργανο που να έχει επιφορτιστεί με την ευθύνη ή τη συνολική εποπτεία των δραστηριοτήτων επικοινωνίας (βλέπε σημεία 25-31).

111 Το σχέδιο δράσης της ΕΕ δεν συνοδεύεται από πλαίσιο παρακολούθησης, αξιολόγησης και αναφοράς στοιχείων, γεγονός που υπονομεύει τη λογοδοσία. Ειδικότερα, τα σχέδια περιλαμβάνουν μεν γενικόλογους στόχους που δεν μπορούν να μετρηθούν και δράσεις που δεν είναι χρονικά προσδιορισμένες, όχι όμως και προβλέψεις για αξιολόγηση. Μόνο μία έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΕ έχει δημοσιευθεί, η οποία περιλαμβάνει περιορισμένες πληροφορίες σχετικά με τις επιδόσεις. Απουσία ολοκληρωμένης και τακτικής επανεξέτασης και επικαιροποίησης, είναι δύσκολο να διασφαλιστεί ότι οι προσπάθειες της ΕΕ στον τομέα αυτό είναι αποτελεσματικές και διατηρούν τη συνάφειά τους. Επιπλέον, δεν

ευρώ, με διάρκεια έως το τέλος του 2022) του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Ψηφιακών Μέσων (European Digital Media Observatory, EDMO). Το EDMO αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας της κοινωνίας, συνενώνοντας τις δυνάμεις ελεγκτών γεγονότων, ειδικών στην παιδεία στα μέσα επικοινωνίας και ακαδημαϊκών ερευνητών για την κατανόηση και την ανάλυση του φαινομένου της παραπληροφόρησης, σε συνεργασία με οργανισμούς μέσων ενημέρωσης, διαδικτυακές πλατφόρμες και επαγγελματίες της παιδείας στα μέσα.

105 Ως εκ τούτου, τα SOMA και EDMO έχουν εν μέρει αλληλοεπικαλυπτόμενους στόχους και οι περισσότεροι ανάδοχοι συμμετέχουν ταυτόχρονα και στα δύο έργα. Οι αξιολογητές του SOMA πρότειναν τη συγχώνευση των δύο έργων, αλλά δεν έχουν ακόμη συνδεθεί επισήμως. Κίνδυνος αλληλοεπικάλυψης υπάρχει και όσον αφορά τη χρηματοδότησή τους, καθώς αμφότερα τα έργα αξιοποιούν και χρησιμοποιούν την ίδια τεχνολογία και τα ίδια εμπορικά προϊόντα.

106 Το EDMO παρουσιάστηκε ως μια ολιστική λύση για την αντιμετώπιση πολλών από τις κοινωνικές προκλήσεις που σχετίζονται με την παραπληροφόρηση. Ωστόσο, καθώς βρίσκεται ακόμη σε πολύ πρώιμο στάδιο, εξακολουθεί, σύμφωνα με τη διοίκησή του, να τυγχάνει περιορισμένης προβολής μεταξύ των ενδιαφερομένων. Η αποτελεσματικότητά του είναι ακόμη πολύ πρόωρο να κριθεί. Εντούτοις, δεδομένης της περιορισμένης ενημέρωσης των ενδιαφερόμενων σχετικά με το EDMO, τα επιτεύγματά του ενδέχεται να μην ανταποκρίνονται στους υπερβολικά φιλόδοξους στόχους του. Επί του παρόντος εστιάζει στη δημιουργία των αναγκαίων υποδομών, ενώ για να επιτύχει τις επιδιώξεις του θα χρειαστεί περισσότερους πόρους.

107 Οι εμπειρογνώμονες σε θέματα παιδείας για τα μέσα επικοινωνίας με τους οποίους συνομιλήσαμε σχολίασαν ότι η σχετική κοινότητα δεν αισθάνεται ότι περιλαμβάνεται επαρκώς στο EDMO. Τα μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής του EDMO καλύπτουν ευρύ φάσμα εμπειρογνώσιων από τον ακαδημαϊκό και τον δημοσιογραφικό χώρο, γεγονός ενδεικτικό της έμφασης που δίδεται στο σχέδιο δράσης της ΕΕ στην ενίσχυση του ελέγχου των γεγονότων και στη στήριξη της δημοσιογραφίας. Ωστόσο, υποεκπροσωπούνται (δύο επί συνόλου 19 εμπειρογνώμονων) η κοινότητα της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας και η κοινωνία των πολιτών, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τον συνδετικό κρίκο μεταξύ της ακαδημαϊκής κοινότητας και της χάραξης πολιτικής.

υπήρχαν αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τις πηγές χρηματοδότησης και το εκτιμώμενο κόστος των σχεδιαζόμενων δράσεων (βλέπε σημεία 32-40).

Σύσταση 1 – Να βελτιωθεί το πλαίσιο συντονισμού και λογοδοσίας των δράσεων της ΕΕ για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει να βελτιώσει το πλαίσιο συντονισμού και λογοδοσίας των δράσεων της για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, με την ενσωμάτωση:

- ασφών μηχανισμών συντονισμού και επικοινωνίας μεταξύ των υπηρεσιών που είναι αρμόδιες για την υλοποίηση των δράσεων της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης·
- ειδικού πλαισίου παρακολούθησης και αξιολόγησης το οποίο να περιλαμβάνει σαφείς, μετρήσιμες και χρονικά προσδιορισμένες δράσεις, καθώς και δείκτες για τη μέτρηση των επιδόσεων και προβλέψεις για αξιολόγηση·
- υποχρέωσης τακτικής υποβολής εκθέσεων σχετικά με την υλοποίηση των δράσεων, συμπεριλαμβανομένων τυχόν αναγκαίων επικαιροποιήσεων·
- σύνοψης των κύριων πηγών χρηματοδότησης και των δαπανών για την υλοποίηση των δράσεων.

Χρονοδιάγραμμα για την υλοποίηση: για τις συστάσεις α) και β) τέλος του 2021 και για τις συστάσεις γ) και δ) μέσα του 2023.

112 Στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα του σχεδίου δράσης της ΕΕ, οι τρεις ειδικές ομάδες στρατηγικής επικοινωνίας της ΕΥΕΔ βελτίωσαν την ικανότητα της ΕΕ να προβλέπει δραστηριότητες παραπληροφόρησης και να αντιδρά καταλλήλως, και συνέβαλαν ουσιαστικά στην αποτελεσματική επικοινωνία και προβολή των πολιτικών της ΕΕ στις γειτονικές χώρες. Οι εντολές των ειδικών ομάδων δεν καλύπτουν επαρκώς ολόκληρο το φάσμα των παραγόντων της παραπληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένων των νέων αναδυόμενων απειλών (βλέπε σημεία 45-49).

113 Η στελέχωση των ειδικών ομάδων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την απόσπαση εθνικών εμπειρογνώμονων, με αποτέλεσμα η ΕΥΕΔ να αντιμετωπίζει δυσκολίες στη διαχείριση και τη διατήρηση του προσωπικού. Η ομάδα StratCom δεν έχει επιτύχει ακόμη τις τιμές-στόχο της όσον αφορά τις προσλήψεις, και η κρίση της COVID-19 δημιούργησε πρόσθετο φόρτο εργασίας. Επιπλέον, οι ειδικές ομάδες δεν διαθέτουν λειτουργία αξιολόγησης ώστε να αποτιμούν την αποτελεσματικότητά τους

και να εντοπίζουν τους τομείς όπου υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης (βλέπε σημεία [53-58](#) και [60](#)).

Σύσταση 2 – Να βελτιωθούν οι επιχειρησιακές ρυθμίσεις του τμήματος StratCom και των ειδικών ομάδων του

Η ΕΥΕΔ πρέπει:

- να επιστήσει την προσοχή του Συμβουλίου στις αναδυόμενες απειλές παραπληροφόρησης. Ακόμη, πρέπει να επανεξετάσει και να αποσαφηνίσει τους στόχους πολιτικής προς επίτευξη από το τμήμα στρατηγικής επικοινωνίας και τις ειδικές ομάδες του·
- να επιτύχει τις τιμές-στόχο για τις προσλήψεις που καθορίζονται στο σχέδιο δράσης της ΕΕ·
- να χρησιμοποιήσει τους ανθρώπινους πόρους της κυρίως για την άσκηση των πλέον ευαίσθητων καθηκόντων, όπως η ανάλυση και η εξελιξη των απειλών, και να αναθέσει σε εξωτερικούς συνεργάτες λιγότερο ευαίσθητες δραστηριότητες επικοινωνίας, εφόσον αυτές δεν είναι δυνατό να υλοποιηθούν εσωτερικά λόγω έλλειψης προσωπικού·
- να αξιολογεί τακτικά τις επιχειρησιακές δραστηριότητες των ειδικών ομάδων, πέρα από τις επικοινωνιακές εκστρατείες τους.

Χρονοδιάγραμμα για την υλοποίηση της σύστασης: μέσα του 2022

114 Το EUvsDisinfo συνέβαλε καθοριστικά στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τη ρωσική παραπληροφόρηση. Ωστόσο, η θέση του στους κόλπους της ΕΥΕΔ εγείρει ορισμένα ερωτήματα σχετικά με την ανεξαρτησία του και τον απώτερο σκοπό του, καθώς θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι εκφράζει την επίσημη θέση της ΕΕ (βλέπε σημεία [61-64](#)).

115 Στο πλαίσιο του πυλώνα II, η ΕΥΕΔ δημιούργησε σε σύντομο χρονικό διάστημα το σύστημα ταχείας ειδοποίησης, το οποίο διαπιστώσαμε ότι διευκόλυνε την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Ωστόσο, το σύστημα ταχείας ειδοποίησης ουδέποτε εξέδωσε ειδοποιήσεις και, ως εκ τούτου, δεν χρησιμοποιήθηκε για τον συντονισμό του καταπολεμισμού και της αντίδρασης, όπως είχε αρχικά προβλεφθεί. Επιπλέον, τα τελευταία στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι στο σύστημα ταχείας ειδοποίησης συμμετέχει ενεργά περιορισμένος αριθμός κρατών μελών. Τα επίπεδα δραστηριότητας σημειώνουν πτωτική τάση και η συνεργασία με τις διαδικτυακές πλατφόρμες και τα υφιστάμενα δίκτυα είναι ως επί το πλείστον άτυπη. Επιπλέον, δεν υπάρχει πρωτόκολλο που να ρυθμίζει τη συνεργασία μεταξύ του συστήματος ταχείας ειδοποίησης και των διαδικτυακών πλατφορμών (βλέπε σημεία [65-76](#)).

Σύσταση 3 – Να αυξηθεί η συμμετοχή των κρατών μελών και των διαδικτυακών πλατφορμών στο σύστημα ταχείας ειδοποίησης

Η ΕΥΕΔ πρέπει:

- να ζητήσει λεπτομερή αναπληροφόρηση από τα κράτη μέλη σχετικά με τους λόγους του χαμηλού επιπέδου συμμετοχής τους και να λάβει τα επιχειρησιακά μέτρα που απαιτούνται για την αντιμετώπισή τους·
- να χρησιμοποιεί το σύστημα ταχείας ειδοποίησης ως σύστημα κοινής αντίδρασης στην παραπληροφόρηση και συντονισμένης δράσης, όπως είχε αρχικά προβλεφθεί·
- να προτείνει στις διαδικτυακές πλατφόρμες και στα κράτη μέλη ένα πλαίσιο για τη συνεργασία μεταξύ του συστήματος ταχείας ειδοποίησης και των διαδικτυακών πλατφορμών.

Χρονοδιάγραμμα για την υλοποίηση της σύστασης: μέσα του 2022

116 Η μοναδική δράση που προβλέπεται στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα αφορά τη διασφάλιση της συνεχούς παρακολούθησης του κώδικα δεοντολογίας. Προβλέπει μια σειρά μέτρων που καλούνται να λάβουν, σε εθελοντική βάση, διαδικτυακές πλατφόρμες και επαγγελματικές ενώσεις που εκπροσωπούν τον τομέα της διαφήμισης. Με τον κώδικα δεοντολογίας, η Επιτροπή δημιούργησε ένα πρωτοποριακό πλαίσιο για τη συνεργασία με τις διαδικτυακές πλατφόρμες. Κατά τα

αρχικά στάδια της πανδημίας COVID-19, ο κώδικας δεοντολογίας συνετέλεσε ώστε οι πλατφόρμες να προβάλλουν σε μεγαλύτερο βαθμό πληροφορίες από έγκυρες πηγές.

117 Στο πλαίσιο τόσο της δικής μας αξιολόγησης του κώδικα δεοντολογίας όσο και των αξιολογήσεων της Επιτροπής αποκαλύφθηκαν διαφορές στα στοιχεία που παρουσιάζουν οι διάφορες πλατφόρμες, ανάλογα με το επίπεδο δέσμευσής τους. Επιπλέον, οι δείκτες μέτρησης που υποχρεούνται να αναφέρουν οι πλατφόρμες αντιστοιχούν μόνο στους δείκτες εκκρή. Οι πλατφόρμες δεν παρέχουν πρόσβαση σε σύνολα δεδομένων, με αποτέλεσμα η Επιτροπή να μην μπορεί να επαληθεύσει τις αναφερόμενες πληροφορίες. Ως εκ τούτου, ο κώδικας δεοντολογίας δεν επιτυγχάνει τον στόχο του να καταστήσει τις διαδικτυακές πλατφόρμες υπόλογες για τις ενέργειές τους και για τον ρόλο τους στην ενεργό αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης (βλέπε σημεία [77-89](#)).

Σύσταση 4 – Να βελτιωθούν η παρακολούθηση και λογοδοσία των διαδικτυακών πλατφορμών

Επί τη βάση πρόσφατων πρωτοβουλιών, όπως το νέο *σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή δημοκρατία*, η Επιτροπή πρέπει:

- να προτείνει στους υπογράφοντες πρόσθετες δεσμεύσεις για την αντιμετώπιση των αδυναμιών που εντοπίστηκαν στο πλαίσιο των αξιολογήσεων του κώδικα δεοντολογίας·
- να βελτιώσει την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων των διαδικτυακών πλατφορμών για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης με τον καθορισμό ουσιαστικών ΒΔΕ·
- να θεσπίσει διαδικασία για την επικύρωση των πληροφοριών που παρέχουν οι διαδικτυακές πλατφόρμες.

Χρονοδιάγραμμα για την υλοποίηση της σύστασης: έως το τέλος του 2021

118 Στο πλαίσιο του τέταρτου πυλώνα του σχεδίου δράσης της ΕΕ, διαπιστώσαμε πληθώρα πρωτοβουλιών για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο, καθώς και πληθώρα εγγράφων πολιτικής, τα οποία δεν είναι οργανωμένα στο πλαίσιο μιας συνολικής στρατηγικής, η οποία να περιλαμβάνει την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης (βλέπε σημείο [95](#)).

119 Οι περισσότερες από τις δραστηριότητες που διοργανώθηκαν στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Εβδομάδας για την Παιδεία στα Μέσα το 2019 πραγματοποιήθηκαν σε δύο μόνο κράτη μέλη, γεγονός που περιορίζει σημαντικά το δυναμικό της πρωτοβουλίας για ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού. Από την ανάλυσή μας δείγματος 20 έργων για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, διαπιστώσαμε ότι 12 έργα απέφεραν απτά αποτελέσματα. Τα περισσότερα θετικά αποτελέσματα επιτεύχθηκαν στο πλαίσιο έργων που αξιοποίησαν τα αποτελέσματα προηγούμενων έργων για την ανάπτυξη εργαλείων για τον έλεγχο γεγονότων ή διδακτικού υλικού. Οι βασικές αδυναμίες που εντοπίστηκαν σε 10 έργα απορρέουν από τη μικρή κλίμακα και εμβέλεια των δραστηριοτήτων τους (βλέπε *πλάνο 3*, σημεία [94](#) και [97-101](#)).

Σύσταση 5 – Να εγκριθεί στρατηγική της ΕΕ για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας, η οποία να καλύπτει την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης

Η Επιτροπή πρέπει να εγκρίνει στρατηγική για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας, αναπόσπαστο μέρος της οποίας θα αποτελεί η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Προκειμένου οι δράσεις για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας να εστιάζουν καλύτερα στην παραπληροφόρηση, και επίσης για την αντιμετώπιση του κατακερματισμού τους, η στρατηγική αυτή πρέπει να περιλαμβάνει:

- τακτική επικαιροποίηση, σε συνεργασία με την ομάδα εμπειρογνομιών για τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης (MLEG), των σημαντικότερων πρακτικών και δράσεων στον τομέα αυτό, τόσο σε ενωσιακό όσο και σε εθνικό επίπεδο·
- σαφή καθορισμό στόχων, βάσει συστηματικής και τακτικής έρευνας σχετικά με την παιδεία στα μέσα και τον αντίκτυπο των μέσων επικοινωνίας και των ψηφιακών πλατφορμών, συνοδευόμενων από σειρά δεικτών για τη μέτρηση των επιδόσεων·
- τους αναγκαίους συντονιστικούς μηχανισμούς για τη δημιουργία συνεργιών μεταξύ των έργων.

Χρονοδιάγραμμα για την υλοποίηση της σύστασης: έως το τέλος του 2022

120 Οι ανεξάρτητοι ελεγκτές γεγονότων και ερευνητές διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην κατανόηση του φαινομένου της παραπληροφόρησης. Μέχρι στιγμής, οι προσπάθειες της Επιτροπής για την ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού δικτύου επαληθευσης γεγονότων (το κοινωνικό παρατηρητήριο για την παραπληροφόρηση και την ανάλυση

Klaus-Heiner Lehne
Πρόεδρος

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Παράρτημα ΙΙΙ – Αξιολόγηση έργων για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης (δοκιμαστικά έργα, προπαρασκευαστικές ενέργειες, πρόγραμμα «Ορίζων 2020»)

[illegible]

Παράρτημα IV – Αξιολόγηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο σχέδιο δράσης της ΕΕ για την παραπληροφόρηση

[illegible][illegible]

Stav	Stav
Stav	Stav
Stav	Stav
Stav	Stav

Πηγή: ΕΕΣ

[illegible]

Non
Dys
Majorité

Πηγή: ΕΕΣ

Παράρτημα V – Ο κώδικας δεοντολογίας για την παραπληροφόρηση

Ο κώδικας δεοντολογίας για την παραπληροφόρηση είναι ένα σύνολο δεσμεύσεων για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, οι οποίες συμφωνήθηκαν σε εθελοντική βάση από εκπροσώπους διαδικτυακών πλατφορμών, κορυφαίων μέσων κοινωνικής δικτύωσης, διαφημιστών και του διαφημιστικού κλάδου. Η διαδικασία της κατάρτισής του ενθαρρύνθηκε και διευκολύνθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ήταν η πρώτη φορά που σημαντικοί παράγοντες του κλάδου αποφάσισαν να ενεργήσουν από κοινού προκειμένου να αντιμετωπίσουν τη διάδοση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο.

Μεταξύ των πρώτων υπογραφόντων, τον Οκτώβριο του 2018 περιλαμβάνονταν οι εταιρείες Facebook, Google, Twitter και Mozilla, καθώς και σειρά διαφημιστών και φορέων του κλάδου της διαφήμισης. Η Microsoft υπέγραψε τον κώδικα δεοντολογίας τον Μάιο του 2019, ακολουθούμενη από την TikTok τον Ιούνιο του 2020. Επί του παρόντος, οι υπογράφοντες είναι 16.

Ο κώδικας δεοντολογίας συνίσταται σε μια σειρά δεσμεύσεων που διαρθρώνονται σε πέντε πυλώνες:

- έλεγχος των τοποθετήσεων διαφημίσεων·
- πολιτική διαφήμιση και διαφήμιση βάσει θέματος·
- ακεραιότητα των υπηρεσιών·
- ενίσχυση του ρόλου των καταναλωτών·
- ενίσχυση του ρόλου της ερευνητικής κοινότητας.

Περιλαμβάνει επίσης παράρτημα στο οποίο προσδιορίζονται οι βέλτιστες πρακτικές που θα εφαρμόζουν οι υπογράφοντες για την υλοποίηση των δεσμεύσεων που αναλαμβάνουν στο πλαίσιο του κώδικα δεοντολογίας. Οι υπογράφοντες συνέταξαν επιμέρους χάρτες πορείας για την εφαρμογή του κώδικα.

Δεδομένου ότι η υπογραφή του κώδικα δεοντολογίας είναι προαιρετική, δεν προβλέπονται κυρώσεις για τη μη τήρηση αυτών των δεσμεύσεων. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να παρακολουθείται η πρόοδος των υπογραφόντων ως προς την υλοποίησή τους. Μεταξύ Ιανουαρίου και Μαΐου 2019, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έλεγξε την υλοποίηση αυτών των δεσμεύσεων από τις εταιρείες Facebook, Google και Twitter, ιδίως σε σχέση με την ακεραιότητα των ευρωπαϊκών εκλογών. Οι τρεις

πλατφόρμες παρουσίαζαν σε μηνιαία βάση στοιχεία σχετικά με τα μέτρα που είχαν λάβει για τον έλεγχο των τοποθετήσεων διαφημίσεων, τη διαφάνεια της πολιτικής και βάσει θέματος διαφήμισης, τους ψευδείς λογαριασμούς και την κακόβουλη χρήση αυτοματοποιημένων μπιστ. Η Επιτροπή επικατέστηκε επίσης τον κώδικα δεοντολογίας για να ζητήσει από τους υπογράφοντες πέντε δέσμες εκθέσεων σχετικά με τα μέτρα που είχαν λάβει για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19.

Οι εκθέσεις αυτές, όπως και η αξιολόγηση της Επιτροπής, είναι διαθέσιμες στον ιστότοπό της.

Ακρωνύμια και συντομογραφίες

EYEA: Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης

OEYE: Ανεξάρτητη ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου για τις ψευδείς ειδήσεις και την παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο

Σχέδιο δράσης της ΕΕ: Σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης

EDMO: Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων

ERGA: Ομάδα των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων (European Regulators Group for Audio-visual Media Services)

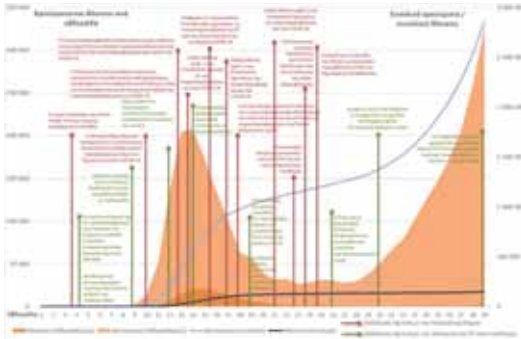
EuvsDisinfo: Το εμβληματικό σχέδιο της ειδικής ομάδας East StratCom της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης. Δρομολογήθηκε το 2015 για την καλύτερη πρόβλεψη και αντιμετώπιση των εν εξελίξει εκστρατειών παραπληροφόρησης της Ρωσικής Ομοσπονδίας που επηρέαζαν την ΕΕ, τα κράτη μέλη της και τις χώρες της κοινής γειτονίας.

IND: Εσωτερικό δίκτυο κατά της παραπληροφόρησης (Internal Network on Disinformation)

SOMA: Κοινωνικό παρατηρητήριο για την παραπληροφόρηση και την ανάλυση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis)

StratCom: Στρατηγική επικοινωνία

Παράρτημα VI – Χρονολόγιο των κύριων δράσεων της ΕΕ για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19 και της «πληροφοριοδημίας» του 2020

Πηγή: ΕΕ.

Γλωσσάριο

Αλγόριθμοι: Διαδικασία ή σύνολο κανόνων που εφαρμόζει υπολογιστής για την πραγματοποίηση υπολογισμών ή άλλων λειτουργιών επίλυσης προβλημάτων.

Εοφάλμένη πληροφόρηση: Η κοινοποίηση ψευδών ή παραπλανητικών πληροφοριών, είτε καλή τη πίστη είτε με σκοπό την εξαπάτηση.

Μποτ: Αυτοματοποιημένη εφαρμογή λογισμικού που έχει προγραμματιστεί για την εκτέλεση συγκεκριμένων εργασιών.

Παιδεία στα μέσα επικοινωνίας: Ικανότητα πρόσβασης, κατανόησης και αλληλεπίδρασης με τα μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας.

Παραπληροφόρηση: Η κοινοποίηση ψευδών ή παραπλανητικών πληροφοριών με σκοπό την εξαπάτηση.

Πληροφοριοδμία: Υπερβολικός όγκος πληροφοριών –ακριβών και μη– που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την απόκριψη ή τη στρέβλωση των γεγονότων.

Στρατηγική επικοινωνία: Συντονισμένη και συνεκτική επικοινωνία από πλευράς οργανισμού για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων.

Τρολ του διαδικτύου: Πρόσωπο του οποίου οι προσβλητικές αναρτήσεις σε ιστοτόπους κοινωνικής δικτύωσης συχνά περιέχουν βωμολοχίες ή άλλο προσβλητικό περιεχόμενο.

Wiki: Συμβατικό ιστότοπος στον οποίο οποιοσδήποτε χρήστης μπορεί να προσθέτει και να επεξεργάζεται περιεχόμενο.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΕΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ: «ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΕ: ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΤΑΙ ΑΛΛΑ ΑΕΝ ΕΧΕΙ ΕΞΑΛΕΙΦΘΕΙ»

ΣΥΝΟΨΗ

Η Ε. Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχει αναγνωρίσει ότι η παραπληροφόρηση και οι εξωτερικές παρεμβάσεις αποτελούν σημαντική πρόκληση για τη δημοκρατία και την κοινωνία, τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Από το 2015 και εξής, η ΕΕ κλιμάκωσε τις προσπάθειές της για την αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων —για τον σκοπό αυτό, εξέδωσε διάφορα έγγραφα πολιτικής, όπως το σχέδιο δράσης κατά της παραπληροφόρησης του 2018 (σχέδιο δράσης 2018). Η ΕΕ συνεχίζει να αξιολογεί τις διαρκώς μεταβαλλόμενες απειλές στον τομέα αυτό και στόχους της είναι να υποστηρίξει τις χώρες εταίρους ανά τον κόσμο στην αντιμετώπισή τους.

Η ΕΕ επιδιώκει να προσαρμόσει την προσέγγισή της σε αυτές τις εξελίξεις προκειμένου να διαμορφωθεί ένα συνεκτικό, ολοκληρωμένο και αποτελεσματικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και των εξωτερικών παρεμβάσεων, με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών.

III. Το σχέδιο δράσης 2018 παραμένει, μαζί με άλλα έγγραφα πολιτικής, ένας από τους κεντρικούς πυλώνες πολιτικής της ΕΕ για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Από την έγκρισή του, το σχέδιο δράσης ήταν και εξακολουθεί να είναι και σήμερα μοναδικό στο είδος του, υπό την έννοια ότι εξετάζει το φαινόμενο της παραπληροφόρησης από διάφορες σκοπιές και εντοπίζει κεντρικούς τομείς δράσης. Περιέχει προβλέψεις για άμεση, βραχυπρόθεσμη αντίδραση σε εκστρατείες παραπληροφόρησης και για τη μακροπρόθεσμη επένδυση στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας της κοινωνίας.

Είναι ένα περιεκτικό έγγραφο που επικεντρώνεται αποκλειστικά στην παραπληροφόρηση καταδεικνύοντας έτσι τη σπουδαιότητα που αποδίδει η ΕΕ στην πρόκληση αυτή. Υπογραμμίζει επίσης τον στόχο της ΕΕ να συνεργαστεί με όλους τους ενδιαφερομένους, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα, για την ανάπτυξη μιας προσέγγισης για όλη την κοινωνία συνολικά. Τονίζεται, τέλος, η αξία της διεθνούς συνεργασίας, που αποτελεί τη βάση για αυξημένη συνεργασία με βασικούς εταίρους όπως το ΝΑΤΟ και η G7.

IV. Με βάση το σχέδιο δράσης 2018 και τα βήματα για την εφαρμογή του, η Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EYED) εξέδωσαν έγγραφα πολιτικής, όπως η κοινή ανακοίνωση σχετικά με την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για την COVID-19 του 2020 (JOIN(2020) 8 final) και το σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή δημοκρατία (ΣΔΕΔ). Τα έγγραφα αυτά αξιοποιούν τα επιτεύγματα του σχεδίου δράσης 2018 και επανειληπμένα πολλές από τις θέσεις του. Ως εκ τούτου, αν και δεν αποτελούν επίσημος επικαιροποίηση του σχεδίου δράσης 2018, τα έγγραφα αυτά θεωρούνται ως η περαιτέρω εξέλιξη του σχεδίου δράσης 2018. Το ΣΔΕΔ προβλέπει μέτρα με στόχο την προώθηση ελεύθερων και δίκαιων εκλογών, την ενίσχυση της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Σε αυτό το πλαίσιο, λαμβάνει υπόψη το σχέδιο δράσης 2018 καθώς και την κοινή ανακοίνωση σχετικά με την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για την COVID-19 του 2020. Η ΣΔΕΔ επαναλαμβάνει πολλά από τα προστάγματα του σχεδίου δράσης 2018, όπως η συνεργασία με τους διεθνείς εταίρους και η ανάγκη για περαιτέρω αναβάθμιση των ικανοτήτων ανάλυσης σε ευρωπαϊκό και σε εθνικό επίπεδο. Λαμβάνει επίσης υπόψη την πρόοδο που έχει επιτευχθεί έως σήμερα στη βάση του σχεδίου δράσης 2018 και πρέπει, συνεπώς, να θεωρηθεί επέκταση του πλαισίου πολιτικής που προβλέπεται στο σχέδιο δράσης 2018. Το ΣΔΕΔ και η κοινή ανακοίνωση του 2020 σχετικά με την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για την COVID-19 εκδόθηκαν μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου και, ως εκ τούτου, βρίσκονται εκτός του πεδίου εφαρμογής του.

EL

1

EL

V. Η EYED θεωρεί ότι η απουσία μιας γενικής, ενιαίας εντολής από το Συμβούλιο δεν εμπόδισε την ανάπτυξη ή τη λειτουργία των τμήματος στρατηγικής επικοινωνίας και των ειδικών ομάδων των, συμπεριλαμβανομένης της προσαρμογής στα νέα και αναδυόμενα ζητήματα. Η όποια νέα εννοποιημένη εντολή θα πρέπει να αντιστοιχεί στο ίδιο επίπεδο πολιτικής στήριξης με εκείνο που εκφράζονταν αρχικά στην εντολή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 2015.

VI. Η EYED υπογραμμίζει τη μοναδικότητα του έργου EUnDisinfo, που αναπτύχθηκε ως άμεση εφαρμογή της εντολής που ανατέθηκε το 2015 από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Το έργο EUnDisinfo έχει μεγάλη αξία για την EYED και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ εν γένει στο πλαίσιο της ενισχυμένης εντολής για τη διαρκώς εξελισσόμενη απειλή των εκστρατειών παραπληροφόρησης. Με δεδομένο ότι η πρόκληση της παραπληροφόρησης και οι σχετικές απειλές εξελίσσονται, η τακτική επανεξέταση της ακολουθούμενης προσέγγισης αποτελεί φυσικό επακόλουθο.

Η EYED θεωρεί ότι η δημιουργία του συστήματος ταξίας εδοποίησης υπήρξε σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη της στρατηγικής της κατά της παραπληροφόρησης. Στην πραγματικότητα, το σύστημα ταξίας εδοποίησης αποτελεί το μοναδικό βήμα στη θεσμική συγκρότηση της ΕΕ στο πλαίσιο του οποίου ειδικό στον τομέα της παραπληροφόρησης από τα όργανα και τα κράτη μέλη της ΕΕ συνεργάζονται για την αντιμετώπιση ζητημάτων που άπτονται της παραπληροφόρησης. Η EYED χαρακτηρίζει την ενεργή συμμετοχή ενός μεγάλου αριθμού κρατών μελών και καλεί τα υπόλοιπα να εντείνουν τη δραστηριότητά τους.

VII. Η αξιολόγηση του κώδικα δεοντολογίας για την παραπληροφόρηση που δημοσιεύτηκε τον Σεπτέμβριο 2020 (αρχής κώδικας δεοντολογίας) αναγνώρισε ότι ο κώδικας χρήζει περαιτέρω βελτίωσης σε αρκετά σημεία. Τα πορίσματα της αξιολόγησης στηρίζουν δύο πρωτοβουλίες πολιτικής της Επιτροπής οι οποίες εγκρίθηκαν στον τέλος του 2020 —το ΣΔΕΔ και τον νόμο για τις ψηφιακές υπηρεσίες (Digital Services Act - DSA)— και σχετίζονται μεταξύ άλλων στην ενίσχυση του αίσιας κατά της παραπληροφόρησης με τη θέσπιση ενός συστημικού πλαισίου για τη διαφάνεια και τη λογοδοσία, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι διαπιστωμένες ανεπάρκειες.

VIII. Η πρώτη φάση υποστήριξης και παρατήρησης έργων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας σε επίπεδο βάσης μέσω του πιλοτικού έργου «Γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας για όλους» (Media Literacy for All) και των σχετικών προπαρασκευαστικών ενεργειών αποκάλυψε ένα κατακερματισμένο τοπίο, που ωστόσο αντικατοπτρίζει τις ανάγκες των κρατών μελών. Έκτοτε, η Επιτροπή ανέπτυξε ακόμη περισσότερο το πρόγραμμα εργασίας της για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας στο πλαίσιο του προγράμματος «Δημοκρατική Ευρώπη», με στόχο την κλιμάκωση των σχετικών δράσεων στον τομέα αυτό και τη διάδοση των αποτελεσμάτων στα κράτη μέλη, χωρίς πολιτισμικά και γλωσσικά όρια. Οι στοχευμένες, μικρότερες πρωτοβουλίες και μια πιο ενωμένη πανευρωπαϊκή προσέγγιση είναι αναγκαίες και μπορούν να αλληλοσυμπληρώνονται. Ωστόσο, η Επιτροπή δεν θεωρεί ότι ένας βαθμός κατακερματισμού, ο οποίος αντικατοπτρίζει τις ετερογενείς προσεγγίσεις των κρατών μελών, συνιστά αυτός καθαυτός κίνδυνο, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα την ανάγκη για συντονισμό και λαμβάνοντας σχετική μέτρα.

Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (European Digital Media Observatory - EDMO) ξεκίνησε τις δραστηριότητές του μόλις τον Ιούνιο του 2020 και αναπτύσσεται ταχύτατα στην τρέχουσα προηγμένη φάση του.

IX. Πρώτο σημείο – Η Επιτροπή και η EYED αποδέχονται τις συστάσεις 1 (στοιχείο α) και 1 (στοιχείο δ), και αποδέχονται εν μέρει τις συστάσεις 1 (στοιχείο β) και 1 (στοιχείο γ).

Δεύτερο σημείο – Η EYED αποδέχεται τις συστάσεις 2 (στοιχείο α), (στοιχείο β), (στοιχείο γ) και (στοιχείο δ).

Τρίτο σημείο – Η EYED αποδέχεται τις συστάσεις 3 (στοιχείο α), (στοιχείο β) και (στοιχείο γ).

Τέταρτο σημείο – Η Επιτροπή αποδέχεται τις συστάσεις 4 (στοιχείο α) και (στοιχείο β), και αποδέχεται εν μέρει τη σύσταση 4 (στοιχείο γ).

Πέμπτο σημείο – Η Επιτροπή αποδέχεται τις συστάσεις 5 (στοιχείο α), (στοιχείο β) και (στοιχείο γ).

Έκτο σημείο – Η Επιτροπή αποδέχεται τις συστάσεις 6 (στοιχείο α), (στοιχείο β) και (στοιχείο γ).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

01. Η Επιτροπή και η EYED επισημαίνουν ότι η πρόκληση της παραπληροφόρησης και της χειραγώγησης της πληροφόρησης συνεχίζει να μεταλλάσσεται και να εξελίσσεται ραγδαία. Ως εκ τούτου, οι ορισμοί και οι ακριβείς χαρακτηρισμοί επανεξετάζονται, μεταξύ άλλων και σε πρόσφατα έγγραφα πολιτικής όπως η κοινή ανακοίνωση σχετικά με την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για την COVID-19 του 2020 και το ΣΔΕΔ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

22. Η Επιτροπή ενέκρινε επίσης δέσμη μέτρων για τη στήριξη των ελεύθερων και δίκαιων εκλογών επί της ευκαιρία των εκλογών του 2019, με συστάσεις προς τα κράτη μέλη και τα εθνικά και ευρωπαϊκά πολιτικά κόμματα, στην οποία περιλαμβάνονταν μέτρα για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης¹. Στο πλαίσιο της εφαρμογής αυτών των συστάσεων, η Επιτροπή διοργάνωσε τρεις συνεδριάσεις του ειδικού συστήματος Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνεργασίας για τις Εκλογές με σκοπό την ανταλλαγή ορθών πρακτικών και πληροφοριών μεταξύ των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών.

25. Αν και δεν συστήθηκε επίσημο δίκτυο, η Επιτροπή διοργανώνει τακτικές συνεδριάσεις συντονισμού σε επίπεδο υπηρεσιών και σε πολιτικό επίπεδο με στόχο τον διαμορφισμό των πληροφοριών σχετικά με την εφαρμογή του σχεδίου δράσης 2018.

28. Το δίκτυο κατά της παραπληροφόρησης συνέβαλε στην ανάπτυξη της ικανότητας των υπηρεσιών να αντιμετωπίζουν την παραπληροφόρηση, παρέχοντας εργαλεία, εμπειρία και υποστήριξη σε όλες τις Γενικές Διευθύνσεις και στους ανταποκριτές της ΕΕ που συμμετέχουν σε αυτό. Συντονίζει τις αποφασιστικές έως τότε δράσεις, ενθάρρυνε τη συνεργασία και πρόσφερε ένα αρχείο συνθημάτων μεθυσμάτων και τα πραγματικά γεγονότα που είναι αναγκαία για την κατανόησή τους. Καλλέγγρησε μια νοοτροπία ελέγχου των γεγονότων και αντίδρασης σε μυθώματα και φαινόμενα παραπληροφόρησης συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό σε μια πιο ομοιογενή προσέγγιση των προσπαθειών της ΕΕ για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Τέλος, η πληθώρα δραστηριοτήτων ενισχυμένης επικοινωνίας συμβάλλουν στο προφίλ της ενισχυτικής πολιτικής για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.

29. Η Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας (ΓΔ COMM) επισημαίνει ότι το σχέδιο διαχείρισης της 2020 περιλαμβάνει τρεις μετρησιμους δείκτες σε σχέση με την παραπληροφόρηση: εμπέλινα των δραστηριοτήτων ενισχυμένης επικοινωνίας με στόχο την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και αριθμός επισκεψιμότητας στις ιστοσελίδες καθήρυξης ανάλυσης δημόσιων μέσων (επαρροσθέτως του αριθμού συνεδριάσεων του εσωτερικού δικτύου κατά της παραπληροφόρησης).

30. Συνεχίζεται ο γενικός εκσυγχρονισμός των σχετικών ιστότοπων εν όψει της λειτουργίας τους με νέα μορφή έως το τέλος του 2021, όπου θα περιλαμβάνεται και η μέτρηση των επιδόσεων τους.

31. Οι προσπάθειες εξωτερικής επικοινωνίας της DG COMM επικεντρώνονται στην εοφάλμένη πληροφόρηση και στην παραπληροφόρηση σχετικά με την COVID-19 και τα εμβόλια, μέσω ειδικών ιστοσελίδων. Αποφασίστηκε ότι ο σχεδιαζόμενος κεντρικός διαδικτυακός κόμβος κατά της παραπληροφόρησης θα μετασχηματιστεί σε εσωτερικό εργαλείο, βελτιώνοντας το υφιστάμενο WIKI.

40. Το σχέδιο δράσης 2018 δεν αποτελεί χρηματοδοτικό πρόγραμμα. Ως αποτέλεσμα, τα κεφάλαια που διατίθενται για την εφαρμογή του εξαρτώνται από τις αποφάσεις που λαμβάνονται σε άλλο

¹ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2018/EL/C-2018-5949-F1-EL-MAIN-PART-1.PDF> Επίσης στη διεύθυνση: https://ec.europa.eu/info/files/com_2020_252_en.pdf_en

EL

EL

EL

EL

πλαιοίσ (π.χ. στο πρόγραμμα εργασίας χρηματοδοτικών προγραμμάτων όπως το Horizon 2020). Ο συνολικός προϋπολογισμός δεν μπορεί να δεσμευθεί εκ των προτέρων.

41. Το σχέδιο δράσης 2018 παραμένει ένα από τα βασικά έγγραφα καθοδήγησης που κατανοούν την προσέγγιση της ΕΕ όσον αφορά την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και διατηρεί την αξία του έως και σήμερα. Ωστόσο, η απειλή έχει εξελιχθεί όπως και η προσέγγιση της ΕΕ για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης – αυτό, οστόσο, δεν σημαίνει ότι οι τέσσερις πύλων που καθορίζονται στο σχέδιο δράσης 2018 έχουν απολέσει τη σημασία τους. Απεναντίας μάλιστα, με βάση το σχέδιο δράσης 2018 και τα βήματα για την εφαρμογή του, η Επιτροπή εξέδωσε έγγραφα πολιτικής, όπως η κοινή ανακοίνωση σχετικά με την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για την COVID-19 του 2020 και το ΣΔΕΔ. Τα έγγραφα αυτά αξιοποιούν τα επιτεύγματα του σχεδίου δράσης 2018 και επανεμβαίνουν πολλές από τις θέσεις του. Ως εκ τούτου, αν και δεν αποτελούν επισήμως επικαιροποίηση του σχεδίου δράσης 2018, τα έγγραφα αυτά θεωρούνται ως η περαιτέρω εξέλιξη του σχεδίου δράσης 2018. Συγκεκριμένα, αυτό αναφέρεται στο σκεπτικό του που στοχεύει στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας της κοινωνίας σε μακροπρόθεσμο επίπεδο και στην προστασία των δημοκρατικών μέσων της καλύτερης κατανόησης και καθορισμού της απειλής, και μέσω της λήψης μέτρων με σκοπό τη βελτίωση των δυνατοτήτων παρακολούθησης, ανάλυσης και αποκάλυψης της παραπληροφόρησης.

42. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι το ΣΔΕΔ, ο νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες και το σχέδιο δράσης για τα μέσα επικοινωνίας και τον οπτικοακουστικό τομέα εισηγούνται πράγματα να αναληφθούν δράσεις από το σχέδιο δράσης 2018 και να συνεχιστούν οι εργασίες σε διάφορες θεματικές των εν λόγω σχεδίου. Οι πρωτοβουλίες αυτές είναι συμπληρωματικές και θα εξασφαλιστεί επαρκής συντονισμός τους, ώστε να αποφευχθεί κατά το δυνατόν ο κίνδυνος ανεπαρκούς αντιμετώπισης ορισμένων αδυναμιών του σχεδίου δράσης 2018 τις οποίες εντόπισε ο παρών έλεγχος.

48. Η ΕΥΕΔ θεωρεί ότι το τμήμα στρατηγικής επικοινωνίας και οι ειδικές ομάδες του ακολουθούν μια προσέγγιση βάσει κινδύνων στις δραστηριότητες παρακολούθησής τους και εστιάζουν στους παράγοντες και στα ζητήματα που φαίνεται να χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης. Η ΕΥΕΔ λαμβάνει επίσης υπόψη την ταχέως μεταβαλλόμενη και εξελισσόμενη φύση των απειλών και επιδοκίμασε τακτική βάση να επανεξετάζει και να προσαρμόζει αναλόγως τις διαδικασίες της και την εργασία ολόκληρης της ομάδας. Επισημαίνει επίσης ότι οι παράγοντες απειλής μπορεί να είναι κρατικοί ή μη κρατικοί παράγοντες. Η ΕΥΕΔ προσπαθεί διαρκώς να προσαρμόσει την ομάδα και τα σημεία εστίασης στη μεταβαλλόμενη φύση των απειλών.

49. Παρόλο που η ΕΥΕΔ θεωρεί ότι οι τρέχουσες εντολές που ανατέθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και άλλες συνθήκες του Συμβουλίου αποτέλεσαν έως σήμερα ικανοποιητική βάση για τις υπό εξέλιξη εργασίες του τμήματος στρατηγικής επικοινωνίας (StratCom) και των ειδικών ομάδων, μια επικαιροποιημένη ενοποιημένη εντολή που θα λαμβάνει υπόψη τη μεταβαλλόμενη φύση των απειλών θα μπορούσε παρά ταύτα να είναι χρήσιμη. Αυτή η νέα ενοποιημένη εντολή θα πρέπει να ανατεθεί στο επίπεδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, αντιστοίχως με την εντολή του 2015.

51. Η ΕΥΕΔ επισημαίνει ότι, στο πλαίσιο του προϋπολογισμού του 2021, υπήρξαν σαφείς δεσμεύσεις κονδυλίων για το τμήμα στρατηγικής επικοινωνίας της ΕΥΕΔ σε διάφορες γραμμές του προϋπολογισμού, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα να διπλοσιτιστεί σχεδόν ο λειτουργικός προϋπολογισμός του.

54. Η ΕΥΕΔ επισημαίνει ότι, με βάση τη χορηγούμενη, 2019, 2020 και 2021, το τμήμα στρατηγικής επικοινωνίας απέκτησε συνολικά 52 νέες θέσεις, συμπεριλαμβανομένων 27 τοπικών υπαλλήλων σε αντιπροσωπείες, γεγονός που θα επιτρέψει στην ΕΥΕΔ να επιτύχει τον στόχο του σχεδίου δράσης.

55. Κοινή απάντηση της ΕΥΕΔ στα σημεία 55 και 56.

Η ΕΥΕΔ επιθυμεί να υπογραμμίσει ότι είναι κρίσιμης σημασίας να επιστρατευθούν οι γνώσεις εμπειρογνομένων και ειδικών στο έργο της κατά της παραπληροφόρησης. Οι συμβουλές υπαλλήλων και οι αποσπασμένοι εθνικοί εμπειρογνομένοι, ακόμη και αν η συνολική θητεία τους

είναι περιορισμένη, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις τρέχουσες εργασίες, π.χ. στον τομέα της ανάλυσης δεδομένων, καθώς και σε επίπεδο περιφερειακών ή γλωσσικών γνώσεων.

58. Οι δραστηριότητες της ομάδας δεδομένων είναι υπό διαμόρφωση. Επιδιώκει είναι να εξυπηρετούν ολόκληρο το τμήμα και όλους τους τομείς εργασίας, και να προσαρμόζονται σε κάθε μεταβολή της φύσης των απειλών. Η προσέγγιση της ομάδας δεδομένων είναι σφαιρική για την υποστήριξη ολόκληρου του τμήματος, αλλά και για να συμβάλλει στη συνεργασία με διεθνείς εταίρους όπως η G7 και το NATO. Στα καθήκοντα της ομάδας δεδομένων περιλαμβάνεται επίσης η διαρκής περαιτέρω ανάπτυξη του μεθοδολογικού και εννοιολογικού πλαισίου της εργασίας του τμήματος στον τομέα των δεδομένων.

60. Η ΕΥΕΔ προσπαθεί να βελτιώσει περαιτέρω την αξιολόγηση όλων των πτυχών των λειτουργιών της. Ωστόσο, αναφορικά με τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων κατά της παραπληροφόρησης, δεν υπάρχει καθιερωμένη μεθοδολογία για τη μέτρηση του αντίκτυπου της παραπληροφόρησης, καθώς και των μέτρων που λαμβάνονται για την αντιμετώπιση της. Το γεγονός αυτό είναι ενδεικτικό των προκλήσεων που καλούνται να αντιμετωπίσουν όλοι όσοι εργάζονται για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και των εξωτερικών παρεμβάσεων.

64. Η ΕΥΕΔ θεωρεί ότι το EuVsDisinfo είναι μια καλή εδραιωμένη πρωτοβουλία, σαφώς συνυφασμένη με τον ρόλο και τις δραστηριότητες της ΕΥΕΔ. Η εστίαση στην παραπληροφόρηση από ρωσικές πηγές απορρέει από την πολύ συγκεκριμένη εντολή που ανατέθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2015. Η ΕΥΕΔ προσαρμόζει και επεκτείνει διαρκώς το πεδίο εφαρμογής και την προσέγγιση αυτών των εργαλείων.

67. Η ΕΥΕΔ θεωρεί ότι η δημιουργία του συστήματος ταχείας ειδοποίησης ήταν μια πολύ σημαντική θετική εξέλιξη που θα συνεφέρει στην ικανότητα της ΕΕ να αντιμετωπίσει την παραπληροφόρηση και την χειραγώγηση της πληροφόρησης.

69. Η ΕΥΕΔ θεωρεί ότι το σύστημα ταχείας ειδοποίησης έχει συμβάλει σημαντικά στη βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των κρατών μελών και των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων διευκολύνοντας την ανταλλαγή πληροφοριών, την καλύτερη επίγνωση της κατάστασης και την πρακτική συνεργασία σε δραστηριότητες επικοινωνίας.

70. Η ΕΥΕΔ θεωρεί ότι το σύστημα ταχείας ειδοποίησης δημιουργήθηκε ως δομή διευκόλυνσης για τα κράτη μέλη της ΕΕ και τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Σε αυτό το πλαίσιο, αποδέχεται πολύ χρήσιμο. Οι αρχές λειτουργίας και οι ρόλες εργασίας συμφωνήθηκαν από κοινού και οι τακτικές συνεδριάσεις που πραγματοποιούνται με τα σημεία επαφής καθώς και οι διμερείς ανταλλαγές με τα μέλη του συστήματος ταχείας ειδοποίησης και την ΕΥΕΔ εξασφαλίζουν ενιαία αντίληψη όσον αφορά τη λογική του συστήματος ταχείας ειδοποίησης. Πραγματοποιούνται επίσης τακτικές διευκολύνσεις με τα μέλη σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί περαιτέρω το σύστημα ταχείας ειδοποίησης.

74. Κοινή απάντηση της ΕΥΕΔ στα σημεία 74 και 75.

Η ΕΥΕΔ συμφωνεί ότι το επίπεδο δραστηριότητας της πλατφόρμας του συστήματος ταχείας ειδοποίησης θα μπορούσε να αυξηθεί, ιδίως από τα κράτη μέλη που υπήρξαν λιγότερο δραστήρια στο παρελθόν, καθώς και ότι υπάρχει μεγάλο αναξιοποίητο δυναμικό. Οι διακυμάνσεις στη δραστηριότητα εξηγούνται βάσει της σπουδαιότητας συγκεκριμένων γεγονότων, όπως, π.χ., οι εκλογές.

76. Η ΕΥΕΔ υπογραμμίζει ότι δεν υπήρξε καμία πρόθεση να αποκτήσει επίσημο χαρακτήρα η συνεργασία μεταξύ του συστήματος ταχείας ειδοποίησης και των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του κώδικα δεοντολογίας, προωθείται κατά περίπτωση ή άτυπη συνεργασία μεταξύ του συστήματος ταχείας ειδοποίησης και των πλατφορμών.

84. Επιπροσθέτως της αξιολόγησης του κώδικα δεοντολογίας, το ΣΔΕΔ θεσπίζει διαδικασία για την αναθεώρηση και ενίσχυση του κώδικα. Η Επιτροπή θα εκδώσει οδηγίες και θα καλέσει τους

επικοινωνίας είναι ιδιαίτερα σημαντική. Τα έργα που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο του «Γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας» προσφέρουν πολύτιμο διάγραμμα σχετικά με το πώς μπορεί να επιτευχθεί παραγωγική συνεργασία με τις προαναφερόμενες ομάδες.

Το έργο 14 είχε περιορισμένη χρονική διάρκεια και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ο ιστότοπός του δεν υφίσταται πλέον. Το έργο 16 χρησιμοποίησε καθιερωμένες τεχνικές στον τομέα των γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, όπως η ανάπτυξη ήπιων παιχνιδιών, διαδικτυακών ραδιοφωνικών μεταδόσεων (podcasts) και βίντεο κλίμα, με γενική θεματική την ενδυνάμωση μέσω της ανάπτυξης δεξιοτήτων κριτικής αξιολόγησης και τη δημιουργία περιεχομένου για μέσα επικοινωνίας. Το έργο κίνησε επίσης δραστηριότητες γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας ειδικά σχεδιασμένες για παιδιά προερχόμενα από μετανάστευση.

101. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθούν τα αποτελέσματα στον τομέα του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Στις 26 Μαρτίου 2021 συστάθηκε ειδική ομάδα σε συνεργασία με την ομάδα των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών οργάνων για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων (European Regulators Group for Audio-visual Media Services - ERGA) και την ομάδα εμπειρογνομένων για τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης (MLEG), με αποστολή να εξετάσει τις δυνατότητες για καθιέρωση χρήσιμων ΚΔΕ και με τα πρώτα αποτελέσματα να αναμένονται στα τέλη του 2021.

Επισημαίνεται ότι δεν είναι δυνατή η πλήρης αξιολόγηση του έργου «Γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας για όλους» (2016-2020) πριν από την ολοκλήρωση όλων των έργων την άνοιξη του 2022. Ωστόσο, η επιτυχία και ο αντίκτυπος των έργων αξιολογούνται συστηματικά στις τελικές συνεδριάσεις σε επίπεδο μεμονωμένων έργων καθώς και μέσω ετήσιων συνεδριάσεων συντονισμού όλων των υπό υλοποίηση έργων και παρουσιάσεων στα κράτη μέλη και στις συνεδριάσεις της MLEG. Αυτό αποτελεί μέρος της διαδικασίας εξέτασης των αποτελεσμάτων των έργων.

103. Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι το Κοινωνικό παρατηρητήριο για την παραπληροφόρηση και την ανάλυση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis - SOMA) δεν κατόρθωσε να προσέλκυσε πολλούς ελεγκτές δεδομένων αναγνωρισμένους από το Διεθνές Δίκτυο Ελέγχτων Γεγονότων (International Fact Checking Network - IFCN). Ωστόσο, η Επιτροπή επισημαίνει ότι ο αριθμός των δημοσιοποιημένων μελών ανέρχεται σήμερα σε 55 και ότι έως σήμερα έχουν διενεργηθεί 25 έρευνες σχετικά με εκατοντάδες παραπληροφόρησης ανά την Ευρώπη από μέλη του δικτύου SOMA.

105. Η Επιτροπή παραδέχεται ότι υφίσταται μερική επικάλυψη μεταξύ SOMA και EDMO. Αυτή η επικάλυψη μεταξύ των δύο έργων και το γεγονός ότι τα δύο έργα στηρίζονται στην ίδια τεχνολογική λύση διασφαλίζουν την ομαλή μετακίνηση της κοινότητας των ελεγκτών γεγονότων από το SOMA στο EDMO. Επιπροσθέτως, πριν από την ολοκλήρωσή του, το έργο SOMA θα μεταφέρει την εμπειρία που αποκόμισε στο EDMO. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η τεχνολογική πλατφόρμα που παρέχεται από το EDMO, αν και βασίζεται στην ίδια τεχνολογία, θα προσφέρει εκτεταμένες λειτουργίες σε ένα πολύ ευρύτερο δίκτυο οργανισμών ελέγχτων δεδομένων και έρευνας σε σύγκριση με το SOMA. Η Επιτροπή θα παρακολουθεί στενά τα έργα προκειμένου να αποφευχθούν διπλές χρηματοδοτήσεις.

107. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι όσοι δραστηριοποιούνται στον τομέα του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας θα εμπλακούν περισσότερο στο EDMO μέσω των εθνικών κόμβων, οι οποίοι θα αρχίσουν να λειτουργούν από το καλοκαίρι του 2021 και θα είναι επιφορτισμένοι με συγκεκριμένα καθήκοντα στο πλαίσιο του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

109. Το ΣΔΕΔ περιλαμβάνει ειδική ενότητα για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και των εξωτερικών παρεμβάσεων. Η Επιτροπή και η ΕΥΕΔ θεωρούν ότι αυτό αποτελεί την εξέλιξη του πλαισίου πολιτικής που προτάθηκε με το σχέδιο δράσης 2018. Το ΣΔΕΔ επαναλαμβάνει πολλά από τα προτάγματα του σχεδίου δράσης 2018, όπως η ισχυρή διεθνής συνεργασία, και αναφέρεται

EL

EL

EL

EL

υπογράφοντες να προχωρήσουν στην ενίσχυση του, σύμφωνα με τις οδηγίες αυτές. Στο ΣΔΕΔ προαναγγέλλεται επίσης συγκεκριμένα η θέσπιση ισχυρού και μόνιμου πλαισίου για την παρακολούθηση του κώδικα. Επιπροσθέτως, ο νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες προτείνει ένα οριζόντιο πλαίσιο κανονιστικής εποπτείας, λογοδοσίας και διαφάνειας για τις διαδικτυακές πλατφόρμες. Όταν ψηφιστεί, ο νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες θα θεσπίζει επίσης έναν συρρυνμιακό μηχανισμό ασφαλείας για τα μέτρα, που θα συμπληρωθεί στον αναθεωρημένο και ενισχυμένο κώδικα δεοντολογίας για την παραπληροφόρηση. Έτσι, θα είναι δυνατή η καλύτερη παρακολούθηση και λογοδοσία εάν και όταν ψηφιστεί ο προτεινόμενος νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες.

86. Όσον αφορά την απουσία γενικών κύριων δεικτών επιδόσεων (ΚΔΕ) για όλους τους υπογράφοντες, η Επιτροπή επισημαίνει τη δυσκολία προσδιορισμού ΚΔΕ που να μπορούν να παρακολουθούν τις δράσεις όλων των υπογράφοντων του κώδικα δεοντολογίας, δεδομένων των πολύ διαφορετικών δραστηριοτήτων και φύσης των υπογράφοντων και των διαφορετικών επιπέδων δεσμεύσεων —π.χ. οι υπηρεσίες που παρέχονται από τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης διαφέρουν σημαντικά από τις υπηρεσίες που παρέχουν οι μηχανές αναζήτησης.

88. Η κοινή ανακοίνωση σχετικά με την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για την COVID-19 του 2020 απαριθμεί τα στοιχεία που φέρουν να περιλαμβάνονται οι πλατφόρμες στις μηνιαίες εκθέσεις τους. Η Επιτροπή ζητείται από τις πλατφόρμες να προχωρήσουν στην ενημέρωση των υποβαλλόμενων εκθέσεων και πρότενη αναλυτικό κατάλογο σημείων δεδομένων που σχετίζονται με τα εν λόγω στοιχεία από τις πλατφόρμες που έχουν υπογράψει.

94. Η εκδοχή του 2019 της Ευρωπαϊκής Εβδομάδας για την Παιδεία στα Μέσα ήταν μια ολοκληρωμένη και συντονισμένη πρωτοβουλία, με εκδηλώσεις σε ενοσιακό και εθνικό επίπεδο, επιδείξεις έργων, ανταλλαγές κανονιστικών και μελλοντοστροφικών πολιτικών. Η πρωτοβουλία εκτιμήθηκε δένοντας από όσους δραστηριοποιούνται στον τομέα του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.

96. Επιπροσθέτως του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη», όπου η χρηματοδότηση των περίπου 14 εκατομμυρίων ευρώ θα πολλαπλασιαστεί, σε σύγκριση με τη χρηματοδότηση του πιλοτικού έργου που τον παρωρασκευαστικών ενεργειών, και άλλα προγράμματα όπως το Erasmus+ και το Ευρωπαϊκό Σόμα Αλληλεγγύης στηρίζουν ενεργά τις πρωτοβουλίες για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Η στήριξη θα συνεχιστεί και κατά την περίοδο 2021-2027.

99. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι τα έργα μπορεί να μην έχουν «πλάτα αποτελέσματα», αλλά ενδέχεται παρά ταύτα να είναι εξαιρετικά επιτυχημένα. Τα έργα έχουν ως στόχο την εκπαίδευση νέων τομείς, το άνοιγμα σε νέες ερευνητικές κατευθύνσεις, την εισαγωγή πιλοτικών και υπό δοκιμή εννοιών, τη δημιουργία νέων κοινοτήτων και είναι εκ φύσεως και εκ του σχεδιασμού τους πειραματικού χαρακτήρα.

100. Τα έργα του Horizon 2020 επιλέγονται μέσω αντικειμενικής εξωτερικής αξιολόγησης με βάση καθιερωμένα κριτήρια, και η εποπτεία τους πραγματοποιείται μέσω τακτικών επισκοπήσεων από αντικειμενικούς αξιολογητές. Η αξιολόγηση και οι επισκοπήσεις διενεργούνται από επιλεγμένους εξωτερικά επαρκώς εμπειρογνομένους, τους οποίους εκπαιδεύει η Επιτροπή για την επιλογή των πιο συμφερόντων οικονομικά έργων. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι, όσον αφορά την εμπέδεια, η περιορισμένη διαθεσιμότητα χρηματοδότησης διαδραματίζει κεντρικό ρόλο.

Πλαίσιο 5 – Παραδείγματα χρηματοδοτηθέντων από την ΕΕ έργων με δράσεις περιορισμένης εμβέλειας ή κλίμακας

Ένας από τους κεντρικούς στόχους του πιλοτικού έργου για τον «Γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας», εκτός από την αντιμετώπιση των προκλήσεων που σχετίζονται με την παραπληροφόρηση στο πλαίσιο του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, ήταν να προεργαστεί τα διασπρόσιτα τμήματα των ευρωπαϊκών κοινωνιών με έμφαση στους κοινωνικά μειονεκτούντες, στις μειονότητες και σε όλους τους κοινωνικά περιθωριοποιημένους, για τους οποίους η παιδεία στα μέσα

EL

EL

EL

EL

μεταξύ άλλων στο σύστημα ταχείας ειδοποίησης, που δημιουργήθηκε για πρώτη φορά με το σχέδιο δράσης 2018. Προβλέπει επίσης περισσότερες υποχρεώσεις και μεγαλύτερη λογοδοσία για τις διαδικτυακές πλατφόρμες, καθορίζοντας τα επόμενα βήματα, όπως το συρρυθμιστικό πλαίσιο που θεσπίζει ο νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες, ο οποίος αποτελεί τη συνέχεια του πλαισίου 3 του σχεδίου δράσης 2018. Αναγνωρίζει την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην παρακολούθηση και ανάλυση της παραπληροφόρησης και ζητεί να διαμορφωθεί ένα πιο λεπτομερές πλαίσιο και μεθοδολογία ώστε να αξιοποιηθούν τα επιτεύγματα σε συνέχεια του σχεδίου δράσης 2018. Κατά την άποψη της Επιτροπής και της EYED, εξυπακούεται ότι το κείμενο του ΣΔΕΔ λαμβάνει πλήρως υπόψη το σχέδιο δράσης 2018 και θεωρείται ο φυσικός διάδοχός του. 110. Τον συντονισμό μεταξύ όλων των υπηρεσιών για την εφαρμογή του σχεδίου δράσης 2018 ανέλαβε η γραμματεία της ειδικής ομάδας για την Ένωση Ασφάλειας ενώ οι εκθέσεις προόδου για την Ένωση Ασφάλειας αναφέρονταν σε τακτική βάση στην πρόοδο που σημειωνόταν. Όσον αφορά την πανδημία, τον συντονισμό των πολιτικών στον τομέα της παραπληροφόρησης εξασφάλισε η Γενική Γραμματεία σε ειδική διυπηρεσιακή ομάδα, η οποία συνέδραμε επίσης στη σύνταξη της κοινής ανακοίνωσης σχετικά με την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για την COVID-19 του 2020 και της συνέχειάς της. Στο πλαίσιο του ΣΔΕΔ, συστάθηκε νέα διυπηρεσιακή ομάδα υπό την ηγεσία της Γενικής Γραμματείας επιφορτισμένη με τον συντονισμό του έργου των υπηρεσιών, μεταξύ άλλων στον τομέα της παραπληροφόρησης. Εξάλλου, το ΣΔΕΔ προβλέπει την εκπόνηση ενός σαφούς πρωτοκόλλου για ταχεία κινητοποίηση γνώσεων και πόρων με σκοπό την αντιμετώπιση ειδικών καταστάσεων. Σύσταση 1 – Βελτίωση του πλαισίου συντονισμού και λογοδοσίας των δράσεων της ΕΕ για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης Η Επιτροπή και η EYED αποδέχονται το στοιχείο α) της σύστασης 1. Όπως προαναγγέλλεται επίσης στο ΣΔΕΔ, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ θα εξασφαλίσουν περαιτέρω ενίσχυση του εσωτερικού συντονισμού τους σε σχέση με την παραπληροφόρηση με τη βοήθεια ενός σαφούς πρωτοκόλλου για ταχεία κινητοποίηση γνώσεων και πόρων με σκοπό την αντιμετώπιση ειδικών καταστάσεων. Η Επιτροπή και η EYED αποδέχονται εν μέρει το στοιχείο β) της σύστασης 1. Μετά την έγκριση του ΣΔΕΔ, η Επιτροπή και η EYED παρακολουθούν την υλοποίηση των δράσεων κατά της παραπληροφόρησης στο πλαίσιο του εν λόγω σχεδίου δράσης. Όπως επιστημονήθηκε, το ΣΔΕΔ βασίζεται στο σχέδιο δράσης 2018 και αναπτύσσει περαιτέρω πολλές πτυχές του. Επίσης, η Επιτροπή και η EYED υπογραμμίζουν ότι, με δεδομένη τη φάση οργανωμένων δράσεων, είναι δύσκολο να καθοριστεί ενιαία δόση δεικτών επιδόσεων. Σχετικές νομοθετικές προτάσεις θα θεσπίσουν ξεχωριστά πλαίσια αξιολόγησης. Η Επιτροπή και η EYED αποδέχονται εν μέρει το στοιχείο γ) της σύστασης 1. Η Επιτροπή και η EYED θα επανεξετάσουν την εφαρμογή του ΣΔΕΔ το 2023, έναν χρόνο πριν από τις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, συμπεριλαμβανομένων των ρυθμίσεων υποβολής εκθέσεων που πρέπει να ακολουθούνται. Η Επιτροπή και η EYED αποδέχονται το στοιχείο δ) της σύστασης 1. Σύσταση 2 – Βελτίωση των επιχειρησιακών ρυθμίσεων του τμήματος StratCom και των ειδικών ομάδων του Η EYED αποδέχεται το στοιχείο α) της σύστασης 2 και θα συνεχίσει να ενημερώνει τις διάφορες συνθέσεις του Συμβουλίου, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις τους για την περαιτέρω βελτίωση των στόχων και των προσεγγίσεων των πολιτικών. Η EYED αποδέχεται το στοιχείο β) της σύστασης 2 και επισημαίνει ότι οι στόχοι που ορίζονται στο σχέδιο δράσης 2018 όσον αφορά τη στελέχωση αναμένεται να επιτευχθούν το 2021.	Η EYED αποδέχεται το στοιχείο γ) της σύστασης 2. Η EYED αποδέχεται το στοιχείο δ) της σύστασης 2. 114. Η EYED υπογραμμίζει τη μοναδικότητα του έργου EUvsDisinfo, που αναπτύχθηκε ως άμεση εφαρμογή της εντολής που ανατέθηκε το 2015 από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Το έργο EUvsDisinfo έχει μεγάλη αξία για την EYED και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ εν γένει στο πλαίσιο της ευαισθητοποίησης για τη διαρκώς εξελισσόμενη απειλή των εκστρατειών παραπληροφόρησης. Με δεδομένο ότι η πρόκληση της παραπληροφόρησης και οι σχετικές απειλές εξελίσσονται, η τακτική επανεξέταση της ακολουθούμενης προσέγγισης αποτελεί φυσικό επακόλουθο. Σύσταση 3 – Λίξεψη της συμμετοχής των κρατών μελών και των διαδικτυακών πλατφορμών στο σύστημα ταχείας ειδοποίησης Η EYED αποδέχεται το στοιχείο α) της σύστασης 3 και υπογραμμίζει ότι πολλές επιχειρησιακές πτυχές εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Η EYED αποδέχεται το στοιχείο β) της σύστασης 3 και υπογραμμίζει ότι οι αλλαγές που έχουν ήδη εφαρμοστεί θα διευκολύνουν ακόμη περισσότερο την από κοινού αντιμετώπιση. Η EYED αποδέχεται το στοιχείο γ) της σύστασης 3. 117. Όσον αφορά την παροχή δεδομένων στην Επιτροπή, η Επιτροπή επισημαίνει ότι ο κώδικας δεοντολογίας είναι ένα εργαλείο αυτορρύθμισης που υιοθετείται εθελοντικά από τους υπογράφοντές του με στόχο την αντιμετώπιση δραστηριοτήτων παραπληροφόρησης που εντοπίζονται στις υπηρεσίες τους. Προς το παρόν, δεν υφίσταται νομικό πλαίσιο που υποχρεώνει τους υπογράφοντες τον κώδικα δεοντολογίας να παρέχουν στην Επιτροπή πρόσβαση στα σύνολα δεδομένων τους. Αυτό είναι ενδεικτικό των περιορισμένων εξουσιών της Επιτροπής στον συγκεκριμένο τομέα. Ωστόσο, όπως έχει αναφερθεί, το ΣΔΕΔ ορίζει τα επόμενα βήματα για την ενίσχυση του κώδικα δεοντολογίας, μεταξύ άλλων με την έκδοση οδηγιών εν αναμονή του συρρυθμιστικού μηχανισμού ασφαλείας που θα θεσπιστεί με τον νόμο για τις ψηφιακές υπηρεσίες. Ο νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες προτείνει τη δημιουργία ενός οριζόντιου πλαισίου κανονιστικής εποπτείας, λογοδοσίας και διαφάνειας του διαδικτυακού χώρου για την αντιμετώπιση των αναδυόμενων κινδύνων. Το ΣΔΕΔ καθορίζει επίσης τον τρόπο θέσπισης ενός ισχυρού και μόνιμου πλαισίου για την παρακολούθηση του κώδικα δεοντολογίας. Όταν ψηφιστεί ο προτεινόμενος νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες, θα υπάρχει δυνατότητα για περαιτέρω ακόμη βελτίωση της παρακολούθησης. Ο νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες περιλαμβάνει, συγκεκριμένα, διατάξεις που υποχρεώνουν τις πολύ μεγάλες πλατφόρμες να καθιερώσουν πλαίσια τακτικής παρακολούθησης για τους σχετικούς κινδύνους και να υποβάλλουν τις εκτιμήσεις κινδύνου και τα μέτρα μείωσης κινδύνου σε ανεξάρτητους ελέγχους. Σύσταση 4 – Βελτίωση της παρακολούθησης και λογοδοσίας των διαδικτυακών πλατφορμών Η Επιτροπή αποδέχεται το στοιχείο α) της σύστασης 4 και επισημαίνει ότι έχει ήδη αρχίσει να την εφαρμόζει στο πλαίσιο του ΣΔΕΔ. Η Επιτροπή εγκρίνει επίσης στο πρόβλημα της παραπληροφόρησης στον προτεινόμενο νόμο για τις ψηφιακές υπηρεσίες, ο οποίος προσδοκείται ότι θα ενισχύσει τις υποχρεώσεις διαφάνειας, λογοδοσίας και παρακολούθησης. Η Επιτροπή θα εκδώσει σύντομα οδηγίες για την αντιμετώπιση των αναγκαιών του κώδικα δεοντολογίας, συμπεριλαμβανομένων ΚΔΕ και δεικτών αναφοράς (benchmarks) για καλύτερη παρακολούθηση της αποτελεσματικότητάς τους. Η Επιτροπή επιθυμεί επίσης να επισημάνει τις τρέχουσες περιορισμένες αρμοδιότητές της στον συγκεκριμένο τομέα, γεγονός που δεν της επιτρέπει να αντιμετωπίσει μόνη της με συνολικό τρόπο τη σύνθετη κοινωνική πρόκληση που συνιστά η παραπληροφόρηση. Η Επιτροπή αποδέχεται το στοιχείο α) της σύστασης 4 και θα το εφαρμόσει στο πλαίσιο του ΣΔΕΔ.
EL 8	EL EL Εδώ περιλαμβάνεται η θέσπιση ενός ισχυρού πλαισίου για τη διαρκή παρακολούθηση του κώδικα δεοντολογίας. Όπως επίσης ορίζεται στο ΣΔΕΔ, ο ενισχυμένος κώδικας δεοντολογίας θα παρακολουθεί την αποτελεσματικότητα των πολιτικών των πλατφορμών στη βάση του νέου μεθοδολογικού πλαισίου που περιλαμβάνει αρχές για τον καθορισμό ΚΔΕ. Η Επιτροπή αποδέχεται εν μέρει το στοιχείο γ) της σύστασης 4. Προβλέπεται να εκτιμήσει τις δυνατότητες για την καλύτερη διαδικτυακή αξιολόγηση των πληροφοριών που παρέχονται από τις διαδικτυακές πλατφόρμες με πλήρη σεβασμό του αμιγώς αυτορρυθμιτικού, έως σήμερα, χαρακτήρα του κώδικα δεοντολογίας. Παράλληλα, επισημαίνει ότι ο προτεινόμενος από την Επιτροπή νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες εισάγεται τη δημιουργία ενός οριζόντιου πλαισίου κανονιστικής εποπτείας, λογοδοσίας και διαφάνειας του διαδικτυακού χώρου για την αντιμετώπιση των αναδυόμενων κινδύνων, το οποίο περιλαμβάνει διατάξεις που υποχρεώνουν τις πολύ μεγάλες πλατφόρμες να καθιερώσουν πλαίσια τακτικής παρακολούθησης για τους σχετικούς κινδύνους και να υποβάλλουν τις εκτιμήσεις κινδύνου και τα μέτρα μείωσης κινδύνου σε ανεξάρτητους ελέγχους. Σύσταση 5 – Να εγκριθεί στρατηγική της ΕΕ για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας, η οποία να καλύπτει την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης Η Επιτροπή αποδέχεται το στοιχείο α) της σύστασης 5 και επισημαίνει ότι έχει ήδη ξεκινήσει η εφαρμογή του. Η Επιτροπή αποδέχεται το στοιχείο β) της σύστασης 5 και επισημαίνει ότι έχει ήδη ξεκινήσει η εφαρμογή του. Η Επιτροπή αποδέχεται το στοιχείο γ) της σύστασης 5 και επισημαίνει ότι έχει ήδη ξεκινήσει η εφαρμογή του. 120. Η Επιτροπή παραδέχεται ότι το SOMA δεν κατόρθωσε να προσελκύσει πολλούς ελεγκτές γεγονότων αναγνωρισμένους από το Διεθνές Δίκτυο Ελέγχου Γεγονότων (International Fact Checking Network, IFCN). Η Επιτροπή επισημαίνει ότι ο αριθμός των δημοσιοποιημένων μελών του SOMA ανέρχεται σήμερα σε 55, συμπεριλαμβανομένων των μελών που δραστηριοποιούνται στον έλεγχο δεδομένων, και ότι έως σήμερα έχουν διενεργηθεί 25 έρευνες σχετικά με εκστρατείες παραπληροφόρησης ανά την Ευρώπη από μέλη του δικτύου SOMA. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι το EDMO άρχισε να λειτουργεί μόλις 4-5 μήνες προτού ο έλεγχος φτάσει στη διαχείριση του EDMO. Εκείνη την περίοδο, το EDMO είχε ακόμη περιορισμένη επιχειρησιακή ικανότητα προσέγγισης των ενδιαφερομένων. Η επιχειρησιακή ικανότητα του EDMO παρουσιάζει σημαντική αύξηση. Έχουν ήδη πραγματοποιηθεί συναντήσεις και έρευνα με τους ενδιαφερομένους και οι εθνικοί κόμβοι του EDMO, που θα αρχίσουν να λειτουργούν από το καλοκαίρι του 2021, θα εκπαιδεύουν ακόμη περισσότερο την εμπέλατά του. Οι πρόσθετες δεξιότητες κοινού των μελών του προγράμματος «Ψηφιακή Ευρώπη» θα εξασφαλίσουν επαρκείς πόρους για την επίτευξη των στόχων του EDMO. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι όσοι δραστηριοποιούνται στον τομέα του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας θα εμπλακούν περισσότερο στο EDMO μέσω των εθνικών κόμβων, οι οποίοι θα αρχίσουν να λειτουργούν από το καλοκαίρι του 2021 και θα είναι επιφορτισμένοι με συγκεκριμένα καθήκοντα στο πλαίσιο του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Σύσταση 6 – Να ληφθούν μέτρα που θα επιτρέψουν στο EDMO να υλοποιήσει το φιλόδοξο πρόγραμμά του Η Επιτροπή αποδέχεται το στοιχείο α) της σύστασης 6. Το έργο SOMA θα παραδώσει στο EDMO το σύνολο των διδαγμάτων που αποκόμισε στη διάρκεια της δραστηριότητάς του. Η Επιτροπή αποδέχεται το στοιχείο β) της σύστασης 6 και θα προτείνει στο EDMO, με σεβασμό στην ανεξαρτησία του, να αυξήσει την εκπροσώπηση των εμπειρογνομημένων στους τομείς του
EL 10	EL EL 11

Κλιμάκιο ελέγχου

Οι ειδικές εκθέσεις του ΕΕΣ παρουσιάζουν τα αποτελέσματα των ελέγχων που αυτό διενεργεί επί των πολιτικών και προγραμμάτων της ΕΕ ή επί διαχειριστικών θεμάτων που αφορούν συγκεκριμένους τομείς του προϋπολογισμού. Το ΕΕΣ επιλέγει και σχεδιάζει τα εν λόγω ελεγκτικά έργα κατά τρόπον ώστε αυτά να αποφέρουν τον μέγιστο αντίκτυπο, λαμβανομένων υπόψη των κινδύνων για τις επιδόσεις ή για τη συμμόρφωση, του επιπέδου των σχετικών εσόδων ή δαπανών, των επικείμενων εξελίξεων και του πολιτικού και δημόσιου συμφέροντος.

Ο εν προκειμένω έλεγχος επιδόσεων διενεργήθηκε από το Τμήμα Ελέγχου ΙΙΙ, το οποίο είναι αρμόδιο για τον έλεγχο των δαπανών που αφορούν τις εξωτερικές δράσεις, την ασφάλεια και τη δικαιοσύνη και του οποίου προεδρεύει η Bettina Jakobsen, Μέλος του ΕΕΣ. Επικεφαλής του συγκεκριμένου έργου ήταν ο Baudilio Tomé Muguruza, Μέλος του ΕΕΣ, συνεπικουρούμενος από τον Daniel Costa de Magalhães, προϊστάμενο του ιδιαίτερου γραφείου του και τον Ignacio Garcia de Parada, σύμβουλο στο ιδιαίτερο γραφείο του, τον Alejandro Ballester-Gallardo, διοικητικό στέλεχος, τον Εμμανουήλ-Douglas Ελληνάκη, υπεύθυνο έργου, και τους Piotr Senator και Alexandre Tan, ελεγκτές. Γλωσσική υποστήριξη παρέιχε ο Michael Pyper.

Χρονογραμμή

Στάδιο	Ημερομηνία
Έγκριση του υπομνήματος σχεδιασμού του ελέγχου / Έναρξη του ελέγχου	4.2.2020
Επίσημη διαβίβαση του σχεδίου έκθεσης στην Επιτροπή (ή σε άλλον ελεγχόμενο)	4.3.2021
Έγκριση της οριστικής έκθεσης μετά τη διαδικασία εκατέρωθεν ακρόασης	27.4.2021
Παραλαβή των επίσημων απαντήσεων της Επιτροπής (και άλλου ελεγχόμενου) σε όλες τις γλώσσες	25.5.2021

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

© Ευρωπαϊκή Ένωση, 2021.

Η πολιτική για την περαιτέρω χρήση εγγράφων του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΕΕΣ) εφαρμόζεται δυνάμει της απόφασης αριθ. 6-2019 του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου για την πολιτική ανοικτών δεδομένων και την περαιτέρω χρήση εγγράφων.

Με εξαίρεση της περιπτώσεως όπου ορίζεται διαφορετικά (π.χ. σε χωριστές ανακοινώσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας), το περιεχόμενο του ΕΕΣ που ανήκει στην ΕΕ παραχωρείται βάσει της άδειας Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). Αυτό σημαίνει ότι επιτρέπεται η περαιτέρω χρήση, υπό τον όρο ότι αναφέρεται η πηγή και επισημαίνονται οι αλλαγές. Απαγορεύεται η διαστρέβλωση του αρχικού νοήματος ή μηνύματος των εγγράφων από τον περαιτέρω χρήση. Το ΕΕΣ δεν φέρει ευθύνη για οποιαδήποτε συνέπεια προερχόμενη από την περαιτέρω χρήση εγγράφων.

Εάν συγκεκριμένο περιεχόμενο αναφέρεται σε ταυτοποιήσιμα φυσικά πρόσωπα, π.χ. φωτογραφίες υπαλλήλων του ΕΕΣ, ή περιλαμβάνει έργα τρίτων, υποχρεούστε να μεριμνήσετε για την απόκτηση των αναγκαίων δικαιωμάτων. Όταν λαμβάνεται έγκριση, η έγκριση αυτή ακυρώνει και αντικαθιστά την ανωτέρω γενική έγκριση και αναφέρει σαφώς τυχόν περιορισμούς στη χρήση.

Για τη χρήση ή την αναπαραγωγή περιεχομένου που δεν ανήκει στην ΕΕ, μπορεί να χρειάζεται να ζητήσετε άδεια απευθείας από τους κατόχους των δικαιωμάτων.

Το λογισμικό ή τα έγγραφα που καλύπτονται από δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας, όπως τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, τα εμπορικά σήματα, τα καταχωρισμένα σχέδια, οι λογότυποι και οι επωνυμίες/ονομασίες, εξαιρούνται από την πολιτική του ΕΕΣ για την περαιτέρω χρήση και δεν σας παρέχεται σχετική άδεια.

Η «οικογένεια» των ιστοτόπων των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στον τομέα europa.eu, παρέχει συνδέσμους προς ιστοτόπους τρίτων. Δεδομένου ότι το ΕΕΣ δεν έχει έλεγχο επί αυτών, σας συνιστούμε να εξετάζετε τις πολιτικές τους για την προστασία του ιδιωτικού απορρήτου και της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Χρήση του λογοτύπου του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου

Δεν επιτρέπεται η χρήση του λογοτύπου του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου χωρίς την προηγούμενη σύμφωνη γνώμη του οργάνου.

PDF	ISBN 978-92-847-5966-8	ISSN 1977-5660	doi:10.2865/830395	QJ-AB-21-008-EL-Q
HTML	ISBN 978-92-847-5942-2	ISSN 1977-5660	doi:10.2865/717700	QJ-AB-21-008-EL-Q

Η παραπληροφόρηση αποτελεί σοβαρή πηγή ανησυχίας στις οργανωμένες κοινωνίες. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι νέες τεχνολογίες έχουν αυξήσει την κλίμακα και την ταχύτητα με την οποία ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες μπορούν να φτάσουν τόσο στο κοινό στο οποίο απευθύνονται όσο και σε τρίτους. Το σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης, αν και λυσitelés κατά τον χρόνο κατάρτισής του, παρουσίαζε ελλείψεις. Παρά το γεγονός ότι η εφαρμογή του προχωρεί αρκετά ικανοποιητικά και υπάρχουν στοιχεία θετικών εξελίξεων, ορισμένα αποτελέσματα δεν επιτεύχθηκαν όπως είχε σχεδιαστεί. Διατυπώνουμε συστάσεις που σκοπό έχουν να βελτιωθεί το πλαίσιο συντονισμού και λογοδοσίας των δράσεων της ΕΕ για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Εστιάζουμε στις επιχειρησιακές ρυθμίσεις του τμήματος στρατηγικής επικοινωνίας της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης και των ειδικών ομάδων του. Συνιστούμε την αύξηση της συμμετοχής των κρατών μελών στο σύστημα ταχείας ειδοποίησης και τη βελτίωση της παρακολούθησης και της λογοδοσίας των διαδικτυακών πλατφορμών. Επισημαίνουμε επίσης την ανάγκη για μια ενωσιακή στρατηγική για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας, η οποία θα καλύπτει την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και τη λήψη μέτρων προκειμένου να διευκολυνθεί το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Παρακολούθησης των Ψηφιακών Μέσων να εκπληρώσει τους φιλοδοξούς στόχους του.

Ειδική έκθεση του ΕΕΣ υποβαλλόμενη δυνάμει του άρθρου 287, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Τηλ. +352 4398-1
Πληροφορίες: eca.europa.eu/el/Pages/ContactForm.aspx
Ιστοτόπος: eca.europa.eu
Twitter: @EUAuditors